

SENAT DE BELGIQUE

SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1991-1992

19 MAI 1992

Projet de loi relatif au contrat d'agence commerciale

EXPOSE DES MOTIFS

Le projet de loi que le Gouvernement soumet à votre approbation a surtout pour but d'adapter notre législation à la directive 86/653 du Conseil des Communautés européennes du 18 décembre 1986 relative à la coordination des droits des Etats membres concernant les agents commerciaux indépendants (*Journal officiel* des Communautés européennes, n° L 382 du 31 décembre 1986).

Jusqu'à ce jour, nous ne disposons ni d'une réglementation en matière de contrat d'agence commerciale, ni d'une protection des agents commerciaux. Alors que les représentants de commerce salariés bénéficient d'une certaine protection légale depuis 1922 et que leur statut a été fixé par la loi du 30 juillet 1963 et revu par la loi du 3 juillet 1978 et alors que les concessionnaires exclusifs se trouvent protégés par les lois des 27 juillet 1961 et 13 avril 1971, les agents commerciaux, appelés jadis « représentants de commerce ou représentants autonomes », n'ont pas pu jusqu'à présent obtenir une législation quelconque réglementant leur profession et leur statut. Celui-ci a toujours été abandonné à la jurisprudence et à la doctrine. D'une manière générale, les tribunaux ont recours à des solutions analogiques incertaines et imprécises pour déterminer les droits et obligations des agents commerciaux. L'insécurité juridique dans laquelle se trouve cette catégorie d'intermédiaires a d'ailleurs été fréquemment mise en exergue.

BELGISCHE SENAAAT

BUITENGEWONE ZITTING 1991-1992

19 MEI 1992

Ontwerp van wet betreffende de handelsagentuurovereenkomst

MEMORIE VAN TOELICHTING

Het ontwerp van wet dat de Regering u ter goedkeuring voorlegt heeft vooral tot doel onze wetgeving aan te passen aan de Richtlijn 86/653 van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 18 december 1986 inzake de coördinatie van de wetgevingen van lid-staten inzake zelfstandige handelsagenten (*Publikatieblad* van de Europese Gemeenschap nr. L 382 van 31 december 1986).

Tot op heden kennen wij geen reglementering van de agentuurovereenkomst noch enige bescherming van de handelsagent. Terwijl de bezoldigde handelsvertegenwoordigers reeds sedert 1922 in bepaalde mate een wettelijke bescherming genieten en met een statuut werden begiftigd bij de wet van 30 juli 1963, herzien bij de wet van 3 juli 1978; terwijl de concessiehouders van alleenverkoop beschermd worden door de wetten van 27 juli 1961 en 13 april 1971, hebben de handelsagenten, die vroeger « handelsvertegenwoordigers of onafhankelijke vertegenwoordigers » werden genoemd, tot nu toe geen enkele wettelijke omkadering kunnen bekomen waarbij hun beroep en hun statuut werden geregeld. Hun statuut was steeds afhankelijk van de rechtspraak en de rechtsleer. De rechtbanken laten zich over het algemeen leiden door analoge, maar onzekere en onduidelijke oplossingen, om de rechten en de verplichtingen van de handelsagenten vast te stellen. Er werd trouwens reeds vaak de nadruk gelegd op de rechtsonzekerheid van deze categorie tussenpersonen.

En 1958 déjà, l'idée d'une réglementation du contrat d'agence se dessine et cela, dans le cadre de la collaboration entre les pays du Benelux en matière d'unification du droit. Une commission est créée et se voit chargée d'élaborer un avant-projet de loi type Benelux concernant le contrat d'agence.

Les travaux du Benelux aboutirent en 1967 par l'adoption d'une loi-type et d'un exposé des motifs qui se traduisirent en Belgique par le dépôt à la Chambre en 1969, par le ministre Vranckx, d'un « projet de loi concernant le contrat d'agence » (Doc. Chambre n° 283, session 1968-1969).

Le projet reproduisait dans une large mesure le texte de la loi-type que les Gouvernements du Benelux s'étaient engagés à présenter à leurs parlements respectifs.

A ce moment, le Parlement était déjà saisi d'une proposition de loi réglant la même matière. Cette proposition de loi inspirée du projet de loi-type Benelux avait été déposée à la Chambre au cours de la session 1965-1966 par MM. Cudell, Radoux, Gillet et Saint-Remy (Doc. n° 272). Elle fut redéposée par les mêmes parlementaires au cours de la session 1971-1972 (Doc. n° 328).

La coexistence des textes du projet gouvernemental et de la proposition de loi suscita, lors des travaux en commission de la Justice à la Chambre, des difficultés qui amenèrent le Gouvernement à entamer avec nos deux partenaires de nouvelles négociations. Celles-ci aboutirent, le 26 novembre 1973, à la signature à La Haye d'une Convention Benelux relative au contrat d'agence assortie de dispositions communes, auxquelles les législations nationales devaient être adaptées.

Deux projets de loi furent déposés en Belgique dans le but de la mettre en œuvre. Le projet portant approbation de la Convention (Doc. Chambre 831, 1975-1976, n° 1) a été adopté par la Chambre le 3 juin 1976 et par le Sénat le 5 juillet 1979.

La Convention ne pouvait cependant être ratifiée avant l'adoption du « projet de loi concernant le contrat d'agence commerciale » (Doc. Chambre 871, 1975-1976, n° 1) destiné à insérer dans le droit belge les dispositions communes annexées à la Convention. Ce projet de loi a fait l'objet, en commission de la Justice du Sénat, de nombreuses discussions qui n'ont pu aboutir jusqu'à présent.

Entre-temps, et parallèlement à ces travaux, ont été menées depuis 1977 aux Communautés européennes des négociations en vue de l'adoption d'une

Reeds in 1958 werd gedacht aan een regeling van de agentuurovereenkomst, en wel in het kader van de samenwerking tussen de lid-staten van de Benelux op het stuk van de eenmaking van het recht. Een Commissie werd ingesteld en belast met de uitwerking van een voorontwerp van een Benelux-modelwet betreffende de agentuurovereenkomst.

De werkzaamheden werden in 1967 bekroond met de vaststelling van een modelwet en een memorie van toelichting, en werden in België vertaald in de vorm van een « ontwerp van wet betreffende de agentuurovereenkomst » dat in 1969 door Minister Vranckx bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd ingediend (Gedr. St. Kamer nr. 283, zitting 1968-1969).

In dat ontwerp werd in zeer ruime mate de tekst overgenomen van de modelwet aangezien de regeringen van de Benelux-landen er zich toe verbonden hadden die tekst aan hun onderscheiden parlementen voor te leggen.

Op dat ogenblik was bij het Parlement reeds een wetsvoorstel tot regeling van dezelfde materie ingediend. Dat voorstel, ook ruim geïnspireerd op de tekst van de Benelux-modelwet, werd tijdens de zitting 1965-1966 bij de Kamer ingediend door de heren Cudell, Radoux, Gillet en Saint-Remy (Gedr. St. nr. 272). Het werd door dezelfde parlementsleden heringediend tijdens de zitting 1971-1972 (Gedr. St. nr. 328).

Het bestaan van het regeringsontwerp en van het wetsvoorstel hebben tijdens de werkzaamheden in de Commissie voor Justitie van de Kamer aanleiding gegeven tot moeilijkheden die er de Regering toe brachten met onze twee partners nieuwe onderhandelingen aan te knopen. Die onderhandelingen leidden tot de ondertekeningen op 26 november 1973 te 's-Gravenhage van de Benelux-overeenkomst betreffende de agentuurovereenkomst met bijbehorende gemeenschappelijke bepalingen waaraan de nationale wetgevingen zouden moeten worden aangepast.

In België werden ter uitvoering daarvan twee wetsontwerpen ingediend. Het ontwerp tot goedkeuring van de Overeenkomst (Gedr. St. Kamer 831, 1975-1976, nr. 1) werd door de Kamer op 3 juni 1976 en door de Senaat op 5 juli 1979 goedgekeurd.

De Overeenkomst kon echter niet bekrachtigd worden voor de goedkeuring van « het ontwerp van wet betreffende de handelsagentuurovereenkomst » (Gedr. St. Kamer 871, 1975-1976, nr. 1), dat ertoe strekte de bij de Overeenkomst gevoegde gemeenschappelijke bepalingen in het Belgisch recht op te nemen. In de Commissie voor Justitie van de Senaat werd dat wetsontwerp vaak besproken, doch zonder dat de besprekingen konden worden afgerond.

De Europese Gemeenschappen voerden ondertussen, sedert 1977, parallel met vorengenoemde werkzaamheden, onderhandelingen met het oog op

«directive relative à la coordination des droits des Etats membres concernant les agents commerciaux indépendants».

Eu égard aux perspectives d'un aboutissement relativement proche des travaux communautaires, il a paru inopportun au Gouvernement de poursuivre la procédure d'adoption d'un projet dont certaines dispositions seraient de toute évidence incompatibles avec celle de la directive C.E.E.

La directive telle qu'elle a été adoptée le 18 décembre 1986 règle uniquement les points essentiels qui ont trait au lien juridique entre le mandant — le commettant — et l'agent commercial. Compte tenu de la nécessité de fournir un statut à part entière à cette catégorie d'intermédiaires, le Gouvernement a estimé devoir ajouter une série de dispositions puisées dans la Convention Benelux et une série d'articles s'inspirant des règles actuellement applicables au représentant de commerce. Il n'a cependant pas été perdu de vue que ce lien juridique entre deux indépendants doit offrir une certaine souplesse de sorte que certaines restrictions mises à part, les parties puissent continuer à fixer elles-mêmes leurs droits et leurs obligations.

L'adaptation de notre législation devait être achevée pour le 1er janvier 1990. Pour réaliser cette adaptation et, dès lors, élaborer un statut à part entière pour l'agent commercial indépendant, le Gouvernement a décidé de déposer un nouveau projet de loi plutôt que d'amender le projet de 1976.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article premier

Cette disposition définit le contrat d'agence. Le Gouvernement a opté pour cette approche plutôt que pour une définition de l'agent commercial, comme le fait l'article 1er, § 2, de la directive. Sur le plan de la légistique formelle, le Gouvernement a donc adopté une approche conforme à celle des contrats similaires, ce qui présente en outre l'avantage d'éviter toute distinction entre l'agent-personne physique et l'agent-personne morale.

L'article 1er prévoit que le contrat d'agence commerciale est le contrat conclu entre deux parties par lequel l'une des parties, l'agent commercial, est chargée de façon permanente et moyennant rémunération, par l'autre partie, le commettant, sans être soumise à l'autorité de ce dernier, de la négociation et éventuellement de la conclusion d'affaires au nom et pour compte du commettant. Cette définition offre un champ d'application plus vaste que celui de la directive du Conseil des Communautés européennes.

de goedkeuring van een «richtlijn ter coördinatie van de wetgevingen van de lid-staten inzake zelfstandige handelsagenten».

Rekening houdend met de nakende afloop van de werkzaamheden van de Gemeenschappen, leek het de Regering niet wenselijk door te gaan met de procedure tot goedkeuring van het ontwerp, waarvan bleek dat sommige bepalingen onverenigbaar zouden zijn met de E.E.G.-Richtlijn.

De Richtlijn zoals deze op 18 december 1986 werd aangenomen, regelt enkel de essentiële punten die betrekking hebben op de rechtsverhouding tussen de opdrachtgever — de principaal — en de handelsagent. Gelet op de noodzaak om deze categorie van tussenpersonen een volwaardig statuut te bezorgen heeft de Regering gemeend deze te moeten aanvullen met een aantal bepalingen die geput werden uit de Benelux-Overeenkomst en met een aantal artikelen die steunen op deze die thans gelden voor de handelsvertegenwoordiger. Niettemin werd niet uit het oog verloren dat deze rechtsverhouding tussen twee zelfstandigen toch enige soepelheid moet toelaten zodat partijen, mits zekere restricties, hun rechten en plichten zelf kunnen blijven bepalen.

De aanpassing van onze wetgeving moest voltooid zijn voor 1 januari 1990. Om deze aanpassing te realiseren en aldus een volwaardig statuut voor de zelfstandige handelsvertegenwoordiger uit te werken heeft de Regering geopteerd voor een nieuw wetsontwerp veeleer dan het ontwerp van 1976 te amenderen.

ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

Deze bepaling geeft de definitie van de agentuur-overeenkomst. De Regering heeft voor deze benaderingswijze gekozen veeleer dan, zoals dit het geval is in artikel 1, tweede lid, van de Richtlijn, een definitie te geven van de handelsagent. Wetgevingstechnisch wordt aldus aangesloten bij de benaderingswijze vervat in gelijkaardige overeenkomsten en dit biedt bovendien het voordeel dat aldus wordt voorkomen dat een onderscheid wordt gemaakt tussen de handelsagent-natuurlijk persoon en de handelsagent-rechtspersoon.

De handelsagentuurovereenkomst, zo stelt artikel 1, is de overeenkomst waarbij de ene partij, de handelsagent, door de andere partij, de principaal, zonder dat hij onder gezag staat, permanent en tegen vergoeding belast wordt met het bemiddelen en eventueel het afsluiten van zaken in naam en voor rekening van de principaal. Deze definitie is ruimer dan de werkingssfeer van de Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen.

Ainsi, l'article 1er, § 2, de cette directive vise uniquement « la vente ou l'achat de marchandises ». Si la présente réglementation devait viser exclusivement l'activité d'agent commercial portant sur la vente et l'achat de marchandises, des domaines importants où les agents commerciaux sont actuellement actifs ne seraient régis par aucune réglementation. Dans le cas présent, sont visées entre autres les activités d'agent commercial portant sur des contrats d'entreprise, de location, de prestations de services, sur des transactions relatives à des biens immeubles...

Le Gouvernement a jugé opportun de prévoir un champ d'application suffisamment large ainsi que des exceptions pour les secteurs ou pour les activités susceptibles de connaître des difficultés particulières.

Le terme « affaires » qui a par conséquent été retenu, a d'ailleurs déjà été employé à dessein dans la définition du contrat de représentant de commerce.

Le choix d'un terme unique a également permis de prévenir un vide juridique qui, autrement, n'aurait pas manqué de naître au détriment des intermédiaires commerciaux qui n'ont pas la qualité de représentant de commerce au sens de la loi du 3 juillet 1978 et ne sont pas chargés de la vente ou de l'achat de marchandises.

Le Gouvernement n'a pas retenu la proposition du Conseil d'Etat de remplacer, en raison de son caractère général, la notion de « négociation et conclusion d'affaires », par « négociation et conclusion de transactions commerciales ». Comme dit plus haut, il a été opté à dessein pour l'utilisation d'un terme général de sorte que la définition puisse couvrir tous les domaines dans lesquels les agents commerciaux sont actifs à l'heure actuelle. Le terme « transactions commerciales » pourrait avoir pour effet d'exclure du champ d'application de la présente loi des agents commerciaux actifs dans un certain nombre de domaines comportant principalement la fourniture de services (par exemple, la publicité, les voyages, les transports). Telle n'étant pas l'intention du Gouvernement, il convient de préférer le terme général « affaires ».

La directive n'étant pas applicable aux « agents commerciaux dont l'activité n'est pas rémunérée » (art. 2, § 1er, de la directive), il a paru indiqué de considérer le concept « rémunération » comme un élément essentiel du contrat d'agence. En effet, l'exercice à titre gracieux de l'activité d'agent commercial est incompatible avec une activité permanente ainsi qu'avec les caractéristiques de ladite activité. Dans un même ordre d'idées, il est également logique qu'un contrat d'agence non durable, non constant, non permanent ou occasionnel ne soit pas soumis à ce régime.

Zo beoogt artikel 1, tweede lid, van de Richtlijn enkel de « aankoop en de verkoop van goederen ». Indien het toepassingsgebied van deze regeling zou beperkt blijven tot de agentuur inzake goederen zouden belangrijke domeinen waarin handelsagenten thans werkzaam zijn buiten elke regeling vallen. Het betreft hier onder meer de agentuur inzake aannemingsovereenkomsten, huur, diensten, onroerende goederen...

De Regering heeft het opportuun geacht het toepassingsgebied voldoende ruim te stellen en daar waar dit, in bepaalde sectoren of voor bepaalde activiteiten, bijzondere moeilijkheden zou opleveren, uitzonderingen te voorzien.

Geopteerd werd aldus voor de term « zaken », term die trouwens met opzet werd gebruikt bij de definitie van de arbeidsovereenkomst voor handelsvertegenwoordigers.

Door de keuze van eenzelfde term wordt ook een juridisch vacuum vermeden dat anders zou ontstaan voor deze handelstussenpersonen die geen handelsvertegenwoordiger zijn in de zin van de wet van 3 juli 1978 en die niet belast zijn met de verkoop of aankoop van goederen.

De Regering is hier niet ingegaan op het voorstel van de Raad van State om het begrip « bemiddelen en afsluiten van zaken » wegens zijn algemeenheid te vervangen door « tot stand brengen en afsluiten van handelstransacties ». Zoals vermeld werd doelbewust geopteerd voor het gebruik van een algemene term opdat de definitie alle domeinen waarin handelsagenten thans werkzaam zijn zou omvatten. De term « handelstransacties » zou er kunnen toe leiden dat handelsagenten werkzaam in een aantal domeinen die vooral het verlenen van diensten betreffen (bv. publiciteit, reizen, vervoer) uit het toepassingsgebied van deze wet wordt gesloten. Dit is niet het doel van de Regering en de algemene term « zaken » dient dan ook te worden verkozen.

Daar de Richtlijn niet toepasselijk is op « handelsagenten wier werkzaamheden niet worden beloond » (art. 2, eerste lid, van de Richtlijn), leek het echter aangewezen het begrip « vergoeding » als een essentieel element van de agentuurovereenkomst te beschouwen. Een « agentuur ten kosteloze titel » valt immers niet te rijmen met een permanente activiteit en is niet verenigbaar met de karakteristieken van de agentuur. In een zelfde gedachtengang is het ook logisch dat een niet-duurzame, een niet-permanente of occasionele agentuurovereenkomst niet door deze regeling wordt bedoeld.

L'agent commercial est donc le négociateur ou contractant rémunéré qui agit au nom et pour compte du commettant. Il entretient avec le commettant des relations constantes et continues, en l'absence toutefois de tout lien de subordination.

En cas de succès, les négociations s'achèvent par la prise d'une commande qui est transmise au commettant, soit pour approbation dans le cas de l'agent « négociateur », soit pour exécution dans le cas de l'agent « contractant ».

L'agent commercial exerce sa profession de manière autonome et indépendante. En effet, il organise ses activités comme il l'entend et dispose librement de son temps.

L'agent commercial n'a donc pas à rendre compte en détail au commettant, mais n'est tenu que de justifier du résultat définitif.

Ces caractéristiques permettent de distinguer l'agent commercial d'autres intermédiaires commerciaux: les courtiers, auxiliaires autonomes dont le rôle consiste à mettre en rapport deux ou plusieurs parties désireuses de réaliser une opération, le plus souvent commerciale; les commissionnaires agissant en leur nom propre ou sous une raison sociale pour le compte d'un commettant; les représentants de commerce exerçant également une activité qui a pour objet la prospection et la visite d'une clientèle en vue de la conclusion d'affaires mais sous l'autorité, pour le compte et au nom d'un ou de plusieurs commettants.

Le critère de la négociation dans le sens décrit ci-dessus conduit aussi à exclure du champ d'application de la loi les informateurs, promoteurs, propagandistes et autres qui ne recueillent pas d'ordres auprès de la clientèle.

En cas de doute sur la nature d'un contrat d'intermédiaire, la présomption instaurée par l'article 4 de la loi du 3 juillet 1978 relative aux contrats de travail jouera et, sauf preuve contraire, l'intermédiaire sera réputé être représentant de commerce. Il peut sembler étrange que cette présomption soit maintenue alors que l'agent commercial indépendant disposera désormais d'un statut propre. Il paraît cependant indiqué de conserver ladite présomption. En effet, si le contrat relatif à la nature de la représentation est trop imprécis, il pourra dans ce cas être fait référence au statut du représentant de commerce. Ceci devrait d'ailleurs inciter les parties à définir leur rapport juridique de façon claire afin de se prémunir contre tout doute sur la nature du contrat d'intermédiaire.

Bijgevolg is de handelsagent een bezoldigd onderhandelaar of contractant die in naam en voor rekening van de principaal handelt. Hij staat steeds in een vaste betrekking tot de principaal, zonder dat daarbij evenwel enige band van ondergeschiktheid bestaat.

Succesvolle onderhandelingen leiden tot het plaatsen van een bestelling die aan de principaal wordt overgezonden, hetzij voor goedkeuring, wanneer het gaat om een « agent-onderhandelaar », hetzij voor uitvoering, wanneer het gaat om een « agent-contractant ».

De handelsagent oefent zijn beroep uit op autonome, en onafhankelijke wijze. Hij deelt zijn werkzaamheden immers in naar eigen goeddunken en beschikt zelfstandig over zijn tijd.

De handelsagent heeft bijgevolg geen preciese verantwoording hierover af te leggen ten overstaan van de principaal, maar is slechts gehouden het uiteindelijke resultaat te verantwoorden.

Deze kenmerken bieden de mogelijkheid om de handelsagent te onderscheiden van andere tussenpersonen uit de handelssector: de makelaars, de zelfstandige bemiddelaars wier taak erin bestaat twee of meer partijen die een transactie, meestal een handelsovereenkomst, willen sluiten, met elkaar in contact te brengen: de commissionairs die handelen in eigen naam of firma voor rekening van een principaal; de handelsvertegenwoordigers wier taak bestaat in het ontwikkelen en het bezoeken van cliënteel met het oog op het afsluiten van zaken, maar onder het gezag, voor rekening en in naam van een of meer principaalen.

Het toegepaste criterium van bemiddelingen heeft in de hiervoor omschreven betekenis eveneens tot gevolg dat de informanten, de promotoren, de reclamemakers, alsook alle andere personen die geen orders opnemen bij de klanten, worden uitgesloten van het toepassingsgebied van de wet.

In geval van twijfel over de aard van een bemiddelingsovereenkomst zal het bij artikel 4 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten ingestelde vermoeden spelen. Tenzij het tegendeel wordt bewezen wordt de tussenpersoon beschouwd als een handelsvertegenwoordiger. Het kan vreemd lijken dat dit vermoeden wordt behouden nu de zelfstandige handelsagent over een eigen statuut zal beschikken. Het lijkt echter aangewezen dit te behouden. Is de overeenkomst dermate onduidelijk met betrekking tot de aard van de vertegenwoordiging dan zal men steeds terug kunnen vallen op het statuut van de handelsvertegenwoordiger. Dit zou de partijen er trouwens moeten toe aanzetten hun rechtsverhouding op een klare en duidelijke wijze te definiëren zodat elke twijfel omtrent de aard van de bemiddelingsovereenkomst wordt geweerd.

Article 2

Comme précisé dans le commentaire de l'article 1er, le champ d'application du projet de loi est plus vaste que celui de la directive. La directive a déjà exclu de son champ d'application certaines catégories de personnes: l'administrateur qui, en qualité d'organe, a le pouvoir d'engager une société; l'associé qui est légalement habilité à engager les autres associés ainsi que l'administration judiciaire, le liquidateur ou le curateur de faillite (art. 1er, § 3 de la directive). Le Gouvernement estime que ces catégories ne peuvent en aucun cas être visées par le présent projet et qu'il n'est donc pas nécessaire de les exclure explicitement.

De la définition contenue dans l'article 1er du projet, il appert déjà que les contrats conclus avec des agents dont les activités ne présentent pas un caractère permanent sont exclus du champ d'application de cette loi.

Si l'agence commerciale suppose l'exercice de l'activité de façon constante, pendant une certaine durée et avec régularité, l'intervention occasionnelle lors de la conclusion de certaines affaires ne peut en effet, dans ce cas, être considérée comme agence commerciale indépendante au sens de l'article 1er de ce projet. Vu le caractère essentiellement marginal de leur activité, cette catégorie d'intermédiaires peut difficilement être soumise au régime en vigueur pour l'agent commercial indépendant. En raison de la grande mobilité des personnes engagées et de l'instabilité du rapport juridique ainsi que des relations occasionnelles entre les parties, il est souhaitable d'exclure ce type d'intermédiaires de l'application de la loi afin qu'ils puissent continuer à déterminer librement leur relation juridique.

Si une certaine régularité est requise, cela ne signifie pas pour autant que l'agent commercial doit exercer exclusivement et en permanence cette seule activité. Ce sont les activités occasionnelles qui sont écartées du champ d'application de cette loi.

Les personnes qui exercent une activité d'agent commercial de manière accessoire, mais régulière, sont soumis à l'application de cette loi. Il n'est pas nécessaire que l'agent exerce son activité à temps plein.

En effet, lorsqu'elles sont exercées à titre accessoire, les activités d'agent commercial sont considérées comme une occupation distincte et indépendante, ne fût-elle que complémentaire. Une activité principale et une activité accessoire sont indépendantes l'une de l'autre, quelle que soit leur importance relative. Ainsi il n'a pas été fait usage de la faculté prévue à l'alinéa 2 de l'article 2 de la directive, lequel autorise les Etats membres à soustraire au champ d'application de la directive les personnes qui exercent les activités d'agent commercial considérées comme accessoires selon leur législation nationale.

Artikel 2

Zoals reeds in de toelichting bij artikel 1 werd gesteld is het toepassingsgebied van het wetsontwerp ruimer dan dat van de Richtlijn. De Richtlijn zelf heeft reeds een aantal categorieën uitgesloten: een bestuurder van een vennootschap die als orgaan van deze vennootschap optreedt; een vennoot die handelt namens zijn medevennoten of een bewindvoerder, vereffenaar of een curator (art. 1, derde lid van de Richtlijn). Het komt de Regering voor dat deze categorieën in elk geval niet kunnen vallen onder dit ontwerp en het dus niet nodig is deze expliciet uit te sluiten.

Uit de in artikel 1 van het ontwerp vervatte definitie blijkt reeds dat de overeenkomsten, gesloten met agenten wier werkzaamheden niet een permanent karakter vertonen, van de toepassingsfeer van deze wet zijn uitgesloten.

Veronderstelt de handelsagentuur het uitoefenen van de werkzaamheden op constante wijze, gedurende een zekere tijdsduur en met regelmaat, dan kan inderdaad het occasioneel optreden bij het afsluiten van bepaalde zaken niet beschouwd worden als zelfstandige handelsagentuur in de zin van artikel 1 van dit ontwerp. Deze categorie van tussenpersonen kan moeilijk, gelet op het eerder marginaal karakter van hun activiteit, onder de voor de zelfstandige handelsagent geldende regeling vallen. De grote mobiliteit van de aangeworven personen, het onstandvastig karakter van hun rechtsverhouding en de losse band die er tussen de partijen bij dergelijke tussenpersonen bestaat, maakt het wenselijk deze van de toepassing van deze wet uit te sluiten zodat zij vrij hun rechtsverhouding kunnen blijven bepalen.

Het vereiste van een zekere regelmaat betekent echter niet dat de handelsagent exclusief en voortdurend met deze ene activiteit zou moeten bezig zijn. Het zijn de toevallige bezigheden die buiten de werkingsfeer van deze wet vallen.

De personen die een werkzaamheid van handelsagent als een nevenberoep, maar met regelmaat, uitoefenen, zijn onderworpen aan de toepassing van deze wet. Het is niet nodig dat de agent zijn activiteit voltijs uitoefent.

Immers de werkzaamheid van handelsagent, als nevenberoep, komt voor als een afzonderlijk en zelfstandig beroep, al weze het maar aanvullend. Hoofden aanvullend beroep zijn onafhankelijk van elkaar en de relatieve belangrijkheid van de twee is van geen belang. Er werd dan ook geen gebruik gemaakt van de optie voorzien in artikel 2, tweede lid van de Richtlijn, die de Lidstaten toelaat de personen die de werkzaamheden van handelsagent als een nevenberoep uitoefenen volgens de interne wetgeving van deze Staat, te onttrekken aan het toepassingsgebied van de Richtlijn.

La directive (art. 2, § 1er, deuxième tiret) exclut également de son champ d'application les agents commerciaux « dans la mesure où ils opèrent dans les bourses de commerce ou sur les marchés de matières premières ». Le champ d'application de la loi étant plus large que celui de la directive, il a paru indiqué de reprendre explicitement cette exclusion, d'autant plus que ces intermédiaires bénéficient d'une réglementation spécifique, qui diverge de celle conçue pour l'agent commercial « classique ». De même cette loi ne s'applique pas aux courtiers en change et en dépôts.

La loi vise les intermédiaires qui opèrent dans une bourse de valeurs mobilières ou sur d'autres marchés en valeurs mobilières et en autres instruments financiers (art. 2, 3°). Cette terminologie a été reprise de la loi du 4 décembre 1990 relative aux opérations financières et aux marchés financiers.

Le titre Ier du Livre II de cette loi du 4 décembre 1990 organise les Bourses de valeurs mobilières, tandis que le Titre II du Livre II de la même loi offre au Roi la faculté de créer, par arrêté royal délibéré en Conseil des ministres, d'autres marchés en valeurs mobilières, d'une part, ou des marchés en autres instruments financiers, d'autre part. La loi fait également mention des bourses et des marchés à terme sur marchandises et denrées. Il est ainsi fait référence à l'arrêté royal n° 72 du 30 novembre 1939 réglementant les bourses et les marchés à terme sur marchandises et denrées, la profession des courtiers et intermédiaires s'occupant de ces marchés et le régime de l'exception de jeu. Bien que cette dernière réglementation ne s'avère plus guère utile en pratique, l'arrêté royal n° 72 du 30 novembre 1939 n'a pas été abrogé par la loi du 4 décembre 1990 relative aux opérations financières et aux marchés financiers. Il est donc toujours opportun, d'un point de vue juridique, de tenir compte dudit arrêté royal.

Une troisième exception concerne les contrats conclus par les assureurs avec leurs agents (article 2, 2°). Vu l'incompatibilité des usages en vigueur dans ce secteur avec le projet de loi relatif au contrat d'agence déposé précédemment (Sénat, doc. n° 871, 25 mai 1976), il a été proposé d'exclure ce secteur du champ d'application de la loi.

Comme la loi du 30 juillet 1963, celle du 3 juillet 1978 relative aux contrats de travail a prévu une exception pour le secteur des assurances.

Vu les particularités de ce secteur, son exclusion a paru souhaitable.

Enfin, les agents délégués des établissements de crédit sont exclus du champ d'application de cette loi (article 2, 2).

De Richtlijn (art. 2, eerste lid, tweede streepje) sluit eveneens de handelsagenten uit « voor zover zij werkzaam zijn op handelsbeurzen of op grondstoffenmarkten ». Gelet op het feit dat het toepassingsgebied van de wet ruimer is dan dit van de Richtlijn leek het aangewezen deze uitsluiting expliciet op te nemen, temeer daar deze tussenpersonen een eigen reglementering kennen die zeker niet gelijklopend is met deze die voorbehouden is aan de « klassieke » handelsagent. Evenzo is deze wet niet van toepassing op de wissel- en depositomakelaars.

De wet viseert de tussenpersonen werkzaam op een effectenbeurs of andere markten voor effecten en andere financiële instrumenten (art. 2, 3°). Deze terminologie werd overgenomen uit de wet van 4 december 1990 op de financiële transacties en de financiële markten.

Boek II, Titel I van deze wet van 4 december 1990 organiseert de effectenbeurs, terwijl Boek II, Titel II, van dezelfde wet de Koning de mogelijkheid biedt om bij een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit enerzijds andere markten voor effecten of anderzijds markten voor andere financiële instrumenten op te richten. De wet maakt eveneens melding van de beurzen voor de termijnhandel in goederen en waren. Hiermee wordt verwijzing gemaakt naar het koninklijk besluit nr. 72 van 30 november 1939 tot regeling van de beurzen voor de termijnhandel in goederen en waren, van het beroep van de makelaars en de tussenpersonen die zich met deze termijnhandel inlaten en van het regime van spel. Alhoewel deze laatste reglementering in de praktijk nog van weinig nut blijkt te zijn werd dit koninklijk besluit nr. 72 van 30 november 1939 door de wet van 4 december 1990 op de financiële transacties en de financiële markten niet opgeheven. Het is dan ook passend, juridisch gezien, nog rekening te houden met genoemde koninklijk besluit.

Een derde uitzondering betreft de door de verzekeraars met hun agenten afgesloten overeenkomsten (artikel 2, 2°). Gelet op de in deze sector geldende gebruiken die onverenigbaar waren met het toen ingediende ontwerp van wet betreffende de handelsagentuurovereenkomst (Senaat, Gedr. St. nr. 871, 25 mei 1976) werd voorgesteld deze sector uit het toepassingsgebied van de wet te sluiten.

De wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten voorziet zoals dit trouwens reeds bij de wet van 30 juli 1963 het geval was, een uitzondering voor wat betreft verzekeringen.

Gelet op de particulariteiten die deze sector kenmerken lijkt een uitsluiting dus wenselijk.

Tenslotte zijn de gevolmachtigde agenten van kredietinstellingen van de toepassingsfeer van deze wet uitgesloten (artikel 2, 2°).

Pour le contact direct avec la clientèle, les établissements de crédit font souvent appel à des agents délégués. Par agents délégués, on entend les personnes qui, agissant à titre professionnel mais en dehors des liens d'un contrat de travail, ont le pouvoir d'effectuer, au nom et pour le compte d'un établissement de crédit, des opérations relevant de son activité financière normale. Ces personnes se distinguent tant des préposés agissant en vertu d'un contrat de travail au nom et pour compte d'un établissement de crédit, que d'intermédiaires-courtiers qui n'ont pas de pouvoir de représentation et se limitent à mettre les parties en présence.

Déjà en 1968, dans une circulaire adressée aux banques, la commission bancaire avait prescrit un nombre limité de règles relatives à l'activité des agents délégués. La Commission a décidé d'actualiser cette circulaire et a, dans une circulaire du 28 juillet 1987, établi un cadre général qui, dans l'intérêt aussi bien de l'établissement de crédit que de l'épargnant, vise à assurer la sécurité des opérations financières réalisées par l'intermédiaire d'agents délégués.

Vu cette situation particulière, le Gouvernement a également jugé opportun de prévoir une exception en leur faveur.

Un raisonnement parallèle peut enfin être tenu pour les sociétés de bourse. En effet, ces sociétés ont pour habitude de conclure des relations d'affaires avec des personnes qui, en dehors d'un contrat de travail, effectuent, en leur nom et pour leur compte, des opérations relevant du monopole visé à l'article 3 de la loi du 4 décembre 1990. Ces « apporteurs d'ordres » sont régis par des dispositions particulières, notamment les articles 25 et 26 de l'arrêté royal du 16 janvier 1991 fixant le règlement de la Bourse de valeurs mobilières de Bruxelles, et contrôlés par la Caisse d'intervention des sociétés de bourse et la commission bancaire et financière dans le cadre du contrôle de l'organisation administrative de comptable et du contrôle interne des sociétés de bourse. Dès lors, c'est la logique même qui nous impose d'exclure du champ d'application de cette loi, les contrats entre les sociétés de bourse et apporteurs d'ordres.

Article 3

Le présent article contient essentiellement des dispositions relatives à la durée du contrat d'agence. Le contrat d'agence commerciale peut être conclu pour une durée déterminée ou indéterminée. Lorsqu'un tel contrat n'a pas fait l'objet d'un écrit, il est présumé conclu pour une durée indéterminée. Lorsque la durée d'un contrat rédigé par écrit n'a pas été déterminée, ce contrat est également présumé conclu pour

Voor het rechtstreeks contact met de cliënten doen kredietinstellingen dikwijls een beroep op gevolmachtigde agenten. Hieronder worden personen verstaan die beroepshalve, maar niet op grond van een arbeidsovereenkomst, bevoegd zijn om in naam en voor rekening van een kredietinstelling verrichtingen uit te voeren die behoren tot haar normaal financieel bedrijf. Zij zijn te onderscheiden zowel van aangestelden die wel op grond van een arbeidsovereenkomst optreden in naam en voor rekening van een kredietinstelling, als van tussenpersonen-makelaars die zonder vertegenwoordigingsbevoegdheid alleen partijen samen brengen.

Reeds in 1968 had de Bankcommissie in een rondschrijven aan de banken een beperkt aantal regels voorgeschreven in verband met de werking via gevolmachtigde agenten. De commissie heeft het nodig geoordeeld dit rondschrijven bij te werken en heeft in het rondschrijven van 28 juli 1987 een algemeen kader uitgewerkt dat, zowel in het belang van de kredietinstelling als in het belang van de spaarder, de veiligheid beoogt van de financiële verrichtingen die via gevolmachtigde agenten worden gerealiseerd.

Gezien deze bijzondere toestand, acht de Regering het opportuun ook hier een uitzondering te voorzien.

Een gelijkaardige redenering kan tenslotte worden gevolgd voor de beursvennootschappen. Inderdaad, deze vennootschappen zijn gewoon zakenrelaties aan te gaan met personen die, buiten een arbeidsovereenkomst, in hun naam en voor hun rekening verrichtingen tot stand brengen volgend uit het monopolie bedoeld in artikel 3 van de wet van 4 december 1990. Deze « aanbrengers van beursorders » worden geregeld door bijzondere bepalingen, namelijk de artikelen 25 en 26 van het koninklijk besluit van 16 januari 1991 houdende het reglement van de effectenbeursvennootschap van Brussel, en worden gecontroleerd door het Interventiefonds van de beursvennootschappen en de Commissie van het Bank- en Financieuzen in het kader van de controle op de administratieve en boekhoudkundige organisatie en de interne controle van de beursvennootschappen. Het is dan ook de logica zelf die ons oplegt de contracten tussen de beursvennootschappen en de aanbrengers van beursorders uit het toepassingsgebied van deze wet te sluiten.

Artikel 3

Dit artikel bevat vooral bepalingen met betrekking tot de duur van de afgesloten agentuurovereenkomst. De handelsagentuurovereenkomst kan worden gesloten voor onbepaalde of voor een bepaalde tijd. Is de overeenkomst niet schriftelijk aangegaan dan wordt zij geacht steeds voor onbepaalde tijd te zijn gesloten. Is de duur van een schriftelijk vastgestelde overeenkomst niet bepaald dan wordt zij eveneens

une durée indéterminée. La directive ne renferme aucune disposition impérative en la matière, si bien que les critères connus ont pu être utilisés.

Pour ce qui est de la forme du contrat, l'article 13, § 2, de la directive permet de prévoir que le contrat d'agence commerciale ne peut être conclu que par écrit. Il n'a cependant pas été estimé opportun d'inclure une telle disposition. La solution proposée est par conséquent très souple et reflète en fait la latitude laissée en matière de preuve qui est de règle dans les affaires commerciales.

Le quatrième alinéa de l'article en projet est basé sur l'article 14 de la directive et est conforme aux principes connus chez nous en la matière et ne nécessite dès lors pas de commentaire.

Article 4

Cet article contient une disposition quelque peu inhabituelle, il s'est inspiré néanmoins de l'article 13, § 1er, de la directive. Il va toutefois de soi que le document visé ne constitue pas un contrat écrit, car il n'est qu'un texte rédigé unilatéralement, reproduisant le contenu de l'accord oral, y compris celui des avenants ultérieurs.

Le droit de chacune des parties d'obtenir de l'autre partie, pendant l'exécution du contrat, un écrit signé mentionnant le contenu du contrat d'agence, s'inscrit dans le cadre d'une bonne entente entre l'agent commercial et le commettant.

Dès lors, le refus de délivrer ledit écrit signé peut, avec d'autres éléments, témoigner d'une relation professionnelle perturbée entre le commettant et l'agent commercial, mais ce refus ne peut, nous semble-t-il, à lui seul constituer un motif suffisant pour entraîner la résiliation du contrat d'agence en raison d'un manquement grave ou de circonstances exceptionnelles (art. 19, alinéa premier).

Article 5

Cette disposition, qui s'inspire directement de l'article 3 de la directive, règle les obligations de l'agent commercial sur le plan de l'exécution du contrat d'agence. Il convient toutefois de souligner que l'article 5, alinéa 2, 3°, ne peut pas s'interpréter dans le sens que l'agent commercial doit quand même accepter une certaine autorité de la part du commettant. En effet, cette interprétation aurait comme conséquence de vider de sa substance le critère de distinction entre l'agent commercial indépendant et le représentant de commerce, ce qui ne peut certainement pas être le but recherché.

Tout travail pour le compte d'autrui implique l'envoi de certaines directives et une reddition de

geacht voor onbepaalde duur te zijn aangegaan. De Richtlijn bevat terzake geen imperatieve bepalingen zodat de gekende criteria konden worden gehanteerd.

Voor de vorm van overeenkomst laat artikel 13, tweede lid, van de Richtlijn de mogelijkheid open om te voorzien dat de handelsagentuurovereenkomst enkel schriftelijk kan worden gesloten. Het lijkt echter niet opportuun dit te voorzien. De voorgestelde oplossing is dan ook zeer soepel en is in feite de weerspiegeling van de vrijheid van bewijsvoering die in handelszaken de regel is.

Het vierde lid van het voorgestelde artikel is gesteund op artikel 14 van de Richtlijn en stemt overeen met de bij ons gekende principes terzake en behoeft bijgevolg geen commentaar.

Artikel 4

Dit artikel houdt een bepaling in die wat onwennig aandoet. Het is echter de vertolking van artikel 13, eerste lid, van de Richtlijn. Het is echter vanzelfsprekend dat dit stuk geen schriftelijke overeenkomst is, vermits het enkel een eenzijdig opgestelde tekst is die de inhoud van de mondelinge overeenkomst, met latere wijzigingen weergeeft.

Het recht van elk der partijen om in de loop van de overeenkomst van de andere partij een ondertekend stuk te bekomen dat de inhoud van de agentuurovereenkomst bevat, kadert zich binnen een goede geest van verstandhouding tussen agent en principaal.

De weigering om dergelijk ondertekend stuk te bezorgen kan daarom, samen met andere redenen, wijzen op een verstoorde professionele relatie tussen principaal en handelsagent, maar lijkt ons, enkel om deze reden, niet voldoende om de beëindiging van de agentuurovereenkomst wegens ernstige tekortkomingen of uitzonderlijke omstandigheden (art. 19, eerste lid) met zich mee te brengen.

Artikel 5

Deze bepaling, rechtstreeks gesteund op artikel 3 van de Richtlijn, regelt de plichten van de handelsagent bij de uitvoering van de agentuurovereenkomst. Het lijkt echter aangewezen aan te stippen dat het bepaalde in dit artikel 5, tweede lid, 3°, niet kan worden geïnterpreteerd in de zin dat de handelsagent toch een zeker gezag van de principaal zou dienen te aanvaarden. Dit zou ertoe leiden dat het essentiële onderscheidingscriterium tussen de zelfstandige handelsagent en de handelsvertegenwoordiger wordt uitgehold hetgeen zeker niet de bedoeling kan zijn.

Elke arbeid voor andermans rekening houdt de verstrekking in van bepaalde richtlijnen, alsook het

comptes sans que, *a priori*, ces éléments expriment nécessairement un lien d'autorité. Seul le contenu des directives et rapports permet de déceler l'existence (ou l'absence) de ce lien. Contrairement au représentant de commerce (salarié) qui peut être soumis à des instructions contraignantes concernant les modalités de son travail, l'agent commercial n'est lié que par des directives générales ayant trait aux conditions de vente et à la politique commerciale de la firme commettante. Alors que le premier doit, le cas échéant, rendre compte du détail de ses démarches, le second n'est tenu de faire part que du résultat de son activité.

Article 6

Comme l'agent commercial est indépendant et organise ses activités de manière autonome, il peut, sauf stipulation contraire, dans le cadre de son autonomie, recourir à des sous-agents rémunérés par lui. Pour l'exécution des obligations résultant des contrats d'agence, il demeure naturellement responsable à l'égard des différents commettants. Aucun lien de droit ne naît entre le sous-agent et le commettant. Dans sa relation avec le sous-agent, l'agent est considéré commettant.

L'autonomie de l'agent lui permet d'exercer sa tâche sous la forme juridique et selon les modalités qui lui conviennent. En particulier, il est libre d'engager de sa propre initiative sous sa responsabilité et à ses frais des sous-agents qui, sans le remplacer, l'assistent dans la prise de commandes et le recrutement de nouveaux clients. Au contraire, le représentant salarié ne peut confier à autrui la prospection d'une partie de « sa » clientèle et la négociation de certaines affaires, sauf autorisation de l'employeur. C'est là une conséquence de son état de subordination (De Theux A., *Le droit de la représentation commerciale*, tome 2, volume 2, n° 651).

Article 7

Cet article fixe les obligations du commettant et est en totale conformité avec l'article 4 de la Directive.

Article 8

Le caractère impératif des articles 5 et 7 découle de l'article 5 de la Directive. Dans son avis, le Conseil d'Etat a indiqué que les parties ne peuvent pas déroger

doen van rekening en verantwoording, zonder dat die elementen *a priori* een band van gezag uitdrukken. Alleen op grond van de inhoud van de richtlijnen en de verslagen kan het bestaan (of de afwezigheid) van die band worden nagegaan. In tegenstelling tot de (bezoldigde) handelsvertegenwoordiger, die met betrekking tot zijn arbeidsmodaliteiten onderworpen kan zijn aan instructies van dwingende aard, is de handelsagent slechts gebonden door algemene richtlijnen betreffende de verkoopsvoorwaarden en het commercieel beleid van de opdrachtgevende firma. Terwijl eerstgenoemde in voorkomend geval op omstandige wijze verantwoording moet afleggen voor zijn handelingen, moet laatstgenoemde slechts het resultaat van zijn werkzaamheden mededelen.

Artikel 6

Aangezien de handelsagent een zelfstandige betrekking uitoefent en hij zijn activiteiten vrij organiseert, kan hij, tenzij anders is overeengekomen, in het kader van de zelfstandigheid waarover hij beschikt, een beroep doen op door hem bezoldigde sub-agenten. Hij blijft ten aanzien van de verschillende principalen uiteraard verantwoordelijk voor de nakoming van de uit de agentuurovereenkomst voortvloeiende verplichtingen. Er ontstaat geen enkele rechtsband tussen de sub-agent en de principaal. In zijn verhouding tot de sub-agent wordt de agent beschouwd als principaal.

De zelfstandigheid van de handelsagent biedt hem de mogelijkheid zij taak uit te voeren in de rechtsvorm en volgens de modaliteiten die hij geschikt acht. Het staat hem inzonderheid vrij op eigen initiatief, op eigen verantwoordelijkheid en op eigen kosten sub-agenten aan te werven, die zonder in zijn plaats te treden de agent helpen met het opnemen van bestellingen en de werving van nieuwe klanten. De bezoldigde handelsvertegenwoordiger kan daarentegen het bezoek van een gedeelte van zijn klanten alsook de onderhandeling in bepaalde zaken niet toevertrouwen aan een derde zonder toestemming van zijn werkgever. Dat is een van de gevolgen van zijn toestand van ondergeschikte. (De Theux A., *Le droit de la représentation commerciale*, tome 2, volume 2, nr. 651).

Artikel 7

Dit artikel regelt de verplichtingen van de principaal en stemt volledig overeen met artikel 4 van de Richtlijn.

Artikel 8

Het imperatieve karakter van de artikelen 5 en 7 volgt uit het artikel 5 van de Richtlijn. De Raad van State wees er in zijn advies op dat de partijen niet

aux articles concernant leurs obligations, et a proposé, à cet égard, d'insérer un nouvel article après l'article 3. Le Conseil d'Etat s'est manifestement trompé dans la numérotation des articles. Ce sont en effet les articles 5 et 7 qui énoncent les obligations des parties. La nature impérative de ces dispositions a dès lors été précisée dans un nouvel article 8.

Article 9

La présente disposition s'inspire de l'article 3 de la loi du 30 juillet 1963, devenu ultérieurement l'article 89 de la loi du 3 juillet 1978 relative aux contrats de travail.

Abstraction faite des avantages pécuniaires qu'il peut percevoir (gratifications, participation aux bénéfices, commissions spéciales pour encaissements effectués à la demande du commettant, etc.), l'agent commercial est rémunéré soit par des commissions, soit par une somme fixe, soit sous forme mixte, c'est-à-dire en partie par des commissions et en partie par un fixe.

La commission rémunère l'ensemble des tâches qui sont nécessaires pour l'obtention des commandes: tâches de prospection et de négociation, mais aussi activités annexes d'information, d'enquête...

Le paiement d'un fixe, d'une somme forfaitaire, peut s'expliquer par des circonstances particulières: ainsi en est-il notamment lorsque l'agent a pour tâche d'ouvrir « de nouveaux marchés » à la firme commettante. Ce travail de prospection (au sens strict du mot) ne pouvant immédiatement porter ses fruits, il est normal que l'agent pionnier soit rémunéré provisoirement et partiellement par un fixe garanti.

Combinaison des deux autres modes de paiement, la rémunération mixte en concilie les avantages.

L'alinéa 2 de cet article définit la notion de commission. La définition utilisée a été empruntée à l'article 6, 2°, de la directive. Une commission ne consiste pas toujours en pourcentage sur la valeur des affaires, elle peut aussi varier avec l'importance ou le nombre des affaires.

Article 9

Si la rémunération consiste uniquement en un traitement fixe, ce qui est une pratique tout de même relativement inusitée, les articles relatifs aux commissions ne sont évidemment pas, applicables. Cette disposition s'inspire directement de l'article 6, § 3, de la directive.

mogen afwijken van de artikelen betreffende hun verplichtingen, en stelde in dit verband voor, na het artikel 3, een nieuw artikel in te voegen. Klaarblijkelijk vergiste de Raad van State zich in de nummering van de artikelen. Het zijn immers de artikelen 5 en 7 die de verplichtingen van de partijen inhouden. De verduidelijking van de dwingende aard van deze bepalingen worden dan ook opgenomen in een nieuw artikel 8.

Artikel 9

Deze bepaling is geïnspireerd op artikel 3 van de wet van 30 juli 1963, het latere artikel 89 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten.

Afgezien van de voordelen die hij kan ontvangen (bijzondere uitkeringen, deling in de winst, bijzondere commissie voor de inning van gelden gedaan op verzoek van de principaal, enz.) bestaat de vergoeding van een handelsagent hetzij uit een commissie, hetzij een vaste vergoeding, hetzij uit een gemengde vorm, te weten gedeeltelijk uit een commissie en gedeeltelijk uit een vaste vergoeding.

De commissie geldt als beloning voor het gedeelte taken die nodig zijn voor het verkrijgen van bestellingen: taken inzake de handelsprospectie en het onderhandelen, maar ook daarmee samenhangende werkzaamheden op het stuk van informatie, van marktonderzoek...

De betaling van een gedeelte vaste vergoeding kan worden verklaard door bijzondere omstandigheden: dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de agent tot taak heeft om voor het bedrijf van de principaal « nieuwe markten » te openen. Daar zodanige handelsprospectie niet meteen vruchten kan afwerpen is het normaal dat de agent die het pionierswerk verricht een voorlopige en gedeeltelijke vergoeding ontvangt, bestaande uit een gewaarborgd vaste vergoeding.

De combinatie van beide wijzen van betaling te weten de gemengde vergoeding, verenigt in zich de voordelen.

Het tweede lid van dit artikel omschrijft het begrip commissie. De gebruikte definitie werd overgenomen van artikel 6, 2°, van de Richtlijn. Een commissie bestaat niet steeds uit een percentage op de waarde van de zaken maar kan ook variëren naargelang de grootte of het aantal zaken.

Artikel 9

Indien de vergoeding enkel uit een vaste vergoeding bestaat, hetgeen toch vrij ongebruikelijk is, zijn de artikelen die betrekking hebben op de commissie, natuurlijk niet van toepassing. Deze bepaling stoelt rechtstreeks op artikel 6, derde lid, van de Richtlijn.

Article 10

Pour les affaires conclues pendant la durée du contrat d'agence, l'agent commercial a droit à la commission convenue ou, à défaut, à la commission d'usage dans des cas déterminés:

1° lorsque l'affaire a été conclue à son intervention. Cette disposition s'appliquera aussi bien à l'agent négociateur qu'à l'agent qui a le pouvoir de conclure, mais dans les deux cas, son intervention doit avoir été effective; le seul fait de faire connaître des noms de clients éventuels ne donne pas droit à la commission;

2° lorsque l'affaire a été conclue avec un tiers que l'agent avait précédemment amené pour des affaires similaires.

Cette disposition vise à récompenser l'agent qui a apporté un nouveau client et qui s'en verrait ensuite écarté sans juste motif. Elle s'avère particulièrement utile pour les agents qui n'ont pu obtenir le contrat d'agence que parce qu'ils étaient déjà bien introduits auprès d'un ou de plusieurs clients qu'ils avaient amenés au commettant.

3° lorsque le contrat prévoit expressément qu'il agira comme seul agent dans un secteur déterminé ou auprès d'une clientèle déterminée, et ce, quelle qu'elle soit la personne qui a conclu le contrat avec le tiers.

Le texte proposé est basé sur l'article 7 de la directive. Rien n'empêche cependant les parties de convenir d'une commission différente suivant qu'il s'agit d'une affaire conclue par l'intervention directe (art. 9, 1°) ou indirecte (art. 9, 2°) de l'agent commercial.

L'article 7, § 2, de la directive précise que les Etats membres doivent insérer dans leur législation une des possibilités prévues en ce qui concerne le droit à une commission indirecte. La possibilité retenue octroie le droit à la commission à l'agent commercial qui jouit d'un droit d'exclusivité pour un secteur géographique ou un groupe de personnes déterminées. Cette approche est en conformité avec les critères adoptés pour le représentant de commerce (art. 93 de la loi du 3 juillet 1978) ou avec ceux issus de la jurisprudence se rapportant aux agents commerciaux.

Article 11

L'agent commercial a également droit à une commission pour les affaires conclues après cessation du contrat d'agence. Il en est ainsi lorsque l'affaire est due à l'activité de l'agent au cours du contrat et conclue dans un délai raisonnable à compter de la cessation de ce contrat ou lorsque, conformément à l'arti-

Artikel 10

Voor de zaken gesloten gedurende de looptijd van de agentuurovereenkomst, heeft de handelsagent recht op de overeengekomen commissie of, bij gebreke daarvan, op de gebruikelijke commissie, en wel in de volgende welbepaalde gevallen:

1° wanneer de zaak door zijn bemiddeling is gesloten. Deze bepaling is zowel van toepassing op de agent-onderhandelaar, als op de agent die gemachtigd is om de overeenkomst te sluiten; in beide gevallen moet hij daadwerkelijk zijn opgetreden; de enkele bekendmaking van de naam van eventuele klanten verleent geen aanspraak op commissie;

2° wanneer de zaak is gesloten met een derde, die de agent reeds vroeger voor soortgelijke zaken heeft aangebracht;

Deze bepaling strekt tot vergoeding van een agent die een nieuwe klant heeft aangebracht en die daarna voor die bemiddeling zonder geldige reden zou worden afgewezen. Deze bepaling blijkt zeer nuttig te zijn voor de agenten die de agentuurovereenkomst slechts hebben kunnen verkrijgen omdat zij reeds goed geïntroduceerd waren bij een of meer klanten die zij aan de principaal hadden aangebracht.

3° wanneer de overeenkomst uitdrukkelijk voorziet dat hij als enig agent zal optreden in een bepaald gebied of bij een bepaalde klantenkring, en dit, wie ook de persoon is die de overeenkomst heeft afgesloten met de derde.

De voorgestelde tekst steunt op artikel 7 van de Richtlijn. Niets belet echter dat partijen een verschillende commissie overeenkomen naargelang het gaat om een zaak die werd gesloten voor de directe bemiddeling van de handelsagent (art. 9, 1°) of indirect (art. 9, 2°).

Artikel 7, tweede lid, van de Richtlijn stelt dat de Lidstaten één van de door de Richtlijn bepaalde mogelijkheden in verband met het recht op indirecte commissie in hun wetgeving moeten invoeren. Geopteerd werd voor het toekennen van een recht op commissie aan de handelsagent die het alleenrecht heeft voor een bepaald gebied of een bepaalde groep personen. Deze benadering stemt overeen met de criteria die voorkomen inzake de handelsvertegenwoordiger (art. 93 van de wet van 3 juli 1978) of deze die door de rechtspraak werden naar voor gebracht inzake de handelsagenten.

Artikel 11

De handelsagent heeft ook recht op commissie voor zaken afgesloten na het einde van de agentuurovereenkomst. Zulks is het geval wanneer de overeenkomst te danken is aan de werkzaamheden van de agent tijdens de duur van de overeenkomst en deze wordt afgesloten binnen een redelijke termijn na het

cle 10, la commande du tiers a été reçue par l'agent ou par le commettant avant la cessation du contrat d'agence. Ce principe, déjà appliqué dans la jurisprudence pour des raisons d'équité, est également inscrit dans la directive (art. 8). Une règle analogue est d'ailleurs d'application pour les représentants de commerce.

Dans son avis, le Conseil d'Etat propose d'utiliser, pour la référence à l'article 10, la notion de « circonstances ». En raison du caractère général de ce concept, le Gouvernement préfère toutefois conserver celui de « conditions ». L'utilisation de la notion de « conditions » implique en effet un certain nombre de cas bien déterminés et juridiquement définissables (ceux de l'article 10). Du reste, à l'article 8b de la Directive, il est fait usage du même terme.

Article 12

Le présent article a pour objet le règlement de conflits pécuniaires dans le temps, entre deux agents commerciaux, dont l'un peut se prévaloir de l'application de l'article 10 et l'autre de l'application de l'article 11.

Aussi, un agent commercial qui a commencé à traiter une affaire, c'est-à-dire qui l'a négociée au moment de la cessation de son contrat d'agence, ne peut être privé de sa commission sous prétexte qu'un autre agent est intervenu par la suite pour la réalisation de la même affaire.

Il ne paraît pas équitable non plus de contraindre l'agent successeur à parachever le travail d'autrui sans contrepartie pécuniaire.

Un autre problème de cumul pourrait se poser dans l'hypothèse où un nouvel agent auquel un secteur exclusif a été attribué peut prétendre à une commission pour une affaire conclue certes pendant la durée de son contrat, mais obtenue en réalité grâce à l'intervention de l'agent qui l'a précédé dans le temps.

Tenant compte de ces situations et afin de ne pas préjudicier le commettant en lui imposant le paiement d'une double commission, il est stipulé, en harmonie avec l'article 7 de la directive, que l'agent commercial qui puise son droit à la commission dans l'article 10 a priorité sur l'agent qui aurait droit à la commission en vertu de l'article 7.

Néanmoins, comme dit plus haut, il ne serait pas équitable d'appliquer cette règle strictement. En effet, lorsque les circonstances le justifient, la commission peut être partagée entre les deux agents. Si toutefois les parties n'arrivent pas à un accord en la matière, le tribunal jugera en équité.

einde ervan of wanneer de bestelling van de derde door de handelsagent of de principaal, overeenkomstig artikel 10, is ontvangen voor het einde van de overeenkomst. Deze beginselen, reeds om redenen van billijkheid toegepast in de rechtspraak, werden ook door de Richtlijn voorzien (art. 8). Een gelijkaardige regel geldt trouwens voor de handelsvertegenwoordigers.

De Raad van State stelt in zijn advies voor, bij de verwijzing naar het artikel 10, het begrip « omstandigheden » te hanteren. Wegens de algemeenheid van dit begrip verkiest de Regering echter het begrip « voorwaarden » te behouden. Het gebruik van de notie « voorwaarden » impliceert immers een aantal duidelijk vooropgestelde en juridisch definieerbare situaties (deze in artikel 10). In zijn artikel 8b hanteert de Richtlijn trouwens dezelfde bewoording.

Artikel 12

Dit artikel betreft de regeling in de tijd van financiële geschillen tussen twee handelsagenten wanneer de ene zich kan beroepen op artikel 10, de andere op de toepassing van artikel 11.

Aldus kan de handelsagent die een zaak heeft behandeld, met andere woorden onderhandelde op het ogenblik van de afloop van de agentuurovereenkomst zijn commissie niet onthouden worden onder het voorwendsel dat een andere agent daarna zijn bemiddeling heeft verleend bij de totstandkoming van dezelfde zaak.

Het lijkt evenwel ook niet billijk de tweede handelsagent te verplichten het werk van een andere te voltooien zonder enige financiële vergoeding.

Een ander vraagstuk van samenloop kan rijzen ingeval een nieuwe agent, aan wie een sector voor alleenverkoop is toegekend, aanspraak kan maken op commissie voor een zaak die wel werd afgesloten gedurende de looptijd van zijn overeenkomst, maar in werkelijkheid toe te schrijven is aan het optreden van de handelsagent die zijn voorganger was.

Met inachtneming van deze toestanden en om de principaal niet te benadelen door hem de betaling op te leggen van een dubbele commissie wordt, conform artikel 7 van de Richtlijn, gesteld dat de handelsagent die zijn recht op commissie put uit artikel 11 voorrang krijgt op de handelsagent die rechtens artikel 10 recht zou hebben op provisie.

Zoals hierboven reeds aangegeven is het echter niet billijk deze regel strikt toe te passen. Wanneer omstandigheden zulks verrechtvaardigen kan de commissie worden verdeeld tussen beide agenten. Bereiken partijen ter zake geen overeenkomst dan zal de rechtbank naar billijkheid oordelen.

Article 13

Le présent article fixe le moment de l'exigibilité de la commission. Celle-ci est exigible dès que l'affaire est exécutée au moins partiellement, c'est-à-dire lorsque le commettant ou le tiers a rempli ses obligations.

La commission est également exigible si le commettant n'a pas encore exécuté ses obligations mais devait l'avoir fait. Cette précision permet de ne pas faire supporter par l'agent commercial le risque d'une inexécution imputable à son commettant. Ainsi, par exemple, la commission deviendra-t-elle exigible dès le moment prévu pour la livraison de marchandises par le commettant, même s'il apparaît que cette livraison ne sera effectuée qu'avec retard.

Cette disposition n'empêche toutefois pas les parties de décider par convention que la commission est exigible dès la conclusion du contrat.

En tout cas, la commission sera exigible lorsque le tiers a exécuté ou devrait avoir exécuté ses obligations si le commettant avait exécuté sa part de l'accord.

Cet article accorde également une exigibilité partielle. Le concept « dès que et dans la mesure où » comprend un élément quantitatif : une exécution partielle des obligations ne donnera lieu qu'à une exigibilité partielle et à un paiement partiel.

La commission doit être payée au plus tard le dernier jour du mois qui suit le trimestre au cours duquel elle est devenue exigible. Cette règle impérative permet d'éviter qu'un trop long laps de temps ne sépare le moment de l'ouverture du droit à la commission et celui de son paiement.

Il ne peut être dérogé aux dispositions des alinéas 2 et 3 du présent article qu'au profit de l'agent commercial.

Les articles 10, 11 et 13 organisant le droit à la commission due par le commettant à l'agent sous un triple aspect : la naissance du droit à la commission, l'exigibilité et enfin le paiement.

Les articles 10 et 11 doivent être lus de telle manière que la conclusion de l'affaire, et parfois même seulement la réception de la commande (art. 11, 2°), constitue le seul élément générateur du droit de l'agent à la commission. L'article 13 pour sa part est alors lu comme soumettant à un terme l'exécution de son obligation par le commettant, lui donnant ainsi le droit de différer le paiement jusqu'à l'échéance de ce terme et contraignant l'agent à attendre le versement des deniers jusqu'à cette même date alors cependant qu'il est devenu créancier de sa commission depuis le jour fixé par les articles 10 ou 11. L'article 13 ne sus-

Artikel 13

Dit artikel regelt het tijdstip van de opeisbaarheid van de commissie. Deze is opeisbaar zodra de zaak is uitgevoerd, althans gedeeltelijk, dit wil zeggen wanneer de principaal of de derde hun verplichtingen zijn nagekomen.

De commissie is ook opeisbaar als de principaal zijn verplichtingen nog niet is nagekomen, maar zulks wel had moeten gedaan hebben. Deze bijzonderheid biedt de mogelijkheid om niet-uitvoering die aan de principaal te wijten is niet ten laste te leggen van de handelsagent. Aldus zal de commissie bijvoorbeeld opeisbaar worden vanaf de dag bepaald voor de levering van de goederen door de principaal, zelfs wanneer die levering met vertraging zal uitgevoerd worden.

Deze bepaling belet evenwel niet dat de partijen in de overeenkomst kunnen beslissen dat de commissie opeisbaar is vanaf het sluiten van de overeenkomst.

In elk geval zal de commissie opeisbaar zijn, de dag dat de derde zijn verplichten heeft of had moeten uitvoeren wanneer de principaal zijn deel had uitgevoerd.

Dit artikel staat ook een gedeeltelijke opeisbaarheid toe. Het begrip « zodra en voor zover » houdt een kwantitatief element in : een gedeeltelijke uitvoering van de verplichtingen zal slechts aanleiding geven tot een gedeeltelijke opeisbaarheid en een gedeeltelijke betaling.

De commissie moet uiterlijk de laatste dag van de maand volgend op het kwartaal waarin zij opeisbaar is geworden, worden betaald. Deze imperatieve bepaling laat toe een te groot tijdsverloop te vermijden tussen het moment waarop het recht op commissie ontstaat en het moment van haar betaling.

Van de leden twee en drie van dit artikel kan enkel worden afgeweken ten voordele van de handelsagent.

De artikelen 10, 11 en 13 regelen samen het recht op de commissie die de principaal aan de agent verschuldigd is onder drie aspecten : het ontstaan van het recht op commissie, de opeisbaarheid van deze en tenslotte de betaling.

De artikelen 10 en 11 moeten nu zo worden begrepen dat het sluiten van de zaak, en soms zelfs het louter ontvangen van de bestelling (art. 11, 2°), het enige element is dat het recht van de agent op de commissie doet ontstaan. Artikel 13 dient dan zo te worden opgevat dat voor de uitvoering van de verbintenis door de principaal een tijdsbepaling wordt vastgesteld en hem zo het recht geeft om de betaling uit te stellen tot de vervaltijd verschenen is en de agent verplicht tot diezelfde datum te wachten op de betaling van de som, terwijl hij evenwel vanaf de in de artikelen 10 of 11 bepaalde dag op zijn commissie recht

pend donc pas l'existence du droit à la commission, mais retarde seulement l'exécution (l'exigibilité) de ce droit.

Cette interprétation, qui fait de la date de l'exécution (art. 13) l'échéance d'un terme permet à l'agent de profiter de la règle de l'article 1188 du Code civil qui prive le débiteur tombant en faillite du bénéfice du terme; l'agent pourrait au moins produire à la faillite du commettant sa créance de commission.

Le Gouvernement n'a pas non plus retenu la proposition du Conseil d'Etat de remplacer, dans le second alinéa, la notion « au plus tard » par « en tout cas ». Les mots « au plus tard » expriment en effet mieux le caractère temporel dans le cadre duquel cet article 13 doit être lu. La Directive, dans son article 10, alinéa 2, utilise d'ailleurs la même expression.

Article 14

Les parties peuvent prévoir que le droit à la commission prévu aux articles 10 et 11 s'éteint dans les cas mentionnés à l'alinéa 1er du présent article.

Cette disposition permet d'établir un lien étroit entre le droit à la commission et l'exécution du contrat.

En outre, le texte atténue les effets de la clause « commission sur affaire menée à bonne fin », fréquente dans les contrats d'agence, en faisant échapper l'agent aux conséquences d'une inexécution imputable au commettant. La liberté donnée aux parties de prévoir des cas d'extinction du droit à la commission s'inscrit toutefois dans les limites strictes.

La formulation restrictive du présent article est basée sur l'article 11, alinéa 3 de la directive. Les parties ne peuvent (au détriment de l'agent commercial) stipuler d'autres cas d'extinction du droit à la commission.

Article 15

Entre le fait générateur du droit aux commissions et le paiement effectif de celles-ci, il y a lieu de calculer lesdites commissions (cet article 15) et de permettre à l'agent de vérifier si le calcul est exact (art. 16).

En principe, les parties fixent librement, lors de la conclusion du contrat, les modalités de paiement et le taux des commissions. Le présent article contient des indications relatives au paiement des commissions et remède de la sorte à l'absence éventuelle de clauses s'y rapportant dans le contrat.

L'alinéa 2 de cet article s'inspire de l'article 6, 1°, de la directive. Si le contrat ne contient pas de clause rela-

heeft. Het artikel 13 schort dus niet het bestaan van het recht op commissie op, maar stelt enkel de uitvoering van dit recht (de opeisbaarheid) uit.

Deze zienswijze, waarin van de datum van de uitvoering (art. 13) de vervaltijd van een tijdsbepaling wordt gemaakt, biedt de mogelijkheid de agent te laten gebruik maken van artikel 1188 van het Burgerlijk Wetboek dat aan de schuldenaar die failliet gaat het voordeel van de tijdsbepaling ontnemt; bij faillissement van de principaal kan de agent daar ten minste zijn commissievordering indienen.

De Regering gaat dan ook niet in op het voorstel van de Raad van State om het begrip « uiterlijk » in het tweede lid te vervangen door « in elk geval ». De term « uiterlijk » drukt immers beter het tijdsbepalend karakter uit waarin dit artikel 13 moet gezien worden. De Richtlijn, in zijn artikel 10, tweede lid, gebruikt trouwens dezelfde bewoording.

Artikel 14

Partijen kunnen overeenkomen dat, in de gevallen bepaald in het eerste lid van dit artikel, het recht op commissie voorzien in de artikelen 10 en 11, vervalt.

Dit biedt de mogelijkheid een nauwe band te leggen tussen het recht op provisie en de uitvoering van de overeenkomst.

Bovendien matigt de tekst de gevolgen van de clause « commissie bij goede afloop », die vaak voorkomt in de agentuurovereenkomsten, door de handelsagent te laten ontsnappen aan de gevolgen van de niet-uitvoering te wijten aan de principaal. De aan partijen gelaten vrijheid om te voorzien in gevallen waarin het recht op commissie vervalt is evenwel strikt beperkt.

De restrictieve formulering van dit artikel is gesteund op artikel 11, derde lid van de richtlijn. De partijen kunnen (in het nadeel van de handelsagent) geen andere gevallen van verval van het recht op commissie bedingen.

Artikel 15

Tussen het ontstaan van het recht op commissie en de effectieve betaling ervan, geschiedt de berekening van deze commissie (dit artikel 15) en moet de agent kunnen nagaan of deze berekening exact is (art. 16).

In beginsel bepalen de partijen, bij het sluiten van de overeenkomst, vrij de modaliteit van betaling en het bedrag van de commissie. Huidig artikel geeft een aantal aanduidingen omtrent de betaling, in geval er contractueel niets is vastgesteld.

Het tweede lid van dit artikel is gebaseerd op artikel 6, 1°, van de richtlijn. Bevat de overeenkomst geen

tive aux rémunérations, l'agent a droit à une commission qui sera déterminée conformément aux usages suivis pour les affaires faisant l'objet du contrat d'agence là où il exerce son activité.

En l'absence de tels usages, l'agent commercial a droit à une rémunération équitable qui tient compte de tous les éléments qui ont trait à l'opération.

Les remises de fidélité, ristournes et escomptes au comptant consentis par le commettant au client ne peuvent en aucun cas être exclus de l'assiette des commissions dues à l'agent commercial. Sinon, les remises promises réduiraient la commission due. Il n'est évidemment question ici que des remises consenties unilatéralement par le commettant.

Le Gouvernement estime dès lors ne pas devoir retenir la proposition du Conseil d'Etat d'omettre le mot « unilatéralement ». Cette notion ne se rapporte en effet pas à la relation entre le commettant et le client. Il va de soi que le commettant peut se mettre d'accord avec son client sur une remise, une ristourne ou un escompte au comptant. Mais ce sont les remises, consenties unilatéralement à l'égard de l'agent (c'est-à-dire sans concertation avec ni accord de celui-ci) qui ne portent pas atteinte à la base sur laquelle la commission de l'agent est calculée.

Le dernier alinéa de l'article 15 prévoit que, toute modification unilatérale, au cours de l'exécution du contrat, des taux initialement convenus constitue un acte équipollent à rupture. Cependant, le juge peut, compte tenu des circonstances, interpréter l'acceptation sans réserve, pendant une période relativement longue, de commissions calculées à taux réduit comme un accord tacite de l'agent commercial au changement ainsi opéré.

Article 16

Le présent article, basé sur l'article 12 de la directive, impose au commettant l'obligation de remettre à l'agent commercial un relevé des commissions dues, au plus tard le dernier jour du mois suivant le trimestre au cours duquel elles deviennent exigibles. Cette disposition doit être mise en relation avec l'article 14, alinéa 3 de ce projet. Il est en effet relativement logique que la délivrance du relevé des commissions dues coïncide pour le moins avec le paiement de celles-ci. Ceci doit permettre à l'agent commercial de vérifier si le montant des commissions calculé par le commettant correspond effectivement avec le montant de la rémunération à laquelle il a droit.

L'alinéa 2 de l'article 16 confère à l'agent commercial le droit de recevoir toutes les informations de

beding omtrent de vergoedingen, dan heeft de agent recht op een commissie die zal worden bepaald, overeenkomstig het in de plaats waar hij zijn werkzaamheden verricht en voor de zaken waarop de agentuurovereenkomst betrekking heeft, geldende gebruiken.

Bij het ontbreken van dergelijke gebruiken heeft de handelsagent recht op een redelijke beloning waarbij rekening wordt gehouden met alle op de transactie betrekking hebbende elementen.

Getrouwheidskortingen, *ristorno's* en *disconto's* door de principaal toegestaan aan de cliënten, blijven deel uitmaken van de grondslag waarop de commissie van de agent wordt berekend. Zoniet zouden beloofde kortingen leiden tot een beperking van de verschuldigde commissie. Uiteraard wordt hier enkel gedacht aan de kortingen die op eenzijdige wijze door de principaal worden toegestaan.

De Regering meent dan ook niet te moeten ingaan op het voorstel van de Raad van State om het woord « eenzijdig » te doen vervallen. Dit begrip viseert immers niet de verhouding van de principaal tot de klant. Uiteraard kan de principaal met zijn klant een afspraak maken omtrent een korting, een *ristorno* of een *disconto*. Het zijn echter de kortingen, eenzijdig toegestaan ten opzichte van de agent, dit wil zeggen zonder overleg met en akkoord van deze, die de grondslag waarop de commissie van de agent wordt berekend, onverlet laten.

Het laatste lid van artikel 15 voorziet dat iedere eenzijdige wijziging van de oorspronkelijk overeengekomen bedragen tijdens de uitvoering van de overeenkomst een handeling is die gelijk staat met de verbreking van de overeenkomst. Rekening houdend met de omstandigheden kan de rechter evenwel oordelen dat wanneer de handelsagent gedurende een relatief lange periode zonder enig voorbehoud commissies aanvaardt, die zijn berekend op grond van een verlaagd percentage, hij stilzwijgend instemt met de aldus toegepaste wijziging.

Artikel 16

Dit artikel, gesteund op artikel 12 van de Richtlijn, legt de principaal de verplichting op om de handelsagent een opgave van de verschuldigde commissie te verstrekken en wel uiterlijk op de laatste dag van de maand volgend op het kwartaal waarin zij opeisbaar is geworden. Deze bepaling dient samen te worden gelezen met artikel 14, derde lid, van dit ontwerp. Het is inderdaad vrij logisch dat de opgave van de verschuldigde commissie ten minste samenvalt met de betaling ervan. Dit moet de handelsagent toelaten na te gaan of de door de principaal berekende commissie inderdaad overeenstemt met de commissie waarop hij recht heeft.

Het tweede lid van dit artikel 16 kent de handelsagent het recht toe om alle gegevens te krijgen die hem

nature à lui permettre de vérifier le montant des commissions dues. Cette disposition ne peut cependant être interprétée dans le sens de l'octroi à l'agent d'un droit de contrôle direct sur la comptabilité du commettant.

Conformément à l'article 12, 3°, de la Directive, il ne peut être dérogé par accord aux dispositions de cet article au détriment de l'agent commercial.

Article 17

Les articles précédents traitaient de la commission variable. La rémunération partielle ou, dans des cas probablement peu fréquents, totale qui consiste en une rémunération fixe est payée mensuellement. Les représentants de commerce connaissent une disposition analogue à celle prévue dans ce projet (art. 98, alinéa 2, de la loi du 3 juillet 1978).

Article 18

Le contrat d'agence se présente en général sous l'une des trois modalités suivantes: il peut être à durée déterminée, à durée indéterminée ou à durée déterminée mais avec faculté de résiliation anticipée (par exemple un contrat d'agence conclu pour dix ans avec faculté d'y mettre fin à partir de la cinquième année) ou avant terme.

Le présent article, qui ne concerne que les deux dernières éventualités, accorde à l'agent commercial une protection très importante puisque, actuellement, l'agent commercial est en principe révocable *ad nutum*.

Les deux parties peuvent mettre fin au contrat moyennant préavis. Le délai de préavis à respecter est impératif; les parties ne peuvent y déroger au détriment de l'agent et ne peuvent dès lors convenir de délais de préavis plus courts. Le § 1er, alinéa 2, de l'article 18 forme une synthèse des dispositions de l'article 15, §§ 2 et 3, de la directive, et contient la faculté laissée par la directive. La durée du préavis est d'un mois pour la première année du contrat, de deux mois pour la deuxième année commencée, de trois mois pour la troisième année, de quatre mois pour la quatrième année, de cinq mois pour la cinquième année, et de six mois pour la sixième année et les années suivantes. Ainsi la durée du délai de préavis à respecter est fixée de manière incontestable, si bien que les deux parties savent à quoi s'en tenir, surtout dans le cadre de contrats non rédigés par écrit.

Néanmoins, les parties peuvent convenir de délais plus longs; dans ce cas, le délai de préavis à respecter par le commettant ne doit pas être plus court que celui que devra observer l'agent commercial. Le § 1er, alinéa 3, de cet article est basé sur l'article 15, 4°, de la directive.

moeten toelaten de verschuldigde commissie na te gaan. Dit mag echter niet worden geïnterpreteerd als zou de agent een rechtstreeks inzage-recht krijgen in de boekhouding van de principaal.

Overeenkomstig artikel 12, 3°, van de Richtlijn mag van deze bepalingen bij overeenkomst niet worden afgeweken ten nadele van de handelsagent.

Artikel 17

Voorgaande artikelen handelden over de variabele commissie. Het gedeelte van de vergoeding of, in welk zeldzame gevallen, de volledige vergoeding die uit een vaste vergoeding bestaat wordt maandelijks uitbetaald. De handelsvertegenwoordigers kennen eenzelfde bepaling (art. 98, tweede lid van de wet van 3 juli 1978) die hier ook werd voorzien.

Artikel 18

De agentuurovereenkomst komt meestal onder één van de drie volgende vormen voor: zij kan gesloten zijn voor een bepaalde tijd, voor onbepaalde tijd of voor een bepaalde tijd met mogelijkheid van tussentijdse opzegging (bv. een agentuurovereenkomst gesloten voor tien jaar, met de mogelijkheid om ze te beëindigen vanaf het vijfde jaar).

Dit artikel, dat uitsluitend de twee laatste mogelijkheden betreft, kent de handelsagent een belangrijke bescherming toe, daar de agent thans in beginsel *ad nutum* kan worden ontslagen.

Beide partijen kunnen de overeenkomst beëindigen door opzegging aan de andere. De na te leven opzeggingstermijn is imperatief; partijen kunnen er niet van afwijken ten nadele van de agent en mogen dus geen kortere opzeggingstermijnen overeenkomen. Paragraaf 1, tweede lid van dit artikel 18 steunt op een samentrekking van de bepalingen van artikel 15, tweede en derde lid, van de Richtlijn, waarbij gebruik werd gemaakt van de door de Richtlijn geboden optie. De opzeggingstermijn bedraagt een maand gedurende het eerste jaar van de overeenkomst, twee maanden indien het tweede jaar is ingegaan, drie maanden voor het derde jaar, vier maanden voor het vierde jaar, vijf maanden voor het vijfde jaar en zes maanden voor het zesde jaar en de navolgende jaren. Op deze wijze is de duur van de na te leven opzeggingstermijn onbetwistbaar vastgesteld zodat beide partijen, vooral bij niet-schriftelijk vastgestelde overeenkomsten, weten waaraan zich te houden.

Niettemin kunnen de partijen langere termijnen overeenkomen, in dat geval mag de door de principaal in acht te nemen termijn niet korter zijn dan de door de handelsagent in acht te nemen termijn. Paragraaf 1, derde lid, van dit artikel steunt op artikel 15, 4° van de Richtlijn.

S'il est mis fin au contrat, le délai de préavis doit être respecté, faute de quoi la partie en défaut se verra dans l'obligation de payer une indemnité. Le montant de cette indemnité et son mode de calcul sont prévus au § 3. Des dispositions identiques figurent déjà dans la loi relative aux contrats de travail. Il en va de même du § 2, qui prescrit les formalités à respecter pour la résiliation.

Article 19

Le contrat peut également être résilié par chacune des parties sans préavis ou avant l'expiration du terme, en raison d'un manquement grave de l'autre partie à ses obligations ou pour des circonstances exceptionnelles rendant définitivement impossible toute collaboration professionnelle entre le commettant et l'agent et laissées à l'appréciation du juge.

Cette définition s'inspire de la notion de motif grave inscrite dans la loi relative aux contrats de travail (article 35 de la loi du 3 juillet 1978). La présente disposition correspond à l'article 16a de la directive.

Les exemples de fautes graves abondent dans la jurisprudence en matière de contrat de travail ou de représentation commerciale. Ils peuvent valoir également en matière de contrat d'agence: l'acceptation par l'agent de « pots de vin », les infractions aux dispositions du contrat interdisant à l'agent de conclure pour son compte personnel ou de s'occuper de la représentation de firmes concurrentes, la désignation par le commettant d'un deuxième agent alors que le contrat d'agence assurait l'exclusivité...

Le présent article 19 va cependant plus loin. Pour être conforme à l'article 16b de la directive, il contient également la notion de « circonstances exceptionnelles ». Il peut être mis fin aux liens contractuels par un congé immédiat et sans préavis, lorsque, dans des circonstances exceptionnelles, il ne peut raisonnablement être exigé de la partie résiliant le contrat de maintenir celui.

Il s'agit en quelque sorte d'une circonstance, prévisible ou non, telle que la mésintelligence grave et durable entre le commettant et l'agent, le mauvais état irrémédiable des affaires sociales, c'est-à-dire toute considération tirée des activités de l'entreprise, la faillite de l'un des cocontractants, la condamnation de l'agent du chef d'actes de nature à ébranler la confiance du commettant...

Ces circonstances sont naturellement soumises à l'appréciation du juge; il importe toutefois que le juge

Ingeval de overeenkomst wordt beëindigd moet de opzegtermijn worden nageleefd, zoniet moet de in gebreke blijvende partij een vergoeding betalen. Het bedrag van deze vergoeding en de wijze waarop ze wordt berekend wordt bepaald door § 3. Deze bepalingen zijn thans reeds terug te vinden in de wetgeving op de arbeidsovereenkomsten. Hetzelfde mag worden gezegd van § 2 waarin de na te leven voorwaarden met betrekking tot de opzegging worden vermeld.

Artikel 19

De overeenkomst kan ook door elk van de partijen worden beëindigd zonder opzegging of voor het verstrijken van de termijn. En dit omwille van uitzonderlijke omstandigheden die elke professionele samenwerking tussen de principaal en de handelsagent definitief onmogelijk maken en die aan het oordeel van de rechter worden overgelaten, of om reden van een ernstige tekortkoming van de andere partij in haar verplichtingen.

Deze omschrijving maakt verwijzing naar het begrip dringende reden zoals het gekend is in de wet inzake arbeidsovereenkomsten (art. 35 van de wet van 3 juli 1978). Hiermee wordt artikel 16a van de richtlijn weergegeven.

In de rechtspraak vindt men tal van voorbeelden ter zake van de arbeidsovereenkomst of ter zake van de handelsvertegenwoordiging; zij kunnen worden toegepast op de agentuurovereenkomst; het aanvaarden door de handelsagent van steekpenningen, overtredingen van de contractuele bepalingen die de agent verbieden transacties te sluiten voor eigen rekening of te handelen voor concurrerende firma's, aanwijzing door de principaal van een tweede handelsagent terwijl de overeenkomst het alleenrecht toekende...

Huidig artikel 19 gaat echter verder. Overeenkomstig artikel 16b van de richtlijn omvat het ook de « uitzonderlijke omstandigheden ». Contractuele betrekkingen kunnen worden beëindigd door ontslag op staande voet en zonder opzegging, wanneer in uitzonderlijke omstandigheden van de partij die de overeenkomst beëindigt redelijkerwijze niet kan worden gevergd deze in stand te houden.

Het gaat enigszins om al dan niet te voorzien omstandigheden, zoals bv. ernstige of duurzame onenigheid tussen de principaal en agent, de onherstelbare slechte toestand van het bedrijf, m.a.w. elke gevolgtrekking gemaakt uit de ondernemingsactiviteiten, het faillissement van een der medecontractanten, de veroordeling van de handelsagent voor daden waardoor het vertrouwen van de principaal kan geschokt worden...

Uiteraard worden deze omstandigheden onderworpen aan de appreciatie van de rechter; de rechter

se pose la question de savoir si la mésintelligence n'a pas été délibérément organisée par une des parties pour créer artificiellement un motif grave.

Cet article a un caractère impératif en ce sens que nonobstant toute stipulation contraire, il peut y être dérogé avant la fin du contrat, au détriment de l'agent commercial. Cette disposition découle de l'article 19 de la directive.

Article 20

Après la cessation du contrat, l'agent commercial a droit, dans certains cas, à une indemnité.

Il peut en effet arriver qu'un agent accomplisse un travail à ce point efficace que les commandes d'une clientèle acquise continuent d'affluer presque automatiquement et que, de ce fait, l'agent devienne superflu. Dans ce cas, le commettant pourrait être tenté de résilier le contrat d'agence. C'est pour éviter que le commettant tire ainsi avantage des efforts d'un agent sans que ce dernier puisse encore en profiter qu'une indemnité lui est accordée sous certaines conditions.

La directive offre deux options en vue du dédommagement de l'agent : soit selon un système d'indemnité (art. 17, deuxième alinéa, de la directive), soit sous forme d'un système de réparation du préjudice (art. 17, troisième alinéa, de la directive). Le Gouvernement a opté pour le système d'indemnité qui se rapproche du système de l'indemnité de clientèle connue par les représentants de commerce (art. 101 de la loi du 3 juillet 1978). En outre, la deuxième option offerte par l'article 17, alinéa 3, de la directive (réparation du préjudice) offre plusieurs inconvénients : l'agent lui-même a la charge de la preuve du préjudice, ce qui n'est pas toujours facile et, contrairement au système de l'indemnité d'éviction, le montant de l'indemnité est illimité ce qui pourrait être une charge financière très lourde pour le commettant. Le système élaboré dans cet article 23 se base donc sur l'article 17, deuxième alinéa, *a*) et *b*), quatrième et cinquième alinéas, et l'article 18 de la directive.

Lorsqu'il a apporté ou développé une clientèle ou lorsqu'il a développé sensiblement les affaires avec la clientèle existante, l'agent pourra donc prétendre à une indemnité, pour autant naturellement que les transactions avec ses clients doivent encore procurer des avantages substantiels au commettant. En cas de contestation, l'indemnité d'éviction sera fixée, en équité, par le juge.

La supposition inscrite à l'alinéa 2 de cet article fait incomber au commettant la charge de la preuve lors d'un éventuel conflit.

dient zich af te vragen of de onenigheid niet vrijwillig geënceneerd is door één der partijen teneinde op kunstmatige wijze gewichtige redenen te scheppen.

Dit artikel is van imperatieve aard; in die zin dat niettegenstaande elk ermee strijdig beding, er voor het einde van de overeenkomst niet kan van worden afgeweken ten nadele van de handelsagent. Dit volgt uit artikel 19 van de Richtlijn.

Artikel 20

Bij de beëindiging van de overeenkomst heeft de handelsagent in bepaalde gevallen recht op een vergoeding.

Het kan immers gebeuren dat een handelsagent dermate goed werk verricht dat de bestellingen van een verworven cliënteel automatisch blijven binnenkomen en dat dus de agent in feite overbodig wordt. In dergelijk geval zou de principaal ertoe kunnen gebracht worden de overeenkomst met de agent te beëindigen. Om te vermijden dat de principaal op deze wijze zou profiteren van de inspanningen van een gewezen agent zonder dat deze nog voordeel zou kunnen halen uit zijn inspanningen, wordt onder bepaalde voorwaarden een vergoeding toegekend.

De Richtlijn biedt twee mogelijkheden om de handelsagent te vergoeden: ofwel volgens een systeem van vergoeding (art. 17, tweede lid, van de Richtlijn) ofwel herstel van nadeel (art. 17, derde lid, van de Richtlijn). De Regering heeft geopteerd voor het systeem van vergoeding omdat dit aansluit bij het gekende systeem van de uitwinningsvergoeding voor handelsvertegenwoordigers (art. 101 van de wet van 3 juli 1978). Bovendien biedt de in artikel 17, derde lid, van de Richtlijn, voorgestelde keuzemogelijkheid (herstel van nadeel) een aantal nadelen: de handelsagent heeft de volle bewijslast van het nadeel, hetgeen niet altijd eenvoudig is, en, in tegenstelling tot het systeem van de uitwinningsvergoeding, is de grootte van het bedrag niet begrensd zodat dit een zware financiële last zou kunnen betekenen voor de principaal. Het in artikel 23 uitgewerkte systeem berust dus op het artikel 17, tweede lid, *a*) en *b*); vierde en vijfde lid en artikel 18 van de richtlijn.

Wanneer de agent een cliënteel heeft opgebouwd of aangebracht of wanneer hij de zaken met het bestaande cliënteel gevoelig heeft uitgebreid, kan hij aanspraak maken op een vergoeding, voorzover natuurlijk de transacties met deze klanten nog aanzienlijke voordelen zullen opleveren voor de principaal. Ingeval van betwisting wordt de uitwinningsvergoeding door de rechter naar billijkheid vastgesteld.

Door het vermoeden, voorzien in het tweede lid van dit artikel wordt de bewijslast bij een eventuele betwisting bij de principaal gelegd.

Afin d'éviter que la charge économique imposée par cette indemnité au commettant ne soit trop importante, il est prévu un plafond.

C'est en vertu du même principe d'équité que l'alinéa 5, basé sur l'article 18 de la directive, exclut dans certains cas l'agent du droit à l'indemnité d'éviction.

L'alinéa 6 stipule, conformément à la directive, que l'agent commercial perd le droit à l'indemnité s'il n'a pas, par écrit, notifié au commettant, dans un délai d'un an à compter de la cessation du contrat, qu'il prétend à ladite indemnité.

Il est évident que, le cas échéant, l'indemnité d'éviction peut s'ajouter à l'indemnité compensatoire de préavis visée à l'article 18, sans préjudice du dédommagement complémentaire prévu par l'article 21.

Article 21

L'article 17, § 2, c), de la directive a inspiré l'insertion d'une disposition analogue à l'article 103 de la loi du 3 juillet 1978. Dans certains cas exceptionnels, l'agent commercial peut, à condition de prouver l'étendue du préjudice allégué, obtenir en plus de l'indemnité d'éviction des dommages et intérêts complémentaires.

Article 22

Cette disposition s'inspire de l'article 17, 4°, de la directive. Le droit aux indemnités visées aux articles 20 et 21 naît également lorsque la cessation du contrat intervient à la suite du décès de l'agent commercial. Cette règle vise évidemment uniquement le décès d'une personne physique, et non la « mort juridique » d'une entreprise.

Article 23

Il ne peut être dérogé aux dispositions des articles 20, 21 et 22 au détriment de l'agent commercial. Ce caractère impératif de la présente disposition découle de l'article 19 de la directive.

Article 24

L'article 20 de la directive a trait à la clause de non-concurrence. Le Gouvernement a estimé devoir maintenir cette clause qui doit être considérée comme un contrepoids à l'indemnité d'éviction. La réglementation proposée s'inspire en grande partie des articles 104, 105 et 106 de la loi du 3 juillet 1978 et est par conséquent plus détaillée que les dispositions mini-

Om te voorkomen dat deze vergoeding voor de principaal een te grote bedrijfslast zou zijn wordt een maximumgrens gesteld.

Het vijfde lid wordt van dezelfde billijkheidsregel uitgegaan door in de opgesomde gevallen de uitwinningvergoeding te ontfangen aan de agent. Deze resulteren uit artikel 18 van de Richtlijn.

Lid zes bepaalt, conform de Richtlijn, dat de handelsagent zijn recht op de uitwinningvergoeding verliest wanneer hij binnen het jaar na de beëindiging van de overeenkomst, de principaal niet schriftelijk op de hoogte heeft gesteld van zijn aanspraken op bedoelde vergoeding.

Het spreekt voor zichzelf dat, in voorkomend geval, de uitwinningvergoeding kan worden gevoegd bij de opzeggingvergoeding, voorzien in artikel 18, onverminderd de bijkomende schadevergoeding voorzien in artikel 21.

Artikel 21

Steunend op artikel 17, tweede lid, c), van de Richtlijn werd een bepaling ingevoegd, analoog met artikel 103 van de wet van 3 juli 1978. In bepaalde uitzonderlijke gevallen kan de handelsagent, mits hij de omvang van het werkelijke nadeel bewijst, boven de uitwinningvergoeding een bijkomende schadevergoeding bekomen.

Artikel 22

Deze bepaling is gebaseerd op artikel 17, 4°, van de Richtlijn. De in de artikelen 20 en 21 bedoelde vergoedingen ontstaan ook als de overeenkomst wordt beëindigd door het overlijden van de handelsagent. Uiteraard wordt hier enkel gedacht aan het overlijden van een natuurlijk persoon en niet aan de « juridische dood » van een onderneming.

Artikel 23

Van de bepalingen van artikel 20, 21 en 22 mag ten nadele van de handelsagent niet worden afgeweken. Dit imperatieve karakter volgt uit artikel 19 van de Richtlijn.

Artikel 24

Artikel 20 van de Richtlijn heeft betrekking op het concurrentiebeding. De Regering heeft gemeend dit beding, als tegenhanger voor de uitwinningvergoeding te moeten voorzien. De hier voorgestelde regeling steunt vrij ruim op de artikelen 104, 105 en 106 van de wet van 3 juli 1978 en is bijgevolg ruimer en gedetailleerder dan de minimum bepalingen van de

males de la directive. Celle-ci permet d'ailleurs d'apporter d'autres limitations à la validité et à l'applicabilité de la clause.

Dans la loi du 3 juillet 1978, une clause de non-concurrence n'est valable que si elle n'excède pas douze mois après la cessation du contrat. Entretemps, des premières démarches ont été entreprises auprès de la Commission C.E.E., afin, dans la perspective du grand marché unique du 1er janvier 1993, d'interdire toute clause de non-concurrence, sauf si celle-ci doit protéger le *know-how* technomogique, industriel ou commercial du commettant. Dès lors, un premier pas au niveau belge pourrait consister à limiter à six mois la durée de la clause de la non-concurrence, dans le contexte de ce projet.

Dans son avis, le Conseil d'Etat a proposé de formuler de manière différente le § 1er, alinéa 2, 3°, de cet article. Une clause de non-concurrence qui est également valable après la cessation du contrat est reconnue en droit belge à condition que, ce afin de ne pas porter atteinte à la liberté du commerce, elle reste limitée dans le temps et dans l'espace (voir à ce sujet Foriers, P.A., *Les contrats commerciaux, Chronique de jurisprudence 1970-1980*, T.B.H., 1983, 133-134). Afin de mettre l'accent sur ce caractère limitatif, le Gouvernement préfère ne pas adopter la formulation proposée par le Conseil d'Etat, qui utilise en outre la notion de « prospection ». L'activité de l'agent commercial est toutefois plus large que la simple recherche et visite de clients. L'agent négocie et peut éventuellement procéder à la conclusion d'affaires pour le compte et au nom de son commettant.

Article 25

Le présent article prévoit le mode selon lequel l'agent commercial peut garantir le commettant contre l'insolvabilité éventuelle d'un client. L'engagement de l'agent qui se porte du croire est soumis à un certain nombre de conditions qui en limitent quelque peu la portée. L'article proposé ici est repris de l'article 5 du projet de loi relatif aux contrats d'agence commerciale (Doc. Sénat, 75-76, n° 871).

Article 27

Il est clair qu'un conflit au niveau international entraîne pour l'agent commercial des difficultés et des incertitudes supplémentaires. Afin de le protéger, l'article 27 de la présente loi prévoit que tout conflit concernant les activités exercées sur le territoire belge dans le cadre d'une agence commerciale relève de la loi belge et de la compétence des tribunaux belges.

Dans un marché unique qui couvrira bientôt toute l'Europe occidentale et centrale, la situation de

Richtlijn ter zake. Deze laat trouwens toe de geldigheid en de toepasselijkheid van het beding verder te beperken.

In de wet van 3 juli 1978, is een concurrentiebeding enkel geldig wanneer het niet verder reikt dan twaalf maanden na de beëindiging van de overeenkomst. Bij de E.E.G.-Commissie werden ondertussen de eerste stappen ondernomen, in het perspectief van de eengemaakte markt van 1 januari 1993, om elk concurrentiebeding te verbieden, tenzij dit de technologische, industriële of commerciële *know-how* van de principaal moet beschermen. Een eerste stap, op Belgisch niveau, zou er nu kunnen in bestaan, in de context van dit ontwerp, het concurrentiebeding te beperken tot zes maanden.

De Raad van State stelde in zijn advies voor § 1, tweede lid, 3° van dit artikel anders te formuleren. Een concurrentiebeding dat ook geldt na afloop van de overeenkomst wordt in ons Belgische recht erkend op voorwaarde dat dit, om niet in te gaan tegen de vrijheid van handel, beperkt blijft naar tijd of ruimte (zie hiervoor Foriers, P.A., *Les contrats commerciaux. Chronique de jurisprudence 1970-1980*, T.B.H., 1983, 133-134). Om dit beperkend karakter te benadrukken verkiest de Regering de Raad van State in zijn voorstel van formulering niet te volgen. De Raad van State hanteert bovendien het begrip « prospectie ». De activiteit van de handelsagent is echter ruimer dan het louter opsporen en bezoeken van klanten. De agent bemiddelt en kan eventueel overgaan tot het afsluiten van de zaken voor rekening en in naam van zijn principaal.

Artikel 25

Dit artikel regelt de wijze waarop de handelsagent zich aansprakelijk kan stellen voor het eventueel onvermogen van een klant. Dit delcredere beding is aan een aantal voorwaarden verbonden die de draagwijdte van deze clause enigszins temperen. Het hier voorgestelde artikel is overgenomen van artikel 5 van het ontwerp van wet betreffende de handelsagentuurovereenkomsten (Gedr. St. Senaat, 75-76, nr. 871).

Artikel 27

Het is duidelijk dat een internationale casus voor de handelsagent een aantal bijkomende moeilijkheden en onzekerheden met zich mee brengt. Ter bescherming van de handelsagent bepaalt huidig artikel 27 dat elk geschil omtrent de activiteiten op het Belgisch grondgebied in het kader van een handelsagentuur onderworpen is aan de Belgische wet en tot de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken behoort.

In de eengemaakte markt die zich binnenkort zal uitstrekken over geheel West- en Centraal Europa,

l'agent commercial vis-à-vis d'un commettant, généralement plus puissant que lui, établi dans un pays étranger devient de plus en plus précaire. Dans de grands espaces économiques existants, par exemple les Etats-Unis, les tribunaux locaux ont une compétence générale et en tous cas les agents ne doivent pas se déplacer des milliers de kilomètres pour citer leur commettant.

Il va de soi que cette règle de compétence est valable sans préjudice de l'application des Conventions internationales auxquelles la Belgique est partie. Dans notre système juridique, les règles de droit international jouissent en effet en tant que telles de la primauté par rapport aux lois nationales. Dans la mesure où elle déroge à une règle de droit international, qu'elle soit plus récente ou plus ancienne que cette règle, la loi nationale ne pourra plus être appliquée.

Article 28

Le présent article insère explicitement dans la liste des actes de commerce objectifs (Livre Ier, Titre Ier, art. 2, du Code de commerce) « tous (les) engagements d'agents commerciaux pour la négociation ou la conclusion d'affaires ». Cette disposition perettra de supprimer tout doute quant à la qualité de commerçant de l'agent autonome.

Articles 26, 29 et 30

Les présents articles, outre qu'ils règlent la prescription de l'action en justice (art. 26), prévoient surtout l'application de la présente loi aux contrats l'agence commerciale en cours et aux actions pendantes (art. 29 et 30).

Pour nous conformer à la directive (art. 22), la présente loi sera applicable aux contrats en cours au moment de l'entrée en vigueur de cette loi, dès le 1er janvier 1994.

Telle est, mesdames et messieurs, la teneur du projet de loi que j'ai l'honneur de soumettre à vos délibérations.

Le Ministre de la Justice,

M. WATHELET.

wordt de situatie van de handelsagent ten aanzien van een principaal, gevestigd in het buitenland en over het algemeen machtiger dan de agent, meer en meer precair. In bestaande grote economische ruimten, zoals de Verenigde Staten bijvoorbeeld, kennen de plaatselijke rechtbanken een algemene bevoegdheid; in ieder geval dienen de handelsagenten zich geen duizenden kilometers te verplaatsen om hun principaal te dagvaarden.

Uiteraard geldt deze bevoegdheidsregeling onverminderd de toepassing van internationale Verdragen door België gesloten. Een internationale rechtsregel wordt in ons rechtssysteem immers als zodanig met voorrang toegepast boven de nationale. Voorzover een nationale wet afwijkt van een internationale rechtsregel zal die, ongeacht of zij ouder of jonger is dan deze regel, buiten toepassing moeten blijven.

Artikel 28

Dit artikel voegt in de lijst van de objectieve daden van koophandel (Boek I, Titel I, art. 2, van het Wetboek van Koophandel) op expliciete wijze « alle verbintenissen van de handelsagenten voor het bemiddelen of afsluiten van zaken » als daad van koophandel in. Deze bepaling laat toe alle twijfel omtrent de hoedanigheid van handelaar van de zelfstandige agent uit te sluiten.

Artikelen 26, 29 en 30

Naast de verjaring van de rechtsvordering (art. 26) regelen de artikelen 29 en 30 vooral de toepasselijkheid van deze wet op de lopende agentuurovereenkomsten en op de hangende rechtsvorderingen.

Overeenkomstig de richtlijn (art. 22) wordt huidige wet vanaf 1 januari 1994 van toepassing op de, op het ogenblik van de in werkingtreding van deze wet, lopende overeenkomsten.

Dit is, Dames en Heren, de strekking van het ontwerp dat ik u ter beraadslaging voorleg.

De Minister van Justitie,

M. WATHELET.

PROJET DE LOI

BAUDOUIN,

Roi des Belges,

A tous, présents et à venir,
SALUT.

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS:

Notre Ministre de la Justice est chargé de présenter en Notre Nom aux Chambres législatives le projet de loi dont la teneur suit:

Article premier

Le contrat d'agence commerciale est le contrat par lequel l'une des parties, l'agent commercial, est chargée de façon permanente, et moyennant rémunération, par l'autre partie, le commettant, sans être soumis à l'autorité de ce dernier, de la négociation et éventuellement de la conclusion d'affaires au nom et pour compte du commettant.

L'agent commercial organise ses activités comme il l'entend et dispose librement de son temps.

Art. 2

La présente loi ne s'applique pas:

1° aux contrats conclus avec des agents dont l'activité d'intermédiaire n'est pas exercée de manière régulière;

2° aux contrats conclus par les assureurs, les établissements de crédit et les sociétés de bourse avec leurs agents respectifs;

3° aux contrats conclus avec des agents commerciaux dans la mesure où ils opèrent dans une bourse de valeurs mobilières, autres marchés en valeurs mobilières et en autres instruments financiers ou dans les bourses et les marchés à terme sur marchandises et denrées.

Art. 3

Le contrat d'agence commerciale est conclu pour une durée déterminée ou indéterminée.

Le contrat d'agence est conclu pour une durée indéterminée lorsqu'il n'a pas fait l'objet d'un écrit ou, lorsque ayant fait l'objet d'un écrit, sa durée n'a pas été déterminée.

ONTWERP VAN WET

BOUDEWIJN,

Koning der Belgen,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ:

Onze Minister van Justitie is gelast in Onze Naam bij de Wetgevende Kamers het ontwerp van wet in te dienen waarvan de tekst volgt:

Artikel 1

De handelsagentuurovereenkomst is een overeenkomst waarbij de ene partij, de handelsagent, door de andere partij, de principaal, zonder dat hij onder gezag staat, permanent en tegen vergoeding belast wordt met het bemiddelen en eventueel het afsluiten van zaken in naam en voor rekening van de principaal.

De handelsagent deelt zijn werkzaamheden naar eigen goeddunken in en beschikt zelfstandig over zijn tijd.

Art. 2

Deze wet is niet van toepassing op:

1° de overeenkomsten gesloten met agenten die hun werkzaamheid van tussenpersonen niet met regelmaat uitoefenen;

2° de door de verzekeraars, kredietinstellingen en beursvennootschappen met hun respectievelijke agenten afgesloten overeenkomsten;

3° de door de handelsagenten afgesloten overeenkomsten voor zover zij werkzaam zijn op een effectenbeurs, andere markten voor effecten en andere financiële instrumenten of op de beurzen voor de termijnhandel in goederen en waren.

Art. 3

De handelsagentuurovereenkomst wordt gesloten voor een bepaalde tijd of voor een onbepaalde tijd.

De agentuurovereenkomst wordt voor onbepaalde tijd gesloten wanneer ze niet op schrift is gesteld of wanneer, als ze wel op schrift is gesteld, de duur ervan niet is bepaald.

Un contrat à durée déterminée, qui continue à être exécuté après l'échéance de son terme, est censé être, dès sa conclusion, un contrat à durée indéterminée.

Art. 4

Chaque partie a le droit, nonobstant toute stipulation contraire, d'obtenir de l'autre partie un écrit signé mentionnant le contenu du contrat d'agence, y compris celui des avenants ultérieurs.

Art. 5

L'agent commercial doit veiller aux intérêts du commettant et agir loyalement et de bonne foi.

En particulier, l'agent commercial doit :

1° s'employer comme il se doit à la négociation et, le cas échéant, à la conclusion des affaires dont il est chargé;

2° communiquer au commettant toute information nécessaire dont il dispose;

3° se conformer aux directives raisonnables données par le commettant.

Art. 6

Sauf stipulation contraire, l'agent commercial peut, pour l'exécution de sa mission, recourir à des sous-agents rémunérés par lui et agissant sous sa responsabilité, et dont il devient le commettant.

Art. 7

Dans ses rapports avec l'agent commercial, le commettant doit agir loyalement et de bonne foi.

En particulier, le commettant doit :

1° mettre à la disposition de l'agent commercial la documentation nécessaire qui a trait aux affaires concernées;

2° procurer à l'agent commercial les informations nécessaires à l'exécution du contrat d'agence, notamment aviser l'agent commercial dans un délai raisonnable dès qu'il prévoit que le volume des affaires sera sensiblement inférieur à celui auquel l'agent commercial aurait pu normalement s'attendre.

Le commettant doit, par ailleurs, informer l'agent commercial, dans un délai raisonnable, de son acceptation, de son refus ou de l'inexécution d'une affaire qu'il a négociée.

Een overeenkomst die voor bepaalde tijd is aangegaan en die na afloop van de termijn wordt voortgezet, wordt geacht van bij het afsluiten een overeenkomst voor onbepaalde tijd te zijn.

Art. 4

Elke partij kan, niettegenstaande elk hiermee strijdig beding, van de andere partij een ondertekend stuk bekomen dat de inhoud van de agentuurovereenkomst bevat, met inbegrip van latere wijzigingen.

Art. 5

De handelsagent moet de belangen van de principaal behartigen en loyaal en te goeder trouw handelen.

In het bijzonder moet de handelsagent :

1° zich naar behoren wijden aan de onderhandelingen en, in voorkomend geval, aan het afsluiten van de zaken waarmee hij belast is;

2° aan de principaal alle nodige inlichtingen verschaffen waarover hij beschikt;

3° de redelijke richtlijnen opvolgen die de principaal hem geeft.

Art. 6

Behoudens andersluidend beding kan de agent, voor de uitvoering van zijn taak, een beroep doen op door hem bezoldigde subagenten die handelen onder zijn verantwoordelijkheid, en van wie hij principaal wordt.

Art. 7

In zijn betrekkingen met de handelsagent moet de principaal zich loyaal en te goeder trouw gedragen.

In het bijzonder dient de principaal :

1° aan de handelsagent de nodige documentatie ter beschikking te stellen die betrekking heeft op de betrokken zaken;

2° aan de handelsagent alle inlichtingen te verschaffen die nodig zijn voor de uitvoering van de agentuurovereenkomst, in het bijzonder de handelsagent binnen een redelijke termijn te waarschuwen wanneer hij voorziet dat het aantal zaken aanzienlijk geringer zal zijn dan die welke de handelsagent normaliter had kunnen verwachten.

De principaal dient de handelsagent voorts binnen een redelijke termijn op de hoogte te stellen van zijn aanvaarding, weigering, of niet-uitvoering van een zaak die de handelsagent heeft bemiddeld.

Art. 8

Les parties ne peuvent pas déroger aux dispositions des articles 5 et 7.

Art. 9

La rémunération de l'agent commercial consiste soit en une somme fixe, soit en des commissions, soit en partie en une somme fixe et en partie en des commissions.

Tout élément de la rémunération variant avec le nombre ou la valeur des affaires sera considéré comme constituant une commission aux fins de la présente loi.

Si la rémunération de l'agent commercial ne consiste pas en tout ou en partie en des commissions, les articles 10 à 16 ne sont pas applicables.

Art. 10

Pour une affaire conclue pendant la durée du contrat d'agence, l'agent commercial a droit à la commission :

1° lorsque l'affaire a été conclue à son intervention;

2° ou, lorsque l'affaire a été conclue avec un tiers dont il a obtenu antérieurement la clientèle pour des affaires similaires;

3° ou, lorsqu'il a été convenu que l'agent commercial agirait comme seul agent dans un secteur déterminé ou auprès d'un groupe de personnes déterminées et que l'affaire a été conclue avec un client établi dans ce secteur ou appartenant à ce groupe.

Art. 11

Pour une affaire conclue après la cessation du contrat d'agence, l'agent commercial a droit à la commission :

1° si, l'affaire est principalement due à l'activité qu'il a déployée au cours du contrat d'agence et si l'affaire est conclue dans un délai raisonnable à compter de la cessation de ce contrat;

2° ou, si conformément aux conditions visées à l'article 10, la commande du tiers a été reçue par le commettant ou par l'agent avant la cessation du contrat d'agence.

Art. 12

L'agent commercial n'a pas droit à la commission visée à l'article 10 si celle-ci, en vertu de l'article 11,

Art. 8

De partijen mogen niet afwijken van de bepalingen in artikel 5 en 7.

Art. 9

De vergoeding van de handelsagent bestaat ofwel in een vast bedrag, ofwel in commissies, ofwel deels uit een vast bedrag en deels uit commissies.

Alle elementen van de vergoeding die variëren naar gelang van het aantal zaken of de waarde daarvan, worden geacht een commissie te zijn, in de zin van deze wet.

Indien de vergoeding van de handelsagent niet geheel of gedeeltelijk uit een commissie bestaat, zijn de artikelen 10 tot 16 niet van toepassing.

Art. 10

Voor een tijdens de duur van de agentuurovereenkomst afgesloten zaak heeft de handelsagent recht op een commissie :

1° indien de zaak is gesloten ten gevolge van zijn optreden;

2° of, indien de zaak werd gesloten met een derde die vroeger door hem als klant was aangebracht voor gelijkaardige zaken;

3° of, indien was overeengekomen dat de handelsagent alleen zou optreden in een bepaald gebied of bij een bepaalde groep personen en de zaak werd afgesloten met een klant uit dat gebied of uit die groep.

Art. 11

Voor een na het einde van de agentuurovereenkomst afgesloten zaak heeft de handelsagent recht op een commissie :

1° indien de zaak hoofdzakelijk te danken is aan de door hem tijdens de duur van de agentuurovereenkomst aan de dag gelegde activiteit en deze is afgesloten binnen een redelijke termijn te rekenen vanaf het einde van deze overeenkomst;

2° of indien, overeenkomstig de voorwaarden bedoeld in artikel 10, de bestelling van de derde door de principaal of door de handelsagent is ontvangen voor het einde van de agentuurovereenkomst.

Art. 12

De handelsagent heeft geen recht op de commissie bedoeld in artikel 10 indien dit krachtens artikel 11

est due à l'agent commercial précédent, à moins qu'il ne résulte des circonstances qu'il est équitable de partager la commission entre les agents commerciaux.

Art. 13

La commission devient exigible dès que et dans la mesure où l'on se trouve dans l'un des cas ci-après :

1° le commettant a exécuté ou devrait avoir exécuté, conformément à l'accord conclu avec le tiers, ses obligations contractuelles;

2° le tiers a exécuté ses obligations contractuelles.

La commission est exigible au plus tard lorsque le tiers a exécuté sa part de l'accord ou devrait l'avoir exécutée si le commettant avait exécuté sa part de l'accord.

La commission est payée au plus tard le dernier jour du mois qui suit le trimestre au cour duquel elle est devenue exigible.

Il ne peut être dérogé aux dispositions des alinéas 2 et 3 au détriment de l'agent commercial.

Art. 14

Dans les cas suivants seulement les parties peuvent prévoir que le droit à la commission prévu aux articles 10 et 11 s'éteint :

1° si et dans la mesure où il est établi que le tiers n'exécute pas ses obligations à moins que l'inexécution ne résulte d'une circonstance imputable au commettant;

2° si l'exécution est devenue impossible sans que cette impossibilité soit imputable au commettant;

3° si l'exécution de l'opération ne peut être raisonnablement exigée du commettant, en particulier s'il existe du fait du tiers un motif grave justifiant l'inexécution par le commettant.

Dans les cas visés à l'alinéa 1er, la commission que l'agent commercial aurait déjà perçue, sera remboursée.

Art. 15

Les parties fixent librement, lors de la conclusion du contrat d'agence, le taux des commissions. Elles peuvent convenir de taux différents selon les catégories de clients prospectés, la nature des produits diffusés ou des services fournis et le rôle joué par l'agent dans la réalisation de l'affaire. Il leur est également loisible d'arrêter un taux spécial pour certaines affaires particulièrement importantes ou délicates.

verschuldigd is aan de vorige handelsagent, tenzij uit de omstandigheden voortvloeit dat het billijk is de commissie tussen de handelsagenten te verdelen.

Art. 13

De commissie is opeisbaar zodra en voor zover een van de volgende omstandigheden zich voordoet :

1° de principaal heeft de overeenkomst uitgevoerd of had, krachtens een overeenkomst met de derde, zijn contractuele verplichtingen moeten nakomen;

2° de derde is zijn contractuele verplichtingen nagekomen.

De commissie is uiterlijk opeisbaar wanneer de derde zijn deel van de overeenkomst heeft uitgevoerd of had moeten uitvoeren, indien de principaal zijn deel had uitgevoerd.

De commissie wordt uiterlijk op de laatste dag van de maand volgende op het kwartaal waarin zij opeisbaar is geworden, betaald.

Van het tweede en derde lid mag niet worden afge- weken ten nadele van de handelsagent.

Art. 14

Alleen in de volgende gevallen kunnen de partijen overeenkomen dat het recht op een commissie, voorzien in de artikelen 10 en 11, vervalt :

1° indien en voor zover vaststaat dat de derde zijn verbintenissen niet nakomt behalve wanneer de niet- uitvoering terug te voeren is op omstandigheden die aan de principaal te wijten zijn;

2° indien de uitvoering onmogelijk is geworden zonder dat dit te wijten is aan de principaal;

3° indien de uitvoering van de verrichting redelijkerwijze niet kan vereist worden van de principaal, vooral wanneer er door toedoen van de derde gewichtige redenen bestaan die de niet-uitvoering door de principaal verrechtvaardigen.

In de gevallen bedoeld in het eerste lid wordt de commissie, die de handelsagent reeds heeft ontvangen, terugbetaald.

Art. 15

Bij het sluiten van de agentuurovereenkomst bepalen de partijen vrij het bedrag van de commissies. Zij kunnen verschillende bedragen overeenkomen naar gelang van de categorieën van de bezochte klanten, de aard van de verspreide produkten of geleverde diensten en de rol die de agent heeft gespeeld bij de verwezenlijking van de zaak. Het staat hen eveneens vrij een speciaal bedrag vast te stellen voor bepaalde, uitermate belangrijke of delicate zaken.

Si le contrat ne fournit aucune indication sur le taux des commissions et si aucun élément déduit des relations entre les parties ne permet de dégager leur volonté implicite à ce sujet, c'est le taux usuel pratiqué dans le secteur économique pour des affaires du même genre qui s'applique. En l'absence de tels usages, l'agent commercial a droit à un pourcentage équitable, qui tient compte de tous les éléments qui ont trait à l'opération.

Sauf convention contraire, les commissions de l'agent commercial sont calculées sur la base du prix facturé au client, sans déduction des frais accessoires, notamment des frais d'emballage, de fret, d'assurance, à moins qu'ils soient facturés séparément, mais à l'exclusion des taxes, frais de douane et autres impôts.

En aucun cas, les remises de fidélité, ristournes et escomptes au comptant consentis unilatéralement par le commettant au client ne peuvent être exclus de l'assiette des commissions dues à l'agent commercial.

Toute modification unilatérale, au cours de l'exécution du contrat, du ou des taux initialement convenus constitue un acte équipollent à rupture. Cependant, le juge peut, compte tenu des circonstances, interpréter l'acceptation sans réserve, pendant une période relativement longue, de commissions calculées à taux réduit comme un accord tacite de l'agent commercial au changement ainsi opéré.

Art. 16

Le commettant remet à l'agent commercial un relevé des commissions dues, au plus tard le dernier jour du mois suivant le trimestre au cours duquel elles deviennent exigibles. Ce relevé mentionne tous les éléments essentiels sur la base desquels le montant des commissions a été calculé.

L'agent commercial peut exiger que lui soient fournies toutes les informations, en particulier un extrait des livres comptables, qui sont à la disposition du commettant et qui lui sont nécessaires pour vérifier le montant des commissions qui lui sont dues.

Il ne peut être dérogé aux alinéas 1er et 2 au détriment de l'agent commercial.

Art. 17

Lorsque la rémunération consiste en tout ou en partie en une somme fixe, celle-ci est payée mensuellement, sauf convention contraire.

Indien de overeenkomst geen enkele aanwijzing bevat betreffende het bedrag van de commissies en indien geen enkel element, afgeleid uit de band tussen de partijen het mogelijk maakt hun onuitgesproken wil ter zake te kennen, wordt het bedrag toegepast dat in de economische sector gebruikelijk is voor zaken van dezelfde aard. Bij ontstentenis van dergelijke gebruiken heeft de handelsagent recht op een billijk percentage, waarbij rekening wordt gehouden met alle op de transactie betrekking hebbende elementen.

Tenzij anders is overeengekomen, worden de commissies van de handelsagent berekend op grond van de prijs die aan de klant wordt gefactureerd, zonder aftrek van de bijkomende kosten, onder meer van de verpakkingskosten, de vrachtprijs, de verzekeringskosten, behalve indien zij afzonderlijk worden gefactureerd, met uitsluiting evenwel van taksen, douanekosten en andere belastingen.

De getrouwheidskortingen, *ristorno's* en *disconto's* die door de principaal eenzijdig aan de klant worden toegestaan, kunnen in geen enkel geval worden uitgesloten van de grondslag waarop de commissie van de agent wordt berekend.

Iedere eenzijdige wijziging van het oorspronkelijk overeengekomen bedrag of de oorspronkelijk overeengekomen bedragen tijdens de uitvoering van de overeenkomst is een handeling die gelijk staat met verbreking van de overeenkomst. Rekening houdend met de omstandigheden kan de rechter evenwel oordelen dat wanneer de handelsagent gedurende een relatief lange periode zonder enig voorbehoud commissies aanvaardt, die zijn berekend op grond van een verlaagd percentage, hij stilzwijgend instemt met de aldus toegepaste wijziging.

Art. 16

De principaal verstrekt aan de handelsagent een opgave van de verschuldigde commissie en wel uiterlijk op de laatste dag van de maand volgend op het kwartaal waarin de commissie opeisbaar is geworden. Deze opgave omvat alle van belang zijnde elementen op grond waarvan de commissie werd berekend.

De handelsagent kan eisen dat hem alle gegevens worden verstrekt waarover de principaal beschikt, in het bijzonder uittreksels uit de boekhouding, indien de agent deze nodig heeft om na te gaan hoeveel commissie hem verschuldigd is.

Van het eerste en het tweede lid mag niet worden afgeweken ten nadele van de handelsagent.

Art. 17

Wanneer de vergoeding geheel of gedeeltelijk uit een vast bedrag bestaat wordt deze maandelijks uitbetaald, behoudens andersluidende overeenkomst.

Art. 18

§ 1er. Lorsque le contrat d'agence est conclu pour une durée indéterminée ou pour une durée déterminée avec faculté de dénonciation anticipée, chacune des parties peut y mettre fin en respectant un préavis.

La durée du préavis est d'un mois pendant la première année du contrat. Après la première année, la durée du délai de préavis sera augmentée d'un mois par année supplémentaire commencée sans que ce délai puisse excéder six mois et sans préjudice des dispositions de l'alinéa 3. Les parties ne peuvent convenir de délais de préavis plus courts.

Si les parties conviennent d'un délai plus long que celui qui est prévu par l'alinéa 2, le délai de préavis à respecter par le commettant ne peut pas être plus court que celui qui est imposé à l'agent commercial.

§ 2. La résiliation est notifiée par la remise à l'autre partie d'un écrit qui indique le début et la durée du préavis. La notification peut également être faite soit par lettre recommandée à la poste, sortissant ses effets le troisième jour ouvrable suivant la date de son expédition, soit par exploit d'huissier de justice. Sauf stipulation contraire, la fin du délai de préavis doit coïncider avec la fin d'un mois civil.

§ 3. La partie qui résilie le contrat sans invoquer un des motifs prévus à l'article 19, alinéa 1er, ou sans respecter le délai de préavis fixé au § 1er, alinéa 3, est tenu de payer à l'autre partie une indemnité égale à la rémunération en cours correspondant soit à la durée du préavis, soit à la partie de ce délai restant à courir.

Lorsque la rémunération de l'agent commercial consiste en tout ou en partie en commissions, la rémunération en cours est calculée sur base de la moyenne mensuelle des commissions méritées pendant les douze mois qui précèdent la date de cessation du contrat ou, le cas échéant, les mois qui précèdent la date de cessation du contrat.

Art. 19

Chacune des parties peut, sous réserve de tous dommages-intérêts, résilier le contrat sans préavis ou avant l'expiration du terme, lorsque des circonstances exceptionnelles rendent définitivement impossible toute collaboration professionnelle entre le commettant et l'agent ou en raison d'un manquement grave de l'autre partie à ses obligations.

Art. 18

§ 1. Is de handelsagentuurovereenkomst voor onbepaalde tijd gesloten of voor een bepaalde tijd met de mogelijkheid vroegtijdig op te zeggen, dan heeft ieder der partijen het recht om die te beëindigen met inachtneming van een opzegging.

De opzeggingstermijn bedraagt één maand gedurende het eerste jaar van de overeenkomst. Na het eerste jaar wordt de opzeggingstermijn vermeerderd met een maand voor elk begonnen jaar zonder dat deze termijn zes maanden mag te boven gaan en onverminderd de bepalingen van het derde lid. De partijen mogen geen kortere opzeggingstermijnen overeenkomen.

Indien de partijen een langere dan in het tweede lid bedoelde termijn overeenkomen, dan mag de door de principaal in acht te nemen opzeggingstermijn niet korter zijn dan die welke aan de handelsagent is opgelegd.

§ 2. De kennisgeving van de opzegging geschiedt door afgifte aan de andere partij van een geschrift waarvan het begin en de duur van de opzeggingstermijn wordt aangegeven. De kennisgeving kan ook geschieden hetzij bij een ter post aangetekende brief, die uitwerking heeft de derde werkdag na de datum van verzending, hetzij bij gerechtsdeurwaarders-exploit. Behoudens andersluidende bepaling moet het einde van de opzeggingstermijn samenvallen met het einde van een kalendermaand.

§ 3. De partij die de overeenkomst beëindigt zonder een van de in artikel 19, eerste lid, vermelde redenen op te geven of zonder de in § 1, derde lid, vastgestelde opzeggingstermijn in acht te nemen, is gehouden de andere partij een opzeggingsvergoeding te betalen die gelijk is aan de lopende vergoeding die overeenstemt hetzij met de duur van de opzeggingstermijn, hetzij met het resterende deel van die termijn.

Wanneer de vergoeding van de handelsagent geheel of gedeeltelijk uit commissie bestaat, wordt de lopende vergoeding berekend op grond van het maandelijks gemiddelde van de commissie verdiend gedurende de twaalf maanden die aan de beëindiging van de overeenkomst voorafgaan of, in voorkomend geval, gedurende de maanden die de beëindiging van de overeenkomst voorafgaan.

Art. 19

Elke partij kan, onverminderd alle schadeloosstellingen, de overeenkomst zonder opzegging of voor het verstrijken van de termijn beëindigen, wanneer uitzonderlijke omstandigheden elke professionele samenwerking tussen de principaal en de handelsagent definitief onmogelijk maken of om reden van een ernstige tekortkoming van de andere partij in haar verplichtingen.

La partie qui invoque ces motifs doit en prouver la réalité. Ceux-ci sont laissés à l'appréciation du juge.

Nonobstant toute stipulation contraire, il ne peut être dérogé avant la fin du contrat, au détriment de l'agent commercial, au présent article.

Art. 20

Après la cessation du contrat, l'agent commercial a droit à une indemnité d'éviction lorsqu'il a apporté de nouveaux clients au commettant ou a développé sensiblement les affaires avec la clientèle existante, pour autant que cette activité doive encore procurer des avantages substantiels au commettant.

Si le contrat prévoit une clause de non-concurrence, le commettant est réputé, sauf preuve contraire, recevoir des avantages substantiels.

Le montant de l'indemnité est fixé en tenant compte tant de l'importance du développement des affaires que de l'apport de clientèle.

L'indemnité ne peut dépasser le montant d'une année de rémunération calculée d'après la moyenne des cinq dernières années ou d'après la moyenne des années pendant lesquelles le contrat a duré moins de cinq ans.

L'indemnité n'est pas due :

1° si le commettant a mis fin au contrat en raison d'un manquement grave prévu à l'article 19, alinéa 1er, imputable à l'agent;

2° si l'agent a mis fin au contrat à moins que cette cessation ne soit due à un motif prévu à l'article 19, alinéa 1er, imputable au commettant ou qui soit la conséquence de l'âge, l'infirmité ou la maladie de l'agent commercial en raison desquels la poursuite de ses activités ne peut raisonnablement plus être exigée de lui;

3° lorsque, selon un accord avec le commettant, l'agent commercial ou ses héritiers cèdent à un tiers les droits et obligations qu'ils détiennent en vertu du contrat d'agence.

L'agent perd le droit à l'indemnité s'il n'a pas notifié au commettant, dans un délai d'un an à compter de la cessation du contrat, qu'il veut faire valoir ses droits.

Art. 21

Pour autant que l'agent commercial ait droit à l'indemnité d'éviction visée à l'article 20 et que le

De partij die zich op die redenen beroept, dient hiervan het bewijs te leveren. Dit wordt aan het oordeel van de rechter overgelaten.

Niettegenstaande elk hiermee strijdig beding kan, voor het einde van de overeenkomst, niet ten nadele van de handelsagent afgeweken worden van dit artikel.

Art. 20

Na de beëindiging van de overeenkomst heeft de handelsagent recht op een uitwinningsvergoeding wanneer hij de principaal nieuwe klanten heeft aangebracht of wanneer de zaken met het bestaande cliënteel aanzienlijk heeft uitgebreid, voor zover dat dit de principaal nog aanzienlijke voordelen moet opleveren.

Indien in de overeenkomst een concurrentiebeding werd voorzien, wordt geacht, behoudens tegenbewijs, dat de principaal nog aanzienlijke voordelen heeft.

Het bedrag van deze uitwinningsvergoeding wordt bepaald rekening houdend zowel met de gerealiseerde uitbreiding van de zaken als met de aanbreng van cliënteel.

De uitwinningsvergoeding kan niet meer bedragen dan het bedrag van een jaar vergoeding berekend op grond van het gemiddelde van de vijf voorafgaande jaren of op grond van de gemiddelde vergoeding in de voorafgaande jaren indien de duur van de overeenkomst minder dan vijf jaar bedraagt.

De uitwinningsvergoeding is niet verschuldigd :

1° indien de principaal de overeenkomst heeft beëindigd vanwege een aan de agent te wijten ernstige tekortkoming zoals bepaald in artikel 19, eerste lid;

2° indien de handelsagent de overeenkomst beëindigd heeft, tenzij de beëindiging voortvloeit uit een aan de principaal te wijten reden zoals bepaald in artikel 19, eerste lid, of het gevolg is van leeftijd, invaliditeit of ziekte van de handelsagent op grond waarvan redelijkerwijze niet meer van hen kan worden gevergd dat hij zijn werkzaamheden voortzet;

3° indien de handelsagent of diens erfgenamen, overeenkomstig een afspraak met de principaal, hun rechten en verplichtingen uit hoofde van de agentuur-overeenkomst aan een derde overdragen.

De handelsagent verliest zijn recht op de uitwinningsvergoeding indien hij de principaal niet binnen een jaar na de beëindiging van de overeenkomst ervan in kennis gesteld heeft dat hij voornemens is zijn rechten te laten gelden.

Art. 21

In de mate waarin de handelsagent recht heeft op de uitwinningsvergoeding bepaald in artikel 20 en het

montant de cette indemnité ne couvre pas l'intégralité du préjudice réellement subi, l'agent commercial peut, mais à charge de prouver l'étendue du préjudice allégué, obtenir en plus de cette indemnité, des dommages et intérêts à concurrence de la différence entre le montant du préjudice réellement subi et celui de cette indemnité.

Art. 22

Le droit aux indemnités visées aux articles 20 et 21 naît également lorsque la cessation du contrat intervient à la suite du décès de l'agent commercial.

Art. 23

Les parties ne peuvent pas, avant l'échéance du contrat, déroger aux dispositions des articles 20, 21 et 22 au détriment de l'agent commercial.

Art. 24

§ 1er. Le contrat d'agence peut contenir une clause de non-concurrence.

Une clause de non-concurrence n'est valable que si:

- 1° elle a été stipulée par écrit;
- 2° elle concerne le type d'affaires dont l'agent était chargé;
- 3° elle ne vise que le secteur géographique ou le groupe de personnes et le secteur géographique confiés à l'agent;
- 4° elle n'excède pas six mois après la cessation du contrat.

§ 2. La clause de non-concurrence ne produit pas ses effets lorsqu'il est mis fin au contrat d'agence par le commettant, sans invoquer un motif prévu à l'article 19, alinéa 1er, ou par l'agent, en invoquant un motif prévu à l'article 19, alinéa 1er.

§ 3. La clause de non-concurrence crée en faveur de l'agent une présomption d'avoir apporté une clientèle; le commettant peut apporter la preuve contraire.

§ 4. L'indemnité forfaitaire prévue au contrat en cas de violation de la clause de non-concurrence ne peut dépasser une somme égale à une année de rémunération, calculée comme prévu par l'article 20, alinéa 4.

Toutefois, le commettant peut réclamer une réparation supérieure, à charge de justifier de l'existence et l'étendue de son préjudice.

bedrag van deze vergoeding de werkelijk geleden schade niet volledig vergoedt kan de handelsagent, mits hij de werkelijke omvang van de beweerde schade bewijst, boven deze vergoeding schadeloosstelling verkrijgen ten belope van het verschil tussen het bedrag van de werkelijk geleden schade en het bedrag van die vergoeding.

Art. 22

Het recht op de vergoedingen bedoeld in de artikelen 20 en 21 ontstaat eveneens wanneer door het overlijden van de handelsagent de overeenkomst wordt beëindigd.

Art. 23

Voordat de overeenkomst is beëindigd, mogen de partijen niet ten nadele van de handelsagent van de bepalingen van de artikelen 20, 21 en 22 afwijken.

Art. 24

§ 1. De agentuurovereenkomst kan een concurrentiebeding bevatten.

Een concurrentiebeding is enkel geldig wanneer:

- 1° het schriftelijk werd bedongen;
- 2° het betrekking heeft op het soort zaken waarmee de agent belast was;
- 3° het beperkt blijft tot het geografisch gebied of de groep personen en het geografisch gebied die aan de agent toevertrouwd waren;
- 4° het niet verder reikt dan zes maanden na de beëindiging van de overeenkomst.

§ 2. Het concurrentiebeding heeft geen uitwerking wanneer de agentuurovereenkomst wordt beëindigd door de principaal zonder een in artikel 19, eerste lid, vermelde reden aan te voeren of door de agent door een in artikel 19, eerste lid, vermelde reden aan te voeren.

§ 3. Het concurrentiebeding schept ten gunste van de agent een vermoeden dat hij een cliënteel heeft aangebracht; de principaal kan het tegenbewijs leveren.

§ 4. De forfaitaire vergoeding waarin de overeenkomst voorziet in geval van schending van het concurrentiebeding mag niet hoger zijn dan een bedrag gelijk aan één jaar vergoeding berekend zoals bepaald in artikel 20, vierde lid.

De principaal kan, mits hij het bestaan en de omvang van zijn nadeel bewijst, een hogere vergoeding eisen.

Art. 25

La convention par laquelle l'agent commercial garantit des obligations incombant à des tiers dans une affaire qu'il a négociée ou conclue doit être rédigée par écrit.

Sauf clause contraire écrite, l'agent commercial qui se porte du croire ne garantit que la solvabilité du tiers à l'exclusion de tout autre manquement de celui-ci à ses obligations contractuelles. La clause de du croire ne saurait concerner une affaire dans laquelle l'agent n'est pas intervenu personnellement. Elle cesse d'être applicable lorsque le commettant modifie, sans l'accord de l'agent, les conditions de livraison ou de paiement.

L'agent commercial ne peut s'engager pour un montant qui dépasse la commission convenue, à moins que son engagement se rapporte soit à une affaire déterminée, soit à des affaires qu'il conclut lui-même au nom du commettant.

S'il y a une disproportion manifeste entre le risque que l'agent commercial a assumé et la commission convenue, la juge peut réduire le montant dont l'agent est tenu, dans la mesure où ce montant dépasse la commission. Le juge tient compte de toutes les circonstances, notamment de la manière dont l'agent a veillé aux intérêts du commettant.

Art. 26

Les actions naissant du contrat d'agence sont prescrites un an après la cessation de celui-ci ou cinq ans après le fait qui a donné naissance à l'action, sans que ce dernier délai puisse excéder un an après la cessation du contrat.

Art. 27

Sous réserve de l'application des Conventions internationales auxquelles la Belgique est partie, tout conflit concernant les activités exercées sur le territoire belge dans le cadre d'une agence commerciale relève de la loi belge et de la compétence des tribunaux belges.

Art. 28

A l'article 2 du livre Ier, titre Ier, du Code de commerce, modifié par la loi du 3 juillet 1956, l'alinéa suivant est inséré entre les alinéas 6 et 7:

«Tous engagements d'agents commerciaux pour la négociation ou la conclusion d'affaires.»

Art. 25

De handelsagent kan zich voor verplichtingen die voor derden uit een door hem bemiddelde of afgesloten zaak voortvloeien uitsluitend schriftelijk aansprakelijk stellen.

Tenzij schriftelijk anders is overeengekomen, is de handelsagent krachtens een beding van delcredere slechts aansprakelijk voor de gegoedheid van de derde, met uitsluiting van iedere andere tekortkoming van deze in zijn contractuele verplichtingen. Het beding van delcredere kan geen zaak betreffen waarin de agent niet persoonlijk is opgetreden. Wanneer de principaal de leverings- of betalingsvoorwaarden zonder instemming van de agent wijzigt houdt ze op van toepassing te zijn.

De handelsagent kan zich niet aansprakelijk stellen tot een hoger bedrag dan de overeengekomen commissie, tenzij het beding betrekking heeft op een bepaalde zaak of op zaken die hij zelf in naam van de principaal afsluit.

Indien er een kennelijke wanverhouding is tussen het risico dat de handelsagent op zich heeft genomen en de bedongen commissie, kan de rechter het bedrag waarvoor de handelsagent aansprakelijk is, matigen voor zover dit bedrag de commissie te boven gaat. De rechter houdt met alle omstandigheden rekening, in het bijzonder met de wijze waarop de handelsagent de belangen van de principaal heeft behartigd.

Art. 26

De rechtsvorderingen die uit de agentuurovereenkomst ontstaan, verjaren één jaar na het eindigen van deze overeenkomst of vijf jaar na het feit waaruit de vordering is ontstaan, zonder dat deze termijn één jaar na het eindigen van deze overeenkomst mag overschrijden.

Art. 27

Onverminderd de toepassing van internationale Verdragen door België gesloten is elk geschil omtrent de activiteiten op het Belgische grondgebied uitgeoefend in het kader van een handelsagentschap onderworpen aan de Belgische wet en behoort tot de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken.

Art. 28

In artikel 2 van boek I, titel I, van het Wetboek van koophandel, gewijzigd bij de wet van 3 juli 1956, wordt tussen het zesde en het zevende lid het volgende lid ingevoegd:

«Alle verbintenissen van handelsagenten voor het bemiddelen of afsluiten van zaken.»

Art. 29

Dès le 1er janvier 1994, la présente loi s'applique aux contrats d'agence commerciale en cours au moment de l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 30

La présente loi ne s'applique pas aux obligations dont l'exécution a été demandée en justice avant la date de son entrée en vigueur.

Donné à Bruxelles, le 8 mai 1992.

BAUDOUIN.

Par le Roi:

Le Ministre de la Justice,

M. WATHELET.

Art. 29

Vanaf 1 januari 1994 is deze wet toepasselijk op de handelsagentuurovereenkomsten die lopende zijn op het ogenblik dat deze wet in werking treedt.

Art. 30

Deze wet is niet toepasselijk op de verbintenissen waarvan de uitvoering in rechte is gevorderd voor de datum waarop zij in werking treedt.

Gegeven te Brussel, 8 mei 1992.

BOUDEWIJN.

Van Koningswege:

De Minister van Justitie,

M. WATHELET.

AVANT-PROJET SOU MIS AU CONSEIL D'ETAT

Article premier

Le contrat d'agence commerciale est le contrat par lequel l'une des parties, l'agent commercial, est chargée de façon permanente, et moyennant rémunération, par l'autre partie, le commettant, sans être soumise à l'autorité de ce dernier, de la négociation et éventuellement de la conclusion d'affaires au nom et pour compte du commettant.

L'agent commercial organise ses activités comme il l'entend et dispose librement de son temps.

Art. 2

La présente loi ne s'applique pas :

1° aux contrats conclus avec des agents dont l'activité d'intermédiaire n'est pas exercée de manière régulière;

2° aux contrats conclus par les assureurs et les établissements de crédit avec leurs agents;

3° aux contrats conclus avec des agents commerciaux dans la mesure où ils opèrent dans une bourse de valeurs mobilières, autres marchés en valeurs mobilières et en autres instruments financiers ou dans les bourses et les marchés à terme sur marchandise et denrées.

Art. 3

Le contrat d'agence commerciale est conclu pour une durée déterminée ou indéterminée.

Le contrat d'agence est conclu pour une durée indéterminée lorsqu'il n'a pas fait l'objet d'un écrit ou, lorsque ayant fait l'objet d'un écrit, sa durée n'a pas été déterminée.

Un contrat à durée déterminée, qui continue à être exécuté après l'échéance de son terme, est censé être, dès sa conclusion, un contrat à durée indéterminée.

Art. 4

Chaque partie a le droit, nonobstant toute stipulation contraire, d'obtenir de l'autre partie un écrit signé mentionnant le contenu du contrat d'agence y compris celui des avenants ultérieurs.

Art. 5

L'agent commercial doit veiller aux intérêts du commettant et agir loyalement et de bonne foi.

En particulier, l'agent commercial doit :

1° s'employer comme il se doit à la négociation et, le cas échéant, à la conclusion des affaires dont il est chargé;

2° communiquer au commettant toute information nécessaire dont il dispose;

3° se conformer aux directives raisonnables données par le commettant.

VOORONTWERP VAN WET VOORGELEGD AAN DE RAAD VAN STATE

Artikel 1

De handelsagentuurovereenkomst is een overeenkomst waarbij de ene partij, de handelsagent, door de andere partij, de principaal, zonder dat hij onder gezag staat, permanent en tegen vergoeding belast wordt met het bemiddelen en eventueel het afsluiten van zaken in naam en voor rekening van de principaal.

De handelsagent deelt zijn werkzaamheden naar eigen goeddunken in en beschikt zelfstandig over zijn tijd.

Art. 2

Deze wet is niet van toepassing op :

1° de overeenkomsten gesloten met agenten die hun werkzaamheid van tussenpersoon niet met regelmaat uitoefenen;

2° de door de verzekeraars en kredietinstellingen met hun agenten afgesloten overeenkomsten;

3° de door de handelsagenten afgesloten overeenkomsten voor zover zij werkzaam zijn op een effectenbeurs, andere markten voor effecten en andere financiële instrumenten of op de beurzen voor de termijnhandel in goederen en waren.

Art. 3

De handelsagentuurovereenkomst wordt gesloten voor een bepaalde tijd of voor een onbepaalde tijd.

De agentuurovereenkomst wordt voor onbepaalde tijd gesloten wanneer ze niet op schrift is gesteld of wanneer, als ze wel op schrift is gesteld, de duur ervan niet is bepaald.

Een overeenkomst die voor bepaalde tijd is aangegaan en die na afloop van de termijn wordt voortgezet, wordt geacht van bij het afsluiten een overeenkomst voor onbepaalde tijd te zijn.

Art. 4

Elke partij kan, niettegenstaande elk hiermee strijdig beding, van de andere partij een ondertekend stuk bekomen dat de inhoud van de agentuurovereenkomst bevat, met inbegrip van latere wijzigingen.

Art. 5

De handelsagent moet de belangen van de principaal behartigen en loyaal en te goeder trouw handelen.

In het bijzonder moet de handelsagent :

1° zich naar behoren wijden aan de onderhandelingen en, in voorkomend geval, aan het afsluiten van de zaken waarmee hij belast is;

2° aan de principaal alle nodige inlichtingen verschaffen waarover hij beschikt;

3° de redelijke richtlijnen opvolgen die de principaal hem geeft.

Art. 6

Sauf stipulation contraire, l'agent commercial peut, pour l'exécution de sa mission, recourir à des sous-agents rémunérés par lui et agissant sous sa responsabilité, et dont il devient le commettant.

Art. 7

Dans ses rapports avec l'agent commercial, le commettant doit agir loyalement et de bonne foi.

En particulier le commettant doit:

1° mettre à la disposition de l'agent commercial la documentation nécessaire qui a trait aux affaires concernées;

2° procurer à l'agent commercial les informations nécessaires à l'exécution du contrat d'agence, notamment aviser l'agent commercial dans un délai raisonnable dès qu'il prévoit que le volume des affaires sera sensiblement inférieur à celui auquel l'agent commercial aurait pu normalement s'attendre.

Le commettant doit, par ailleurs, informer l'agent commercial, dans un délai raisonnable, de son acceptation, de son refus ou de l'inexécution d'une affaire qu'il a négociée.

Art. 8

Les parties ne peuvent pas déroger aux dispositions des articles 5 et 7.

Art. 9

La rémunération de l'agent commercial consiste soit en une somme fixe, soit en des commissions, soit en partie en une somme fixe et en partie en des commissions.

Tout élément de la rémunération variant avec le nombre ou la valeur des affaires sera considéré comme constituant une commission aux fins de la présente loi.

Si la rémunération de l'agent commercial ne consiste pas en tout ou en partie en des commissions, les articles 10 à 16 ne sont pas applicables.

Art. 10

Pour une affaire conclue pendant la durée du contrat d'agence, l'agent commercial a droit à la commission:

1° lorsque l'affaire a été conclue à son intervention,

2° ou, lorsque l'affaire a été conclue avec un tiers dont il a obtenu antérieurement la clientèle pour des affaires similaires;

3° ou, lorsqu'il a été convenu que l'agent commercial agirait comme seul agent dans un secteur déterminé ou auprès d'un groupe de personnes déterminées et que l'affaire a été conclue avec un client établi dans ce secteur ou appartenant à ce groupe.

Art. 11

Pour une affaire conclue après la cessation du contrat d'agence, l'agent commercial a droit à la commission:

1° si, l'affaire est principalement due à l'activité qu'il a déployée au cours du contrat d'agence et si l'affaire est conclue dans un délai raisonnable à compter de la cessation de ce contrat;

Art. 6

Behoudens andersluidend beding kan de agent, voor de uitvoering van zijn taak, een beroep doen op door hem bezoldigde sub-agenten die handelen onder zijn verantwoordelijkheid, en van wie hij principaal wordt.

Art. 7

In zijn betrekkingen met de handelsagent moet de principaal zich loyaal en te goeder trouw gedragen.

In het bijzonder dient de principaal:

1° aan de handelsagent de nodige documentatie ter beschikking te stellen die betrekking heeft op de betrokken zaken;

2° aan de handelsagent alle inlichtingen te verschaffen die nodig zijn voor de uitvoering van de agentuurovereenkomst, in het bijzonder de handelsagent binnen een redelijke termijn te waarschuwen wanneer hij voorziet dat het aantal zaken aanzienlijk geringer zal zijn dan die welke de handelsagent normaliter had kunnen verwachten.

De principaal dient de handelsagent voorts binnen een redelijke termijn op de hoogte te stellen van zijn aanvaarding, weigering, of niet-uitvoering van een zaak die de handelsagent heeft bemiddeld.

Art. 8

De partijen mogen niet afwijken van de bepalingen in artikel 5 en 7.

Art. 9

De vergoeding van de handelsagent bestaat ofwel in een vast bedrag, ofwel in commissies, ofwel deels uit een vast bedrag en deels uit commissies.

Alle elementen van de vergoeding die variëren naar gelang van het aantal zaken of de waarde daarvan, worden geacht een commissie te zijn, in de zin van deze wet.

Indien de vergoeding van de handelsagent niet geheel of gedeeltelijk uit een commissie bestaat, zijn de artikelen 10 tot 16 niet van toepassing.

Art. 10

Voor een tijdens de duur van de agentuurovereenkomst afgesloten zaak heeft de handelsagent recht op een commissie:

1° indien de zaak is gesloten tengevolge van zijn optreden,

2° of, indien de zaak werd gesloten met een derde die vroeger door hem als klant was aangebracht voor gelijkaardige zaken;

3° of, indien was overeengekomen dat de handelsagent alleen zou optreden in een bepaald gebied of bij een bepaalde groep personen en de zaak werd afgesloten met een klant uit dat gebied of uit die groep.

Art. 11

Voor een na het einde van de agentuurovereenkomst afgesloten zaak heeft de handelsagent recht op een commissie:

1° indien de zaak hoofdzakelijk te danken is aan de door hem tijdens de duur van de agentuurovereenkomst aan de dag gelegde activiteit en deze is afgesloten binnen een redelijke termijn te rekenen vanaf het einde van deze overeenkomst;

2° ou, si conformément aux conditions visées à l'article 10, la commande du tiers a été reçue par le commettant ou par l'agent avant la cessation du contrat d'agence.

Art. 12

L'agent commercial n'a pas droit à la commission visée par l'article 10 si celle-ci, en vertu de l'article 11, est due à l'agent commercial précédent, à moins qu'il ne résulte des circonstances qu'il est équitable de partager la commission entre les agents commerciaux.

Art. 13

La commission devient exigible dès que et dans la mesure où l'on se trouve dans l'un des cas ci-après :

1° le commettant a exécuté ou devrait avoir exécuté, conformément à l'accord conclu avec le tiers, ses obligations contractuelles;

2° le tiers a exécuté ses obligations contractuelles.

La commission est exigible au plus tard lorsque le tiers a exécuté sa part de l'accord ou devrait l'avoir exécutée si le commettant avait exécuté sa part de l'accord.

La commission est payée au plus tard le dernier jour du mois qui suit le trimestre au cours duquel elle est devenue exigible.

Il ne peut être dérogé aux dispositions des alinéas 2 et 3 au détriment de l'agent commercial.

Art. 14

Dans les cas suivants seulement les parties peuvent prévoir que le droit à la commission prévu aux articles 10 et 11 s'éteint :

1° si et dans la mesure où il est établi que le tiers n'exécute pas ses obligations à moins que l'inexécution ne résulte d'une circonstance imputable au commettant;

2° si l'exécution est devenue impossible sans que cette impossibilité soit imputable au commettant;

3° si l'exécution de l'opération ne peut être raisonnablement exigée du commettant, en particulier s'il existe du fait du tiers un motif grave justifiant l'inexécution par le commettant.

Dans les cas visés à l'alinéa 1er, la commission que l'agent commercial aurait déjà perçue, sera remboursée.

Art. 15

Les parties fixent librement, lors de la conclusion du contrat d'agence, le taux des commissions. Elles peuvent convenir de taux différents selon les catégories de clients prospectés, la nature des produits diffusés ou des services fournis et le rôle joué par l'agent dans la réalisation de l'affaire. Il leur est également loisible d'arrêter un taux spécial pour certaines affaires particulièrement importantes ou délicates.

Si le contrat ne fournit aucune indication sur le taux des commissions et si aucun élément déduit des relations entre les parties ne permet de dégager leur volonté implicite à ce sujet, c'est le taux usuel pratiqué dans le secteur économique pour des affaires du

2° of indien, overeenkomstig de voorwaarden bedoeld in artikel 10, de bestelling van de derde door de principaal of door de handelsagent is ontvangen vóór het einde van de agentuur-overeenkomst.

Art. 12

De handelsagent heeft geen recht op de commissie bedoeld in artikel 10 indien dit krachtens artikel 11 verschuldigd is aan de vorige handelsagent, tenzij uit de omstandigheden voortvloeit dat het billijk is de commissie tussen de handelsagenten te verdeelen.

Art. 13

De commissie is opeisbaar zodra om voor zover een van de volgende omstandigheden zich voordoet :

1° de principaal heeft de overeenkomst uitgevoerd of had, krachtens een overeenkomst met de derde, zijn contractuele verplichtingen moeten nakomen;

2° de derde is zijn contractuele verplichtingen nagekomen.

De commissie is uiterlijk opeisbaar wanneer de derde zijn deel van de overeenkomst heeft uitgevoerd of had moeten uitvoeren, indien de principaal zijn deel had uitgevoerd.

De commissie wordt uiterlijk op de laatste dag van de maand volgende op het kwartaal waarin zij opeisbaar is geworden, betaald.

Van het tweede en derde lid mag niet worden afgeweken ten nadele van de handelsagent.

Art. 14

Alleen in de volgende gevallen kunnen de partijen overeenkomen dat het recht op een commissie, voorzien in de artikelen 10 en 11, vervalt :

1° indien en voor zover vaststaat dat de derde zijn verbintenissen niet nakomt behalve wanneer de niet-uitvoering terug te voeren is op omstandigheden die aan de principaal te wijten zijn;

2° indien de uitvoering onmogelijk is geworden zonder dat dit te wijten is aan de principaal;

3° indien de uitvoering van de verrichting redelijkerwijze niet kan vereist worden van de principaal, vooral wanneer er door toedoen van de derde gewichtige redenen bestaan die de niet-uitvoering door de principaal verrechtvaardigen.

In de gevallen bedoeld in het eerste lid wordt de commissie, die de handelsagent reeds heeft ontvangen terugbetaald.

Art. 15

Bij het sluiten van de agentuurovereenkomst bepalen de partijen vrij het bedrag van de commissies. Zij kunnen verschillende bedragen overeenkomen naar gelang van de categorieën van de bezochte klanten, de aard van de verspreide produkten of geleverde diensten en de rol die de agent heeft gespeeld bij de verwezenlijking van de zaak. Het staat hen eveneens vrij een speciaal bedrag vast te stellen voor bepaalde, uitermate belangrijke of delicate zaken.

Indien de overeenkomst geen enkele aanwijzing bevat betreffende het bedrag van de commissies en indien geen enkel element, afgeleid uit de band tussen de partijen het mogelijk maakt hun onuitsproken wil ter zake te kennen, wordt het bedrag toege-

même genre qui s'applique. En l'absence de tels usages, l'agent commercial a droit à un pourcentage équitable, qui tient compte de tous les éléments qui ont trait à l'opération.

Sauf convention contraire, les commissions de l'agent commercial sont calculées sur la base du prix facturé au client, sans déduction des frais accessoires, notamment des frais d'emballage, de fret, d'assurance, à moins qu'ils soient facturés séparément, mais à l'exclusion des taxes, frais de douane et autres impôts.

En aucun cas, les remises de fidélité, ristournes et escomptes au comptant consentis unilatéralement par le commettant au client ne peuvent être exclus de l'assiette des commissions dues à l'agent commercial.

Toute modification unilatérale, au cours de l'exécution du contrat, du ou des taux initialement convenus constitue un acte équipollent à rupture. Cependant, le juge peut, compte tenu des circonstances, interpréter l'acceptation sans réserve, pendant une période relativement longue, de commissions calculées à taux réduit comme un accord tacite de l'agent commercial au changement ainsi opéré.

Art. 16

Le commettant remet à l'agent commercial un relevé des commissions dues, au plus tard le dernier jour du mois suivant le trimestre au cours duquel elles deviennent exigibles. Ce relevé mentionne tous les éléments essentiels sur la base desquels le montant des commissions a été calculé.

L'agent commercial peut exiger que lui soient fournies toutes les informations, en particulier un extrait des livres comptables, qui sont à la disposition du commettant et qui lui sont nécessaires pour vérifier le montant des commissions qui lui sont dues.

Il ne peut être dérogé aux alinéas 1er et 2 au détriment de l'agent commercial.

Art. 17

Lorsque la rémunération consiste en tout ou en partie en une somme fixe, celle-ci est payée mensuellement, sauf convention contraire.

Art. 18

§ 1er. Lorsque le contrat d'agence est conclu pour une durée indéterminée ou pour une durée déterminée avec faculté de dénonciation anticipée, chacune des parties peut y mettre fin en respectant un préavis.

La durée du préavis est d'un mois pendant la première année du contrat. Après la première année, la durée du délai de préavis sera augmentée d'un mois par année supplémentaire commencée sans que ce délai puisse excéder six mois et sans préjudice des dispositions de l'alinéa 3. Les parties ne peuvent convenir de délais de préavis plus courts.

Si les parties conviennent d'un délai plus long que celui qui est prévu par l'alinéa 2, le délai de préavis à respecter par le commettant ne peut pas être plus court que celui qui est imposé à l'agent commercial.

§ 2. La résiliation est notifiée par la remise à l'autre partie d'un écrit qui indique le début et la durée du préavis. La notification

past dat in de economische sector gebruikelijk is voor zaken van dezelfde aard. Bij ontstentenis van dergelijke gebruiken heeft de handelsagent recht op een billijk percentage, waarbij rekening wordt gehouden met alle op de transactie betrekking hebbende elementen.

Tenzij anders is overeengekomen, worden de commissies van de handelsagent berekend op grond van de prijs die aan de klant wordt gefactureerd, zonder aftrek van de bijkomende kosten, onder meer van de verpakingskosten, de vrachtprijs, de verzekeringskosten, behalve indien zij afzonderlijk worden gefactureerd, met uitsluiting evenwel van taksen, douanekosten en andere belastingen.

De getrouwheidskortingen, ristorno's en disconto's die door de principaal eenzijdig aan de klant worden toegestaan, kunnen in geen enkel geval worden uitgesloten van de grondslag waarop de commissie van de agent wordt berekend.

Iedere eenzijdige wijziging van het oorspronkelijk overeengekomen bedrag of de oorspronkelijk overeengekomen bedragen tijdens de uitvoering van de overeenkomst is een handeling die gelijk staat met verbreking van de overeenkomst. Rekening houdend met de omstandigheden kan de rechter evenwel oordelen dat wanneer de handelsagent gedurende een relatief lange periode zonder enig voorbehoud commissies aanvaardt, die zijn berekend op grond van een verlaagd percentage, hij stilzwijgend instemt met de aldus toegepaste wijziging.

Art. 16

De principaal verstrekt aan de handelsagent een opgave van de verschuldigde commissie en wel uiterlijk op de laatste dag van de maand volgend op het kwartaal waarin de commissie opeisbaar is geworden. Deze opgave omvat alle van belang zijnde elementen op grond waarvan de commissie werd berekend.

De handelsagent kan eisen dat hem alle gegevens worden verstrekt waarover de principaal beschikt, in het bijzonder uittreksels uit de boekhouding, indien de agent deze nodig heeft om na te gaan hoeveel commissie hem verschuldigd is.

Van het eerste en het tweede lid mag niet worden afgeweken ten nadele van de handelsagent.

Art. 17

Wanneer de vergoeding geheel of gedeeltelijk uit een vast bedrag bestaat wordt deze maandelijks uitbetaald, behoudens andersluidende overeenkomst.

Art. 18

§ 1. Is de handelsagentuurovereenkomst voor onbepaalde tijd gesloten of voor een bepaalde tijd met de mogelijkheid vroegtijdig op te zeggen, dan heeft ieder der partijen het recht om die te beëindigen met inachtneming van een opzegging.

De opzeggingstermijn bedraagt een maand gedurende het eerste jaar van de overeenkomst. Na het eerste jaar wordt de opzeggingstermijn vermeerderd met een maand voor elk begonnen jaar zonder dat deze termijn zes maanden mag te boven gaan en onverminderd bepalingen van het derde lid. De partijen mogen geen kortere opzeggingstermijnen overeenkomen.

Indien de partijen een langere dan in het tweede lid bedoelde termijn overeenkomen, dan mag de door de principaal in acht te nemen opzeggingstermijn niet korter zijn dan die welke aan de handelsagent is opgelegd.

§ 2. De kennisgeving van de opzegging geschiedt door afgifte aan de andere partij van een geschrift waarvan het begin en de

peut également être faite soit par lettre recommandée à la poste, sortissant ses effets le troisième jour ouvrable suivant la date de son expédition, soit par exploit d'huissier de justice. Sauf stipulation contraire la fin du délai de préavis doit coïncider avec la fin d'un mois civil.

§ 3. La partie qui résilie le contrat sans invoquer un des motifs prévus à l'article 19, alinéa 1er, ou sans respecter le délai de préavis fixé au § 1er, alinéa 3, est tenu de payer à l'autre partie une indemnité égale à la rémunération en cours correspondant soit à la durée du préavis, soit à la partie de ce délai restant à courir.

Lorsque la rémunération de l'agent commercial consiste en tout ou en partie en commissions, la rémunération en cours est calculée sur base de la moyenne mensuelle des commissions méritées pendant les douze mois qui précèdent la date de cessation du contrat ou, le cas échéant, les mois qui précèdent la date de cessation du contrat.

Art. 19

Chacune des parties peut, sous réserve de tous dommages-intérêts, résilier le contrat sans préavis ou avant l'expiration du terme, lorsque des circonstances exceptionnelles rendent définitivement impossible toute collaboration professionnelle entre le commettant et l'agent ou en raison d'un manquement grave de l'autre partie à ses obligations.

La partie qui invoque ces motifs doit en prouver la réalité. Ceux-ci sont laissés à l'appréciation du juge.

Nonobstant toute stipulation contraire, il ne peut être dérogé avant la fin du contrat, au détriment de l'agent commercial, au présent article.

Art. 20

Après la cessation du contrat, l'agent commercial a droit à une indemnité d'éviction lorsqu'il a apporté de nouveaux clients au commettant ou a développé sensiblement les affaires avec la clientèle existante, pour autant que cette activité doive encore procurer des avantages substantiels au commettant.

Si le contrat prévoit une clause de non-concurrence, le commettant est réputé, sauf preuve contraire, recevoir des avantages substantiels.

Le montant de l'indemnité est fixé en tenant compte tant de l'importance du développement des affaires que de l'apport de clientèle.

L'indemnité ne peut dépasser le montant d'une année de rémunération calculée d'après la moyenne des cinq dernières années ou d'après la moyenne des années pendant lesquelles le contrat a duré moins de cinq ans.

L'indemnité n'est pas due:

1° si le commettant a mis fin au contrat en raison d'un manquement grave prévu à l'article 19, alinéa 1er, imputable à l'agent;

2° si l'agent a mis fin au contrat à moins que cette cessation ne soit due à un motif prévu à l'article 19, alinéa 1er, imputable au commettant ou qui soit la conséquence de l'âge, l'infirmité ou la maladie de l'agent commercial en raison desquels la poursuite de ses activités ne peut raisonnablement plus être exigée de lui;

dur van de opzeggingstermijn wordt aangegeven. De kennisgeving kan ook geschieden hetzij bij een ter post aangetekende brief die uitwerking heeft de derde werkdag na de datum van verzending, hetzij bij gerechtsdeurwaardersexploot. Behoudens andersluidende bepaling moet het einde van de opzeggingstermijn samenvallen met het einde van een kalendermaand.

§ 3. De partij die de overeenkomst beëindigt zonder een van de in artikel 19, eerste lid, vastgestelde opzeggingstermijn in acht te nemen, is gehouden de andere partij een opzeggingsvergoeding te betalen die gelijk is aan de lopende vergoeding die overeenstemt hetzij met de duur van de opzeggingstermijn, hetzij met het resterende deel van die termijn.

Wanneer de vergoeding van de handelsagent geheel of gedeeltelijk uit commissie bestaat, wordt de lopende vergoeding berekend op grond van het maandelijks gemiddelde van de commissie verdiend gedurende de twaalf maanden die aan de beëindiging van de overeenkomst voorafgaan of, in voorkomend geval, gedurende de maanden die de beëindiging van de overeenkomst voorafgaan.

Art. 19

Elke partij kan, onverminderd alle schadeloosstellingen, de overeenkomst zonder opzegging of voor het verstrijken van de termijn beëindigen, wanneer uitzonderlijke omstandigheden elke professionele samenwerking tussen de principaal en de handelsagent definitief onmogelijk maken of om reden van een ernstige tekortkoming van de andere partij in haar verplichtingen.

De partij die zich op die redenen beroept, dient hiervan het bewijs te leveren. Dit wordt aan het oordeel van de rechter overgelaten.

Niettegenstaande elk hiermee strijdig beding kan, voor het einde van de overeenkomst, niet ten nadele van de handelsagent afgeweken worden van dit artikel.

Art. 20

Na de beëindiging van de overeenkomst heeft de handelsagent recht op een uitwinningsvergoeding wanneer hij de principaal nieuwe klanten heeft aangebracht of wanneer de zaken met het bestaande cliënteel aanzienlijk heeft uitgebreid, voor zover dat dit de principaal nog aanzienlijke voordelen moet opleveren.

Indien in de overeenkomst een concurrentiebeding werd voorzien, wordt geacht, behoudens tegenbewijs, dat de principaal nog aanzienlijke voordelen heeft.

Het bedrag van deze uitwinningsvergoeding wordt bepaald rekening houdend zowel met de gerealiseerde uitbreiding van de zaken als met de aanbreng van cliënteel.

De uitwinningsvergoeding kan niet meer bedragen dan het bedrag van een jaar vergoeding berekend op grond van het gemiddelde van de vijf voorafgaande jaren of op grond van de gemiddelde vergoeding in de voorafgaande jaren indien de duur van de overeenkomst minder dan vijf jaar bedraagt.

De uitwinningsvergoeding is niet verschuldigd:

1° indien de principaal de overeenkomst heeft beëindigd vanwege een aan de agent te wijten ernstige tekortkoming zoals bepaald in artikel 19, eerste lid;

2° indien de handelsagent de overeenkomst beëindigt heeft, tenzij de beëindiging voortvloeit uit een aan de principaal te wijten reden zoals bepaald in artikel 19, eerste lid, of het gevolg is van leeftijd, invaliditeit of ziekte van de handelsagent op grond waarvan redelijkerwijze niet meer van hen kan worden gevergd dat hij zijn werkzaamheden voortzet;

3° lorsque, selon un accord avec le commettant, l'agent commercial ou ses héritiers cèdent à un tiers les droits et obligations qu'ils détiennent en vertu du contrat d'agence.

L'agent perd le droit à l'indemnité s'il n'a pas notifié au commettant, dans un délai d'un an à compter de la cessation du contrat, qu'il veut faire valoir ses droits.

Art. 21

Pour autant que l'agent commercial ait droit à l'indemnité d'éviction visée à l'article 20 et que le montant de cette indemnité ne couvre pas l'intégralité du préjudice réellement subi, l'agent commercial peut, mais à charge de prouver l'étendue du préjudice allégué, obtenir en plus de cette indemnité, des dommages et intérêts à concurrence de la différence entre le montant du préjudice réellement subi et celui de cette indemnité.

Art. 22

Le droit aux indemnités visées aux articles 20 et 21 naît également lorsque la cessation du contrat intervient à la suite du décès de l'agent commercial.

Art. 23

Les parties ne peuvent pas, avant l'échéance du contrat, déroger aux dispositions des articles 20, 21 et 22 au détriment de l'agent commercial.

Art. 24

§ 1er. Le contrat d'agence peut contenir une clause de non-concurrence.

Une clause de non-concurrence n'est valable que si:

- 1° elle a été stipulée par écrit;
- 2° elle concerne le type d'affaires dont l'agent était chargé;
- 3° elle ne vise que le secteur géographique ou le groupe de personnes et le secteur géographique confiés à l'agent;
- 4° elle n'excède pas six mois après la cessation du contrat.

§ 2. La clause de non-concurrence ne produit pas ses effets lorsqu'il est mis fin au contrat d'agence par le commettant, sans invoquer un motif prévu à l'article 19, alinéa 1er, ou par l'agent, en invoquant un motif prévu à l'article 19, alinéa 1er.

§ 3. La clause de non-concurrence crée en faveur de l'agent une présomption d'avoir apporté une clientèle; le commettant peut apporter la preuve contraire.

§ 4. L'indemnité forfaitaire prévue au contrat en cas de violation de la clause de non-concurrence ne peut dépasser une somme égale à une année de rémunération, calculée comme prévu par l'article 20, alinéa 4.

Toutefois, le commettant peut réclamer une réparation supérieure, à charge de justifier de l'existence et de l'étendue de son préjudice.

3° indien de handelsagent of diens erfgenamen, overeenkomstig een afspraak met de principaal, hun rechten en verplichtingen uit hoofde van de agentuurovereenkomst aan een derde overdragen.

De handelsagent verliest zijn recht op de uitwinningvergoeding indien hij de principaal niet binnen een jaar na de beëindiging van de overeenkomst ervan in kennis gesteld heeft dat hij voornemens is zijn rechten te laten gelden.

Art. 21

In de mate waarin de handelsagent recht heeft op de uitwinningvergoeding bepaald in artikel 20 en het bedrag van deze vergoeding de werkelijk geleden schade niet volledig vergoedt kan de handelsagent, mits hij de werkelijke omvang van de beweerdte schade bewijst, boven deze vergoeding schadeloosstelling verkrijgen ten belope van het verschil tussen het bedrag van de werkelijk geleden schade en het bedrag van die vergoeding.

Art. 22

Het recht op de vergoedingen bedoeld in de artikelen 20 en 21 ontstaat eveneens wanneer door het overlijden van de handelsagent de overeenkomst wordt beëindigd.

Art. 23

Voordat de overeenkomst is beëindigd, mogen de partijen niet ten nadele van de handelsagent van de bepalingen van de artikelen 20, 21 en 22 afwijken.

Art. 24

§ 1. De agentuurovereenkomst kan een concurrentiebeding bevatten.

Een concurrentiebeding is enkel geldig wanneer:

- 1° het schriftelijk werd bedongen;
- 2° het betrekking heeft op het soort zaken waarmee de agent belast was;
- 3° het beperkt blijft tot het geografisch gebied of de groep personen en het geografisch gebied die aan de agent toevertrouwd waren;
- 4° het niet verder reikt dan zes maanden na de beëindiging van de overeenkomst.

§ 2. Het concurrentiebeding heeft geen uitwerking wanneer de agentuurovereenkomst wordt beëindigd door de principaal zonder een in artikel 19, eerste lid, vermelde reden aan te voeren of door de agent door een in artikel 19, eerste lid, vermelde reden aan te voeren.

§ 3. Het concurrentiebeding schept ten gunste van de agent een vermoeden dat hij een clientèle heeft aangebracht; de principaal kan het tegenbewijs leveren.

§ 4. De forfaitaire vergoeding waarin de overeenkomst voorziet in geval van schending van het concurrentiebeding mag niet hoger zijn dan een bedrag gelijk aan één jaar vergoeding berekend zoals bepaald in artikel 20, vierde lid.

De principaal kan, mits hij het bestaan en de omvang van zijn nadeel bewijst, een hogere vergoeding eisen.

Art. 25

La convention par laquelle l'agent commercial garantit des obligations incombant à des tiers dans une affaire qu'il a négociée ou conclue doit être rédigée par écrit.

Sauf clause contraire écrite, l'agent commercial qui se porte ducroire ne garantit que la solvabilité du tiers à l'exclusion de tout autre manquement de celui-ci à ses obligations contractuelles. La clause de ducroire ne saurait concerner une affaire dans laquelle l'agent n'est pas intervenu personnellement. Elle cesse d'être applicable lorsque le commettant modifie, sans l'accord de l'agent, les conditions de livraison ou de paiement.

L'agent commercial ne peut s'engager pour un montant qui dépasse la commission convenue, à moins que son engagement se rapporte soit à une affaire déterminée, soit à des affaires qu'il conclut lui-même au nom du commettant.

S'il y a une disproportion manifeste entre le risque que l'agent commercial a assumé et la commission convenue, le juge peut réduire le montant dont l'agent est tenu, dans la mesure où ce montant dépasse la commission. Le juge tient compte de toutes les circonstances, notamment de la manière dont l'agent a veillé aux intérêts du commettant.

Art. 26

Les actions naissant du contrat d'agence sont prescrites un an après la cessation de celui-ci ou cinq ans après le fait qui a donné naissance à l'action, sans que ce dernier délai puisse excéder un an après la cessation du contrat.

Art. 27

Sous réserve de l'application des Conventions internationales auxquelles la Belgique est partie, tout conflit concernant les activités exercées sur le territoire belge dans le cadre d'une agence commerciale relève de la loi belge et de la compétence des tribunaux belges.

Art. 28

A l'article 2 du Livre Ier, Titre Ier, du Code de commerce, modifié par la loi du 3 juillet 1956, l'alinéa suivant est inséré entre les alinéas 6 et 7:

« Tous engagements d'agents commerciaux pour la négociation ou la conclusion d'affaires. »

Art. 29

Dès le 1er janvier 1994, la présente loi s'applique aux contrats d'agence commerciale en cours au moment de l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 30

La présente loi ne s'applique pas aux obligations dont l'exécution a été demandée en justice avant la date de son entrée en vigueur.

Art. 25

De handelsagent kan zich voor verplichtingen die voor derden uit een door hem bemiddelde of afgesloten zaak voortvloeien uitsluitend schriftelijk aansprakelijk stellen.

Tenzij schriftelijk anders is overeengekomen, is de handelsagent krachtens een beding van delcredere slechts aansprakelijk voor de gegoedheid van de derde, met uitsluiting van iedere andere tekortkoming van deze in zijn contractuele verplichtingen. Het beding van delcredere kan geen zaak betreffen waarin de agent niet persoonlijk is opgetreden. Wanneer de principaal de leverings- of betalingsvoorwaarden zonder instemming van de agent wijzigt houdt ze op van toepassing te zijn.

De handelsagent kan zich niet aansprakelijk stellen tot een hoger bedrag dan de overeengekomen commissie, tenzij het beding betrekking heeft op een bepaalde zaak of op zaken die hij zelf in naam van de principaal afsluit.

Indien er een kennelijke wanverhouding is tussen het risico dat de handelsagent op zich heeft genomen en de bedongen commissie, kan de rechter het bedrag waarvoor de handelsagent aansprakelijk is, matigen voor zover dit bedrag de commissie te boven gaat. De rechter houdt met alle omstandigheden rekening, in het bijzonder met de wijze waarop de handelsagent de belangen van de principaal heeft behartigd.

Art. 26

De rechtsvorderingen die uit de agentuurovereenkomst ontstaan, verjaren één jaar na het eindigen van deze overeenkomst of vijf jaar na het feit waaruit de vordering is ontstaan, zonder dat deze termijn één jaar na het eindigen van deze overeenkomst mag overschrijden.

Art. 27

Onverminderd de toepassing van internationale Verdragen door België gesloten is elk geschil omtrent de activiteiten op het Belgische grondgebied uitgeoefend in het kader van een handelsagentuur onderworpen aan de Belgische wet en behoort tot de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken.

Art. 28

In artikel 2 van Boek I, Titel I, van het Wetboek van koophandel, gewijzigd bij de wet van 3 juli 1956, wordt tussen het zesde en het zevende lid het volgende lid ingevoegd:

« Alle verbintenissen van handelsagenten voor het bemiddelen of afsluiten van zaken. »

Art. 29

Vanaf 1 januari 1994 is deze wet toepasselijk op de handelsagentuurovereenkomsten die lopende zijn op het ogenblik dat deze wet in werking treedt.

Art. 30

Deze wet is niet toepasselijk op de verbintenissen waarvan de uitvoering in rechte is gevorderd vóór de datum waarop zij in werking treedt.

AVIS DU CONSEIL D'ETAT

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Vice-Premier ministre et ministre de la Justice, le 14 mai 1991, d'une demande d'avis sur un projet de loi « relatif au contrat d'agence commerciale », a donné le 17 juin 1991 l'avis suivant :

OBSERVATIONS GENERALES

I. Dans la directive du Conseil du 18 décembre 1986 relative à la coordination des droits des Etats membres concernant les agents commerciaux indépendants, sont précisées les dispositions qui sont impératives.

Les parties ne peuvent pas déroger aux dispositions suivantes de la directive précitée :

- 1) les articles 3 et 4 relatifs aux obligations des parties (article 5 de la directive);
- 2) les paragraphes 2 et 3 de l'article 10 relatifs à l'exigibilité et au paiement de la commission (article 10, 4, de la directive);
- 3) le paragraphe 1er de l'article 11 concernant les cas d'extinction du droit à la commission;
- 4) les paragraphes 1er et 2 de l'article 12 relatif au relevé des commissions;
- 5) l'article 15, § 2, suivant lequel les parties ne peuvent convenir de délais de préavis plus courts;
- 6) les articles 17 et 18 concernant l'indemnité d'éviction (article 19 de la directive).

De l'examen de la loi en projet, il résulte que les articles 13 (exigibilité et paiement de la commission), 16 (relevé des commissions dues), 18 (en ce qu'il fixe la durée des délais de préavis), 19 (cas dans lesquels le contrat peut être résilié sans préavis), 20 et 21 (indemnités dues à la cessation du contrat) sont les seuls auxquels les parties ne peuvent pas déroger.

Il convient donc de compléter le texte de la loi en projet en insérant, après l'article 3, un article qui rende les dispositions des articles 2 et 3 impératives et, dans le même but, il faut ajouter un paragraphe à l'article 14 qui énumère les cas dans lesquels le droit à la commission s'éteint.

II. Dans l'article 1er, est utilisé le mot « affaires ». Le mot est trop général et trop imprécis pour figurer dans un texte normatif. Il faudrait le remplacer par les mots « opérations commerciales », sauf quand le contexte justifie le maintien du mot « affaires ».

OBSERVATIONS PARTICULIERES

Article premier

Il est proposé de rédiger l'alinéa 1er de la manière suivante :

« Le contrat d'agence commerciale est le contrat par lequel l'une des parties, l'agent commercial, est chargée de façon permanente et moyennant rémunération, par l'autre partie, le commettant, sans être soumise à l'autorité de ce dernier, de la négociation et éventuellement de la conclusion d'opérations commerciales au nom et pour compte du commettant. »

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, op 14 mei 1991 door de Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie verzocht hem van advies te dienen over een ontwerp van wet « betreffende de handelsagentuurovereenkomst », heeft op 17 juni 1991 het volgende advies gegeven :

ALGEMENE OPMERKINGEN

I. In de richtlijn van de Raad van 18 december 1986 inzake de coördinatie van de wetgevingen van de Lid-Staten inzake zelfstandige handelsagenten, worden de bepalingen aangegeven die dwingend zijn.

De partijen mogen niet afwijken van de volgende bepalingen van de genoemde richtlijn :

- 1) de artikelen 3 en 4 betreffende de verplichtingen van de partijen (artikel 5 van de richtlijn);
- 2) de leden 2 en 3 van artikel 10 betreffende de opeisbaarheid en de betaling van de provisie (artikel 10, 4, van de richtlijn);
- 3) lid 1 van artikel 11 betreffende de gevallen waarin het recht op provisie vervalt;
- 4) de leden 1 en 2 van artikel 12 betreffende de opgave van de provisie;
- 5) artikel 15, tweede lid, volgens welke de partijen geen kortere opzeggingstermijnen mogen overeenkomen;
- 6) de artikelen 17 en 18 betreffende de vergoeding wegens uitwinning (artikel 19 van de richtlijn).

Uit het onderzoek van de ontworpen wet blijkt dat de artikelen 13 (opeisbaarheid en betaling van de commissie), 16 (opgave van de verschuldigde commissies), 18 (in zoverre het de duur van de opzeggingstermijnen bepaalt), 19 (gevallen waarin de overeenkomst zonder opzegging kan worden beëindigd), 20 en 21 (vergoedingen die moeten worden betaald bij de beëindiging van de overeenkomst) de enige artikelen zijn waarvan de partijen niet mogen afwijken.

De tekst van de ontworpen wet dient dus te worden aangevuld door na artikel 3 een artikel in te voegen dat de bepalingen van de artikelen 2 en 3 dwingend verklaart en met hetzelfde doel moet aan artikel 14 een paragraaf worden toegevoegd die een opsomming geeft van de gevallen waarin het recht op de commissie vervalt.

II. In artikel 1 wordt het woord « zaken » gebruikt. Het woord is te algemeen en te vaag om in een normatieve tekst te staan en zou moeten worden vervangen door het woord « handelstransacties », behalve als de context rechtvaardigt dat het woord « zaken » behouden blijft.

BIJZONDERE OPMERKINGEN

Artikel 1

Voorgesteld wordt het eerste lid te redigeren als volgt :

« De handelsagentuurovereenkomst is een overeenkomst waarbij de ene partij, de handelsagent, door de andere partij, de principaal, zonder dat hij onder diens gezag staat, permanent en tegen vergoeding belast wordt met het tot stand brengen en eventueel het afsluiten van handelstransacties in naam en voor rekening van de principaal. »

Art. 2

1. Suivant les explications fournies dans l'exposé des motifs, spécialement dans l'alinéa 4 du commentaire consacré à l'article 2, les personnes qui exercent une activité d'agent commercial de manière accessoire mais régulière sont soumises à l'application de la loi en projet.

Pour tenir compte de ces explications, il serait préférable de rédiger le 1° comme suit:

«1° aux contrats conclus avec des agents dont l'activité d'intermédiaire n'est pas exercée de manière régulière;».

Il conviendrait, en outre, de récrire le texte du commentaire de l'article 2, quant au 1°, qui contient certaines contradictions; les délégués du ministre en ont convenu.

2. Selon le commentaire de l'article 2, 2°, de la loi en projet, l'exclusion des agents délégués des établissements de crédit est justifiée par la circonstance qu'il sont soumis à une circulaire adressée aux banques par la Commission bancaire.

Une circulaire n'étant pas une réglementation, il faut, dans le dernier alinéa du commentaire de l'article 2, remplacer les mots «réglementation particulière» par les mots «situation particulière».

Art. 3

De l'accord des délégués du ministre, il est proposé de fusionner les alinéas 2 et 3 en un seul alinéa, qui serait rédigé comme suit:

«Le contrat d'agence est conclu pour une durée indéterminée lorsqu'il n'a pas fait l'objet d'un écrit ou, lorsque ayant fait l'objet d'un écrit, sa durée n'a pas été déterminée.»

Quant au texte de l'alinéa 4, devenant l'alinéa 3, il serait mieux rédigé comme suit:

«Un contrat à durée déterminée, qui continue à être exécuté après l'échéance de son terme, est censé être, dès sa conclusion, un contrat à durée indéterminée.»

Art. 4

Les mots «Pendant l'exécution du contrat» doivent être omis.

En effet, d'une part, ils ne figurent pas dans l'article 13 de la directive, et, d'autre part, s'ils étaient maintenus, ils conduiraient à restreindre la portée de la règle énoncée dans ledit article 13.

Si l'intention du législateur est de permettre aux parties d'exiger un écrit après l'entrée en vigueur de la loi en projet, cette intention doit s'exprimer dans une disposition transitoire. Cette exigence est rencontrée dans l'article 28 du projet, qui prévoit l'applicabilité de la loi aux contrats d'agence commerciale en cours au moment de l'entrée en vigueur de celle-ci.

Art. 5

Le mot «instructions», utilisé à l'alinéa 2, 3°, pourrait donner à penser que, contrairement à ce qui est dit dans l'article 1er, l'agent commercial se trouverait sous l'autorité du commettant.

Art. 2

1. Volgens de in de memorie van toelichting verstrekte uitleg, in het bijzonder in het vierde lid van de commentaar bij artikel 2, vallen de personen die een werkzaamheid van handelsagent als een nevenberoep maar met regelmaat uitoefenen, onder de toepassing van de ontworpen wet.

Om met die uitleg rekening te houden, verdient het de voorkeur de bepaling onder 1° te redigeren als volgt:

«1° de overeenkomsten gesloten met agenten die hun werkzaamheid van tussenpersoon niet met regelmaat uitoefenen;».

Bovendien zou de tekst van de commentaar bij artikel 2 betreffende de bepaling onder 1°, moeten worden herschreven omdat er tegenstrijdigheden in staan; de gemachtigden van de Minister hebben dat toegegeven.

2. Volgens de commentaar bij artikel 2, 2°, van de ontworpen wet, wordt de uitsluiting van de gevolmachtigde agenten van kredietinstellingen gerechtvaardigd door de omstandigheid dat ze onder de toepassing vallen van een rondschrijven van de Bankcommissie aan de banken.

Aangezien een rondschrijven geen reglementering is, moeten in het laatste lid van de commentaar bij artikel 2 de woorden «bijzondere reglementering» worden vervangen door de woorden «bijzondere toestand».

Art. 3

De gemachtigden van de Minister zijn het eens met het voorstel om het tweede en het derde lid samen te voegen tot één enkel lid, geredigeerd als volgt:

«De agentuurovereenkomst wordt voor onbepaalde tijd gesloten wanneer ze niet op schrift is gesteld of wanneer, als ze wel op schrift is gesteld, de duur ervan niet is bepaald.»

De tekst van het vierde lid, dat het derde lid wordt, zou beter worden geredigeerd als volgt:

«Een overeenkomst die voor bepaalde tijd is aangegaan en die na afloop van de termijn wordt voortgezet, wordt geacht van bij het afsluiten een overeenkomst voor onbepaalde tijd te zijn.»

Art. 4

De woorden «In de loop van de overeenkomst» moeten vervallen.

Die woorden staan immers niet in artikel 13 van de richtlijn en ze zouden, als ze behouden zouden blijven, een beperking van de strekking van het in dat artikel 13 geformuleerde voorschrift tot gevolg hebben.

Als het de bedoeling van de wetgever is de partijen de mogelijkheid te bieden om een geschrift te eisen na de inwerkingtreding van de ontworpen wet, moet die bedoeling verwoord worden in een overgangsbepaling. Aan dat vereiste wordt voldaan in artikel 28 van het ontwerp, dat bepaalt dat de wet toepasselijk is op de op het tijdstip van de inwerkingtreding ervan lopende handelsagentuurovereenkomsten.

Art. 5

Het in het tweede lid, 3°, gebruikte woord «instructies» zou kunnen doen geloven dat de handelsagent, in tegenstelling met wat in artikel 1 gezegd wordt, onder het gezag van de principaal staat.

Pour éviter cette ambiguïté, il conviendrait de remplacer le mot « instructions » par le mot « directives ».

Art. 8

De l'accord des délégués du ministre, mieux vaut écrire:

« La rémunération ... consiste soit en une somme fixe, soit en des commissions, soit en partie en une somme fixe et en partie en des commissions. »

Art. 10, 11 et 13

Les articles 10, 11 et 13 organisent le droit à la commission due par le commettant à l'agent, sous le triple aspect de la cause de la débetion, du montant de l'obligation et du moment à partir duquel le paiement doit avoir lieu. Cette organisation appelle les observations suivantes.

Envisagés dans leur ensemble, ces textes sont susceptibles de deux interprétations.

La première consiste à attribuer aux articles 10 et 11 la fonction de déterminer quelles sont les « affaires » grâce à la réalisation desquelles l'agent peut prétendre à une commission. L'article 13, de son côté, par l'emploi de l'expression « ... dès que et dans la mesure où... » est alors considéré comme indiquant, d'une part, l'événement à la suite duquel le droit à la commission prend naissance et, d'autre part, le montant de ce que l'agent peut exiger. La conclusion des « affaires » et l'exécution de celles-ci seraient l'un et l'autre les éléments générateurs du droit à la commission. La naissance de la créance de l'agent serait donc différée jusqu'au moment où se réalise le dernier de ses éléments générateurs, l'exécution ou, à défaut, la date à laquelle le tiers devrait avoir exécuté son obligation si le commettant avait exécuté la sienne (voir article 13, alinéa 2, *in fine*).

Une deuxième interprétation possible consiste à lire dans les articles 10 et 11 que la conclusion du contrat — parfois même seulement la réception du bon de commande (voir article 11, 2°) — constitue le seul élément générateur du droit de l'agent à la commission. L'article 13, pour sa part, est alors lu comme soumettant à un terme suspensif l'exécution de son obligation par le commettant, lui donnant ainsi le droit de différer le paiement jusqu'à l'échéance de ce terme et contraignant l'agent à attendre le versement des deniers jusqu'à cette même date alors cependant qu'il est devenu créancier de sa commission depuis le jour fixé par les articles 10 ou 11.

Ni le texte du projet, ni l'exposé des motifs ne fournissent d'éléments décisifs pour faire choix de l'une ou de l'autre de ces deux interprétations. La directive européenne du 18 décembre 1986, que le projet met en œuvre, n'en fournit pas non plus. Les fonctions remplies dans le projet par les articles 10 et 11, d'une part, et par l'article 13, d'autre part, le sont dans la directive respectivement par les articles 7 et 10. Or, tandis que cet article 7 s'exprime en des termes qui ont été littéralement repris par les articles 10 et 11 du projet, l'article 10 de la directive parle, pour sa part, non de l'exigibilité de la commission, comme le fait l'article 13 du projet, mais de l'« acquisition » de la commission et, plus précisément, du moment (« dès que ... ») auquel la commission est « acquise », et de son montant (« dans la mesure où ... »).

Cette expression « la commission est acquise » utilisée par la directive, ne permet cependant pas à elle seule de trancher la question de savoir laquelle des deux interprétations possibles du projet est la bonne. Certes, l'expression « est acquise » accrédite l'idée que l'exécution par le commettant ou le tiers constitue un élément générateur du droit à la commission; elle conforte donc la première des interprétations indiquées ci-dessus. Mais elle n'est pas

Om die dubbelzinnigheid te voorkomen, is het aangewezen het woord « instructies » te vervangen door het woord « richtlijnen ».

Art. 8

De gemachtigden van de Minister zijn het ermee eens dat het beter zou zijn om te schrijven:

« De vergoeding ... bestaat ofwel in een vast bedrag, ofwel in commissies, ofwel deels uit een vast bedrag en deels uit commissies. »

Art. 10, 11 en 13

De artikelen 10, 11 en 13 regelen het recht op de commissie die de principaal aan de agent verschuldigd is, onder drie aspecten: de grond van de verschuldigdheid, het bedrag van de verplichting en het tijdstip vanaf hetwelk de betaling moet worden gedaan. Bij die regeling kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

Als geheel beschouwd, zijn die teksten voor twee interpretaties vatbaar.

De eerste is dat aan de artikelen 10 en 11 de functie wordt toegedacht te bepalen welke aangegane « zaken » de agent recht geven op een commissie. Artikel 13 wordt dan, door het gebruik van de uitdrukking « ... zodra en voor zover ... », geacht enerzijds de gebeurtenis aan te geven naar aanleiding waarvan het recht op de commissie ontstaat en anderzijds het bedrag te bepalen van hetgeen de agent kan vorderen. Het afsluiten en het uitvoeren van de « zaken » zijn de twee elementen die het recht op de commissie doen ontstaan. Het ontstaan van de vordering van de agent wordt dus uitgesteld tot het tijdstip waarop het laatste van die elementen, de uitvoering, een feit is of, bij ontstentenis daarvan, tot de datum waarop de derde zijn verbintenis had moeten uitvoeren als de principaal de zijne had uitgevoerd (zie artikel 13, tweede lid, *in fine*).

Een tweede mogelijke interpretatie bestaat erin de artikelen 10 en 11 zo te begrijpen dat het sluiten van de overeenkomst — en soms zelfs louter het ontvangen van de bestelbon (zie artikel 11, 2°) — het enige element is dat het recht van de agent op de commissie doet ontstaan. Artikel 13 wordt dan zo opgevat dat het voor de uitvoering van de verbintenis door de principaal een opschortende tijdsbepaling vaststelt en hem zo het recht geeft om de betaling uit te stellen tot de vervaltijd verschenen is en de agent verplicht tot diezelfde datum te wachten op de betaling van de som, terwijl hij evenwel vanaf de in de artikelen 10 of 11 bepaalde dag op zijn commissie recht heeft.

Noch de tekst van het ontwerp, noch de memorie van toelichting verschaffen beslissende informatie om voor een van beide interpretaties te kiezen. De Europese Richtlijn van 18 december 1986, die door het ontwerp wordt uitgevoerd, doet dat evenmin. De functie die in het ontwerp wordt vervuld door de artikelen 10 en 11 enerzijds en door artikel 13 anderzijds, wordt in de richtlijn respectievelijk door de artikelen 7 en 10 vervuld. Maar terwijl dat artikel 7 is gesteld in woorden die letterlijk zijn overgenomen in de artikelen 10 en 11 van het ontwerp, is in artikel 10 van de richtlijn daarentegen geen sprake van de opeisbaarheid van de commissie, zoals in artikel 13 van het ontwerp, maar de « verschuldigdheid » van de provisie en meer bepaald van het tijdstip (« zodra ... ») waarop de provisie « verschuldigd » is en van het bedrag van die provisie (« voor zover ... »).

De uitdrukking « de provisie is verschuldigd », die in de richtlijn wordt gebruikt, is echter op zich niet voldoende om de vraag welke van de twee mogelijke interpretaties van het ontwerp de goede is, op te lossen. De uitdrukking « is verschuldigd » maakt weliswaar het idee aannemelijk dat de uitvoering door de principaal of door de derde een element is dat het recht op de commissie doet ontstaan en bevestigt dus de eerste van de hierboven gegeven

univoque, de sorte qu'on peut aussi penser qu'elle ne rend pas impossible la seconde interprétation. Car « la commission est acquise dès que ... » peut être compris comme signifiant que c'est seulement au moment de l'exécution du contrat par le tiers ou le commettant que l'agent peut « acquérir » la commission, c'est-à-dire percevoir effectivement la somme qu'elle représente.

Il est évidemment indispensable que le projet ne reste pas dans l'ambiguïté sur ce point car il y va de la protection du droit de l'agent à sa commission qui, la plupart du temps, constitue la part la plus importante de sa rémunération. Ainsi, par exemple, retenir la première interprétation pour laquelle la conclusion du contrat négocié par l'agent n'est pas l'unique élément générateur de son droit à la commission l'expose à perdre sa commission si son commettant vient à tomber en faillite entre le moment de la conclusion et celui de l'exécution. En revanche, la deuxième interprétation qui fait de la date de l'exécution l'échéance d'un terme suspensif permet à l'agent de profiter de la règle de l'article 1188 du Code civil qui prive le débiteur tombant en faillite de bénéfice du terme; l'agent pourrait au moins produire à la faillite sa créance de commission. Cette dernière interprétation qui protège davantage l'agent commercial correspond donc mieux à l'économie générale du projet.

Art. 10

1. Le mot « ou » figurant à la fin du 1° et à la fin du 2°, doit figurer au début du 2° et au début du 3°.

Une observation analogue vaut pour l'article 11.

2. Pour que le texte de l'article 10, 3°, soit plus conforme au texte de l'article 7, 2, premier tiret, de la directive, il faudrait remplacer les mots « d'une clientèle déterminée » par les mots « d'un groupe de personnes déterminées » et écrire, à la fin du 3°, « et que l'opération a été conclue avec un client établi dans ce secteur ou appartenant à ce groupe ».

Art. 11

1. Au 1°, les mots « l'ayant négociée » sont contraires à la directive et doivent, dès lors, être omis.

2. Au début du 2°, il convient d'écrire:

« 2° ou si, dans les circonstances visées à l'article 10, la commande ... »

Art. 13

1. A l'alinéa 2, mieux vaudrait écrire:

« La commission est exigible en tout cas lorsque le tiers a exécuté ... »

2. Le délai prévu à l'alinéa 3, à savoir le délai à l'expiration duquel la commission doit être payée, devrait faire l'objet de précisions dans l'exposé des motifs et spécialement dans le commentaire de l'article du projet.

3. A l'alinéa 4, les mots « pour accord » doivent être omis. Il va de soi que la dérogation exclue est celle qui serait prévue dans la convention des parties. De même, il faut omettre les mots « de cet article » qui sont surabondants.

interprétations. De l'expression est echter niet eenduidig zodat men ook kan denken dat ze de tweede interpretatie niet uitsluit. Want « de provisie is verschuldigd zodra ... » kan ook zo worden begrepen dat de provisie pas op het tijdstip van de uitvoering van de overeenkomst door de derde of door de principaal aan de agent verschuldigd is, dat wil zeggen dat hij pas dan het bedrag van de provisie werkelijk kan innen.

Het is natuurlijk volstrekt noodzakelijk ervoor te zorgen dat het ontwerp op dat punt niet dubbelzinnig blijft want het gaat om de bescherming van het recht van de agent op zijn commissie, die meestal het grootste deel van zijn bezoldiging uitmaakt. Zo loopt hij bijvoorbeeld, als voor de eerste interpretatie wordt gekozen, waarin het sluiten van de door de agent tot stand gebrachte overeenkomst niet het enige element is dat zijn recht op de commissie doet ontstaan, het gevaar zijn commissie te verliezen als zijn principaal failliet gaat tussen het tijdstip van het sluiten en dat van de uitvoering van de overeenkomst. Daar staat tegenover dat de tweede interpretatie, waarin van de datum van de uitvoering de vervaltijd van een opschortende tijdsbepaling wordt gemaakt, aan de agent de mogelijkheid biedt te profiteren van artikel 1188 van het Burgerlijk Wetboek, dat aan de schuldenaar die failliet gaat het voordeel van de tijdsbepaling ontnemt; bij een faillissement kan de agent ten minste zijn commissievordering indienen. Deze interpretatie, die de handelsagent een betere bescherming biedt, is dus meer in overeenstemming met de algemene economie van het ontwerp.

Art. 10

1. Het woord « of » aan het slot van de bepaling onder 1° en aan het slot van de bepaling onder 2° moet aan het begin van de bepaling onder 2° en aan het begin van de bepaling onder 3° staan.

Een soortgelijke opmerking geldt voor artikel 11.

2. Om de tekst van artikel 10, 3°, meer in overeenstemming te brengen met de tekst van artikel 7, 2, eerste streepje, van de richtlijn moeten de woorden « bij een bepaalde groep klanten » worden vervangen door de woorden « bij een bepaalde groep personen » en moet aan het slot van de bepaling onder 3° worden geschreven « en de transactie werd gesloten met een klant uit dat gebied of uit die groep ».

Art. 11

1. In de bepaling onder 1° zijn de woorden « waarbij hij bemiddeld heeft » in strijd met de richtlijn en ze moeten bijgevolg vervallen.

2. Aan het begin van de bepaling onder 2° schrijft men:

« 2° of indien, in de in artikel 10 bedoelde omstandigheden, de bestelling ... »

Art. 13

1. In het tweede lid zou het beter zijn te schrijven:

« De commissie is in elk geval opeisbaar wanneer de derde ... »

2. De in het derde lid bepaalde termijn, namelijk de termijn na het verstrijken waarvan de commissie moet worden betaald, zou nader moeten worden verklaard in de memorie van toelichting en meer bepaald in de commentaar bij dat artikel van het ontwerp.

3. In het vierde lid moeten de woorden « bij overeenkomst » vervallen. Het spreekt vanzelf dat de uitgesloten afwijking in de overeenkomst tussen de partijen zou worden bepaald. Eveneens dienen de woorden « van dit artikel » te vervallen aangezien ze overbodig zijn.

Art. 14

L'hypothèse visée à l'alinéa 1er, 3°, ne se retrouve pas dans l'article 11, 1, de la directive.

Il conviendrait que le Gouvernement précise si les parties peuvent déroger aux hypothèses visées à l'alinéa 1er.

Il y a lieu de rappeler à cet égard que suivant l'article 11, 3, de la directive précitée, les parties ne peuvent pas, au détriment de l'agent, déroger à l'article 11, 1, de la même directive.

Art. 15

Alinéa 1er

Dans la deuxième phrase du texte français, il faut écrire: «... la nature des produits diffusés ou des services fournis...» au lieu de «la nature des produits ou services diffusés».

Alinéa 2

La deuxième phrase doit être complétée par les mots «qui tient compte de tous les éléments qui ont trait à l'opération».

Cette précision figure, en effet, tant dans l'article 6, 1, de la directive que dans l'exposé des motifs de la loi en projet.

Alinéa 3

Mieux vaut écrire: «... sans déduction des frais accessoires, notamment des frais d'emballage, de fret, d'assurance, à moins ... (la suite comme au projet)».

Alinéa 4

Le mot «unilatéralement» pourrait donner à penser qu'une remise, une ristourne ou un escompte convenu entre le commettant et son client, pourrait être déduit de l'assiette des commissions dues à l'agent.

Pour éviter une telle interprétation, il est proposé d'omettre le mot «unilatéralement».

Par ailleurs, si l'agent donne son accord à la remise consentie, il va de soi que celle-ci pourra être déduite de l'assiette de ses commissions.

Art. 16

1. De l'accord des délégués du ministre, il convient d'écrire à l'alinéa 1er: «Le commettant remet à l'agent commercial...».

2. Dans l'alinéa 3, il faut, conformément à l'observation faite sous l'article 13, alinéa 4, écrire: «Il ne peut être dérogé aux alinéas 1er et 2 au détriment de l'agent commercial.»

Art. 17

Conformément à l'observation faite au sujet de l'article 8, il faut écrire «en une somme fixe» au lieu de «en une rémunération fixe».

Art. 18

1. L'article devrait être divisé en paragraphes, sous la forme suivante:

Paragraphe 1er: alinéas 1er, 2 et 3.

Art. 14

Het in het eerste lid, 3°, bedoelde geval kan niet worden teruggevonden in artikel 11, 1, van de richtlijn.

De Regering zou moeten aangeven of de partijen mogen afwijken van de in het eerste lid bedoelde gevallen.

In dat verband dient er nogmaals op te worden gewezen dat volgens artikel 11, 3, van de bovengenoemde richtlijn, de partijen niet ten nadele van de agent mogen afwijken van artikel 11, 1, van dezelfde richtlijn.

Art. 15

Eerste lid

In de tweede zin van de Franse tekst behoort er in plaats van «la nature des produits ou services diffusés» te worden geschreven «... la nature des produits diffusés ou des services fournis».

Tweede lid

De tweede zin moet worden aangevuld met de woorden «waarbij rekening wordt gehouden met alle op de transactie betrekking hebbende elementen».

Die precisering komt immers zowel in artikel 6, 1, van de richtlijn als in de memorie van toelichting van de ontworpen wet voor.

Derde lid

Het zou beter zijn te schrijven: «... zonder aftrek van de bijkomende kosten, onder meer van de verpakingskosten, de vrachtprijs, de verzekeringskosten, behalve indien ... (voorts zoals in het ontwerp)».

Vierde lid

Het woord «eenzijdig» zou kunnen doen denken dat een korting, een ristorno of een disconto waarover een overeenkomst bestaat tussen de principaal en zijn klant, zou kunnen worden afgetrokken van de grondslag van de commissies die aan de agent verschuldigd zijn.

Ten einde te vermijden dat dit aldus wordt geïnterpreteerd, wordt er voorgesteld het woord «eenzijdig» te laten vervallen.

Indien de agent zich akkoord verklaart met de toegekende korting, is het overigens vanzelfsprekend dat die zal kunnen worden afgetrokken van de grondslag van zijn commissies.

Art. 16

1. De gemachtigden van de Minister zijn het ermee eens dat er in het eerste lid moet worden geschreven: «De principaal verstrekt aan de handelsagent ...».

2. In het derde lid behoort er in overeenstemming met de opmerking die bij artikel 13, vierde lid, is gemaakt, te worden geschreven: «Van het eerste en het tweede lid mag niet worden afgeweken ten nadele van de handelsagent.»

Art. 17

Overeenkomstig de opmerking die in verband met artikel 8 is gemaakt, schrijve men «uit een vast bedrag» in plaats van «uit een vaste vergoeding».

Art. 18

1. Het artikel zou als volgt in paragrafen moeten worden ingedeeld:

Paragraaf 1: het eerste, het tweede en het derde lid.

Paragraphe 2: alinéa 6.

Paragraphe 3: alinéas 4 et 5.

2. L'alinéa 7 est inutile car il énonce une disposition figurant déjà à l'article 3, alinéa 4, du projet.

3. A la fin de l'alinéa 1er (devenant l'alinéa 1er du paragraphe 1er), il faut écrire « en respectant un préavis ».

4. A l'alinéa 2 (devenant l'alinéa 2 du paragraphe 1er), deuxième phrase, il convient d'écrire en français « l'alinéa 3 ».

5. A la fin de l'alinéa 3 (devenant l'alinéa 3 du paragraphe 1er), mieux vaudrait écrire: « ... le délai de préavis à respecter par le commettant ne peut pas être plus court que celui qui est imposé à l'agent commercial ».

6. L'alinéa 4 (devenant l'alinéa 1er du paragraphe 3) serait mieux rédigé comme suit:

« La partie qui résilie le contrat sans invoquer un des motifs prévus à l'article 19, alinéa 1er, ou sans respecter le délai de préavis fixé au paragraphe 1er, alinéa 3, est tenue de payer... (la suite comme au projet). »

7. A l'alinéa 5 (devenant l'alinéa 2 du paragraphe 3), il y a lieu, dans le texte français, de remplacer le mot « proméritées » par le mot « méritées ».

Art. 19

1. La rédaction suivante est proposée pour les alinéas 1er et 2:

« Chacune des parties peut, sous réserve de tous dommages-intérêts, résilier le contrat sans préavis ou avant l'expiration du terme, lorsque des circonstances exceptionnelles rendent définitivement impossible toute collaboration professionnelle entre le commettant et l'agent ou en raison d'un manquement grave de l'autre partie à ses obligations.

La partie qui invoque ces motifs doit en prouver la réalité. Ceux-ci sont laissés à l'appréciation du juge. »

La rédaction ci-dessus proposée met mieux en évidence le fait que le juge exercera un contrôle sur tous les éléments constitutifs de la rupture sans préavis.

2. A la fin de l'alinéa 3, il faut écrire « au présent article » au lieu de « aux dispositions de cet article ».

Art. 20

1. Dans le texte français de l'alinéa 2, il y a lieu de remplacer le mot « supposé » par « réputé ».

2. Il existe une discordance entre le texte français et le texte néerlandais de l'article 4.

Celui-ci devrait être rédigé comme suit en français:

« L'indemnité ne peut dépasser le montant... ou d'après la moyenne des années pendant lesquelles le contrat a duré moins de cinq ans. »

3. Pour qu'il soit conforme à l'article 18, a, de la directive, le texte de l'alinéa 5, 1°, doit être rédigé comme suit:

Paragraaf 2: het zesde lid.

Paragraaf 3: het vierde en het vijfde lid.

2. Het zevende lid is overbodig want het bevat een bepaling die reeds in artikel 3, vierde lid, van het ontwerp voorkomt.

3. Aan het slot van het eerste lid (dat het eerste lid van paragraaf 1 wordt) schrijve men « met inachtneming van een opzegging ».

4. In het tweede lid (dat het tweede lid van paragraaf 1 wordt), tweede zin, schrijve men in de Franse tekst « l'alinéa 3 ».

5. Aan het slot van het derde lid (dat het derde lid van paragraaf 1 wordt) zou het beter zijn te schrijven: « ... mag de door de principaal in acht te nemen opzeggingstermijn niet korter zijn dan die welke aan de handelsagent is opgelegd ».

6. Het vierde lid (dat het eerste lid van paragraaf 3 wordt) zou beter als volgt worden geredigeerd:

« De partij die de overeenkomst beëindigt zonder een van de in artikel 19, eerste lid, vermelde redenen op te geven of zonder de in paragraaf 1, derde lid, vastgestelde opzeggingstermijn in acht te nemen, is gehouden ... (voorts zoals in het ontwerp). »

7. In het vijfde lid (dat het tweede lid van paragraaf 3 wordt) behoort het woord « proméritées » in de Franse tekst te worden vervangen door het woord « méritées ».

Art. 19

1. De volgende redactie wordt voorgesteld voor het eerste en het tweede lid:

« Elke partij kan, onverminderd alle schadeloosstelling, de overeenkomst zonder opzegging of vóór het verstrijken van de termijn beëindigen, wanneer uitzonderlijke omstandigheden elke professionele samenwerking tussen de principaal en de agent definitief onmogelijk maken of om reden van een ernstige tekortkoming van de andere partij in haar verplichtingen.

De partij die zich op die redenen beroept, dient hiervan het bewijs te leveren. Dit wordt aan het oordeel van de rechter overgelaten ».

Met de hiervoren voorgestelde tekst wordt beter benadrukt dat de rechter toezicht zal houden over alle bestanddelen van de verbreking zonder opzegging.

2. Aan het slot van het derde lid schrijve men « van dit artikel » in plaats van « van het bepaalde in dit artikel ».

Art. 20

1. In de Franse tekst van het tweede lid behoort het woord « supposé » te worden vervangen door het woord « réputé ».

2. In het vierde lid is er een discrepantie tussen de Nederlandse en de Franse tekst.

Die bepaling zou in het Frans als volgt moeten luiden:

« L'indemnité ne peut dépasser le montant... ou d'après la moyenne des années pendant lesquelles le contrat a duré moins de cinq ans. »

3. Wil de tekst van het vijfde lid, 1°, in overeenstemming zijn met artikel 18, a, van de richtlijn, dan moet hij als volgt worden geredigeerd:

« 1° si le commettant a mis fin au contrat en raison d'un manquement grave prévu à l'article 19, alinéa 1er, imputable à l'agent; »

4. A l'alinéa 5, 2°, il faut écrire « l'article 19, alinéa 1er ».

5. Le texte sous l'alinéa 5, 3°, serait plus conforme au texte de la directive s'il était rédigé comme suit :

« 3° lorsque, selon un accord avec le commettant, l'agent commercial ou ses héritiers cèdent à un tiers les droits et obligations qu'ils détiennent en vertu du contrat d'agence. »

Art. 23

Dans le texte français, il faut supprimer le mot « ter » qui suit le numéro de l'article.

Art. 24

Paragraphe 1er

1. L'article 2, 3°, serait mieux rédigé comme suit :

« 3° elle ne vise que le secteur géographique ou le groupe de personnes dont la prospection a été confiée à l'agent. »

2. Les mots « beperkt blijft » figurant dans le texte néerlandais de la même disposition ne sont pas conformes à la directive et doivent être modifiés en conséquence.

Paragraphe 2

Le texte serait mieux rédigé comme suit :

« § 2. La clause de non-concurrence ne produit pas ses effets lorsqu'il est mis fin au contrat d'agence par le commettant, sans invoquer un motif prévu à l'article 19, alinéa 1er, ou par l'agent, en invoquant un motif prévu à l'article 19, alinéa 1er. »

Paragraphe 4

A la fin de l'alinéa 1er du paragraphe, il faut écrire « par l'article 20, alinéa 4 ».

A la fin de l'alinéa 2, il faut écrire « de l'étendue de son préjudice ».

Art. 25

1. La division en paragraphes ne se justifie pas, puisque chacun de ceux-ci ne comporte qu'un seul alinéa.

2. Dans le paragraphe 2, devenant l'alinéa 2, troisième phrase, il faut écrire : « Elle cesse d'être applicable lorsque le commettant modifie, sans l'accord de l'agent, les conditions... ».

3. Dans le texte français du paragraphe 4, devenant l'alinéa 4, il faut écrire « le juge peut réduire... » et « le juge tient compte de... ».

Art. 26 à 30

1. Les articles 27 et 30 sont des dispositions permanentes qui doivent figurer avant les dispositions modificatives ou transitoires.

« 1° indien de principaal de overeenkomst heeft beëindigd vanwege een aan de agent te wijten ernstige tekortkoming zoals bepaald in artikel 19, eerste lid; ».

4. In het vijfde lid, 2°, schrijve men « zoals bepaald in artikel 19, eerste lid, ».

5. Ter wille van de overeenstemming met de tekst van de richtlijn zou het beter zijn dat de tekst in het vijfde lid, 3°, als volgt wordt geredigeerd :

« 3° indien de handelsagent of diens erfgenamen, overeenkomstig een afspraak met de principaal, hun rechten en verplichtingen uit hoofde de agentuurovereenkomst aan een derde overdragen ».

Art. 23

In de Franse tekst behoort het woord « ter » dat op het nummer van het artikel volgt, te vervallen.

Art. 24

Paragraaf 1

1. Het zou beter zijn het tweede lid, 3°, als volgt te redigeren :

« 3. het alleen betrekking heeft op het geografisch gebied of de groep personen die met het oog op prospectie aan de agent zijn toevertrouwd ».

2. De woorden « beperkt blijft » die in de Nederlandse tekst van dezelfde bepaling voorkomen zijn niet in overeenstemming met de richtlijn en moeten dienovereenkomstig worden gewijzigd.

Paragraaf 2

Het zou beter zijn de tekst als volgt te redigeren :

« § 2. Het concurrentiebeding heeft geen uitwerking wanneer de agentuurovereenkomst wordt beëindigd door de principaal zonder een in artikel 19, eerste lid, vermelde reden aan te voeren of door de agent door een in artikel 19, eerste lid, vermelde reden aan te voeren ».

Paragraaf 4

Aan het slot van het eerste lid van de paragraaf schrijve men « zoals bepaald in artikel 20, vierde lid ».

In het tweede lid schrijve men « de omvang van zijn nadeel ».

Art. 25

1. Er is geen grond voor een indeling in paragrafen daar elke paragraaf slechts een lid bevat.

2. In paragraaf 2, die het tweede lid wordt, derde zin, schrijve men : « Wanneer de principaal de leverings- of betalingsvoorwaarden zonder instemming van de agent wijzigt ... ».

3. In de Franse tekst van paragraaf 4, die het vierde lid wordt, schrijve men : « le juge peut réduire ... » en « le juge tient compte de... ».

Art. 26 tot 30

1. De artikelen 27 en 30 zijn blijvende bepalingen die aan de wijzigings- en overgangsbepalingen moeten voorafgaan.

Les articles 27 et 30 doivent donc être numérotés 26 et 27.

2. La phase liminaire de l'article 26, devenant l'article 28, doit être rédigée comme suit :

« A l'article 2 du livre Ier, du Code de commerce, modifié par la loi du 3 juillet 1956, l'alinéa suivant... (la suite comme au projet) : ».

3. L'article 28, devenant l'article 29, doit être rédigé comme suit :

« Dès le 1er janvier 1994, la présente loi s'applique aux contrats d'agence commerciale en cours au moment de l'entrée en vigueur de la présente loi ».

4. L'article 30, devenant l'article 27, appelle l'observation suivante.

La règle de compétence internationale directe établie par ce texte n'aura pas la portée que lui prête l'exposé des motifs. En effet, dans tout procès opposant l'agent commercial à son commettant, si le défendeur est domicilié sur le territoire d'un des Etats de la Communauté européenne, la compétence des tribunaux belges sera déterminée non par les règles belges, mais pas les règles de compétence établies par la Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968 concernant la compétence judiciaire et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale. Du reste, dans un avenir proche, les règles de compétence de la Convention de Bruxelles devront aussi être utilisées si le défendeur est domicilié dans un des Etats membres de la Convention de Lugano, non membre de la Communauté européenne, c'est-à-dire les Etats de l'Association européenne de libre échange.

Le texte en projet devant donc avoir une efficacité bien moindre que celle espérée par son auteur, il appartient à ce dernier de juger de la question de savoir s'il doit, dans ces conditions, être maintenu.

La chambre était composée de :

M. J.-J. STRYCKMANS, président de chambre;

MM. Y. BOUCQUEY et Y. KREINS, conseillers d'Etat;

MM. J. DE GAVRE et P. GOTHOT, assesseurs de la section de législation;

Mme R. DEROY, greffier.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise a été vérifiée sous le contrôle de M. J.-J. STRYCKMANS.

Le rapport a été présenté par M. J. SALMON, premier auditeur. La note du Bureau de coordination a été rédigée et exposée par M. B. DEROUAUX, référendaire.

Le Greffier,

R. DEROY.

Le Président,

J.-J. STRYCKMANS.

De artikelen 27 en 30 moeten dus de nummers 26 en 27 dragen.

2. De inleidende volzin van artikel 26, dat artikel 28 wordt, moet als volgt worden geredigeerd :

« In artikel 2 van boek I, titel I, van het Wetboek van koophandel, gewijzigd bij de wet van 3 juli 1956, wordt tussen het zesde en het zevende lid het volgende lid ingevoegd :... (voorts zoals in het ontwerp) ».

3. Artikel 28, dat artikel 29 wordt, moet als volgt worden geredigeerd :

« Vanaf 1 januari 1994 is deze wet toepasselijk op de handelsagentuurovereenkomsten die lopende zijn op het ogenblik dat deze wet in werking treedt ».

4. Bij artikel 30, dat artikel 27 wordt, is de volgende opmerking te maken.

De regel inzake rechtstreekse internationale bevoegdheid die door deze tekst wordt vastgesteld zal niet de strekking hebben die de memorie van toelichting hem toedenkt. In ieder rechtsgeding tussen de handelsagent en zijn principaal, indien de verweerder woonachtig is op het grondgebied van een van de Lid-Staten van de Europese Gemeenschap, zal de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken immers niet worden bepaald door Belgische regels maar door bevoegdheidsregels vastgesteld door het Verdrag van Brussel van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken. In de nabije toekomst zal van de bevoegdheidsregels van het Verdrag van Brussel, ook gebruik moeten worden gemaakt indien de verweerder zijn woonplaats heeft in een van de Lid-Staten van het Verdrag van Lugano, die geen lid zijn van de Europese Gemeenschap, namelijk de Staten die tot de Europese Vrijhandelsassociatie behoren.

Daar de ontworpen tekst dus veel minder werkzaam is dan de initiatiefnemer heeft verhoopt, staat het aan hem te oordelen of hij in dit geval moet worden gehandhaafd.

De kamer was samengesteld uit :

De heer J.-J. STRYCKMANS, kamervoorzitter;

De heren Y. BOUCQUEY en Y. KREINS, staatsraden;

De heren J. DE GAVRE en P. GOTHOT, assessoren van de afdeling wetgeving;

Mevrouw R. DEROY, griffier.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de heer J.-J. STRYCKMANS.

Het verslag werd uitgebracht door de heer J. SALMON, eerste auditeur. De nota van het Coördinatiebureau werd opgesteld en toegelicht door de heer B. DEROUAUX, referendaris.

De Griffier,

R. DEROY.

De Voorzitter,

J.-J. STRYCKMANS.